

politički ZATVORENIK

GODINA XII. - SIJEČANJ 2002. CIJENA 15 KN

BROJ 118

Beogradska diktatura sudi...

Za „Hrvatski Domobran“ napisao Dr. Ante Pavelić

Odkadu je proglašena beogradska diktatura pa sve do danas nema go-to dana, kada se ne vodi po koji postupak pred iznimnim sudovima po zakonu o zaštiti države. Njiveći dio tih postupaka odnosi se na hrvatske nacionaliste. Optužbe i osude stereotipno ponavljaju inkriminacije, koje sastoje u tome, da su u teret stavljeni čini i djela optuženih bili upereni protiv jedinstva države Jugoslavije, a za otejetljenu Hrvatsku.

Tu su postupci proti pojedincima, ma kao i proti cijelim grupama optužujući jedanputa, da su to tobožne zločine izvršili vršenjem propagande riječima, a drugi puta djelima, to jest spremjanjem revolucije, atentatima i t. d.

Nije se čuditi, da su sa početkom diktature odmah počeli i ti procesi, jer je ona bila proglašena u njivećem jeku borbe cijelog hrvatskoga naroda proti beogradskoj supremaciji, a za nezavisnost, proti kojoj se je borbi dotadanji vladajući sistem po mišljenju Aleksandra Karagjorgjevića bio pokazao nesposobnim, pa je proglašujući diktaturu u sebe diktatorom država, da će diktaturom tu borbu hrvatskoga naroda paralizirati. Nu kako svi ti procesi pokazuju u tome se je potpuno prevario, jer se je borba hrvatskoga naroda nastavila još u živoj formi.

Nu diktatura je mislila, da će tu novu borbu najbolje paralizirati sa proglašenjem najdrakonskijega zakona o zaštiti države, i uređenjem iznimnoga suda dokinuvši u opće svaki trag sudske nezavisnosti.

I ti iznimni sudovi rade punom parom. Već ih je cijeli už hrvatski patriota prošao kroz njih, već su pale osude na hiljade godina tamnice i preko pola tuceta smrtnih osuda.

Nije ništa čudna, da je diktatura zavela iznimne sude i da je dokinula nezavisnost sudaca. To donosi diktatura sama po sebi, jer svaki apolutizam misli u svome početku, da se strogi osudama može paralizirati svijest i uvjerenje naroda. Primjeri iz prošlosti diktaturi ne služe za ništa, dok se sama ne osvjeđa, da je to najslabije sredstvo. Uvajdanje iznimnih suda u Jugoslaviji je razumljivo u takozvanoj Jugoslaviji. Tu se ni ne radi tek o tome, da je u jednoj državi ili jednom narodu iskošila diktatura izvjesnog čovjeka ili izvjesne grupe, kao režim. Tu se radi o tome, da jedan cijeli narod (hrvatski narod), koji ima svoj historijski teritorij i etnički individualitet neće da ostane u zajednici sa ostalim djelovima iskonabinovane države, pa su dotadanji vlastodržci nemogući dalje parlamentarnim putem taj narod u rostvu držati, proglašili diktaturu držeći, da je ona najpodeenije sredstvo, da ga pod svojom vlasti zadri. Razumljivo je stoga, da ti vlastodržci posegošć odmah za iznimnim sudovima i naročitim zakonom o zaštiti države.

Ali pretpostavilo bi se, da ti neodgovorni faktori namišljaju sebi sa tim apolutističkim zakonima tek mogućnost, da mogu postupati i za takova počinjena djela, koja se izvan diktature nigdje i nikada ne bi mogli smatrati kažnjivim djelima, kao što je to primjer u tome, da se obična verbalna uvreda osobe ministra, pa čak i koga nižeg državnog funkcionera, po tim diktatorskim zakonima smatra zločinom kaznenim zakonima je takova uvreda izjednačena uvredama nanešenim bilo kojem građanskom lice.

Razumljivo je, da si iznimnim sudsima diktatura osigurava da mo-

**Boljševički nasrtaj
na prava hrvatskih
političkih uznika**

**Zamke virtualne
povijesti**

**"Regionalne"
manipulacije**

**Tako je govorio
Vladimir Iljič
Lenjin**

**Dokumenti,
sjećanja,
svjedočenja**

ZLODUH BOLJŠEVIZMA

politički
ZATVORENIK

**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSEDJEDNIK DRUŠTVA
Jure Knežović

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil, Ljubomir Brdar, Zorka Zane, Jure Knežović

OVAJ BROJ UREDIO
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Masarykova 22/IV.
tel: 01/48 72 433, fax: 01/48 72 466

PRIJELOM TEKSTA I TISAK
»MINIPRINT« Varaždin, T. Ujevića 32

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja preplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: Europa 310 kn ili odgovarajući iznos u drugoj valuti; prekomorske zemlje: 510 kn ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***
Žiro račun: 30101-678-75868
***
Rukopisi se ne vraćaju, list uredjuje Urednički odbor, sva prava pridržava Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***
Uredništvo ne odgovara za navode i gledišta iznesena u pojedinim prilozima
***
Za sve informacije i kontakte u svezi suradnje i preplate tel.: 01/48 72 433 radnim danom od 11-13 sati.
***
ISSN 1331-4688
***
Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***
WWW: <http://www.hdpz.tel.hr/hdpz/>

Komunisti su od svoga postanka bili bogati po iznenađenjima, a mi smo svjedoci da su njihova iznenađenja uvijek bila puna zloće i neljudskosti. Prije deset godina, kada su njihova carstva zla propadala, nije si čovjek, a posebno patnički hrvatski robijaš, mogao zamisliti da će ponovno na vlast u Hrvatskoj doći ljudi koji su u komunizmu, dok se sve hrvatsko pogromski progonoilo, okretali palcem po svojoj neronskoj volji. Drugovi se najprije primirili, pa zamijenili Kockicu s periferije za prikladniju i centralno lociranu, u Zagrebu, grada koji su oni svim snagama držali u drugorazrednom položaju. Promjenili ime a zadržali kapital, pa zahvaljujući lošoj vladavini i stranim interesima opet se uspeše na vlast.

Mi smo, slutivši da nam se dobro ne piše, pitali Račana što nam je za očekivati, a on je izrekao već poznatu rečenicu da se bivši politički zatvorenici nemaju čega bojati. Danas možemo nakon iskustava s njegovom vladom konstatirati da drug Račan nije rekao istinu. Sve je njegova vlasta poduzela da umanji prava hrvatskih političkih zatvorenika.

Kruna njihova zalaganja je donošenje boljševičkog zakona, po kojemu se praktično ukidaju stečena prava na naknadu za naše robjanje. Ovi lažni socijaldemokrati nisu sposobni ponašati se državnopravno, nego po pravu naučenom u Kumrovcu donose propise koji obezvrijeduju postojeći zakon i vrijedeći civilizacijske stećevine. Da je vlast predložila naše ponovno kažnjavanje, tužni Hrvatski sabor donio bi i takav zakon, jer u njemu se izvršava volja crvenoga kancelara. Za nas je ovaj zakon u prvom redu radi svoga boljševičkog karaktera neprihvatljiv, ali i zbog činjenice da se isplata naknada izuzima iz zakona i podmeće pod milost vlasti, da ona odredi kada i koliko u Proračunu može odvojiti za one koji su njezina nečista savjest. Vlast nije prema svima ovakva, jer kada je ona davala onima koji su se borili za Jugoslaviju onda to nije uvjetovala tegobama u proračunskim sredstvima. Unatoč našem upozoravanju da su, nakon dolaska na vlast pretvoreni komunista, sumnjiće boračke partizanske mirovine dodijeljene 26-torici navodnih partizana, ništa se nije dogodilo. A mi se opet moramo pitati koliko je bio star drug partizan ako je 55 godina nakon rata stekao pravo na starosnu mirovinu. Zašto nisu poznati ti legendarni kuriri s deset godina starosti, ne na početku nego na kraju rata, i to njih ne jedan, nego dvadeset i šest! Nama preostaje samo borba za naša prava i pravnu Hrvatsku, a mi to rado prihvaćamo.

**Jure KNEZOVIĆ,
predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika**

TRIDESETA OBLJETNICA OBRAĆUNA S HRVATSKIM PROLJEĆEM

Niz je razloga zbog kojih su Hrvatsko proljeće i njegovi akteri dugo godina smatrani jedinim autentičnim predstavnicima hrvatskog naroda i jedinim djelatnim borcima za njegovu slobodu i državnu neovisnost. U komunističko se doba, bar izvan kruga neposrednih predvodnika tog pokreta, nisu pravile temeljitije raščlambe, niti su se uočavale razlike među njima. Politička previranja uoči prvih demokratskih izbora i podjednake simpatije kojima su, bar u početku, obasipane i Hrvatska demokratska zajednica, kao predvodnica Hrvatskog bloka, i tzv. Koalicija narodnog sporazuma, pokazivale su da ta maglovita predodžba nije narušena ni za dva desetljeća. Narod je htio vjerovati da su liberalno i prohrvatsko komunističko vodstvo iz doba tzv. maspoka, sveučilištarci i intelektualni krugovi okupljeni oko Matice hrvatske u većini bitnih stvari posve suglasni i da su doista svi težili stvaranju neovisne hrvatske države, dok su u tom pogledu razlike među njima tek taktičke naravi.

Vjerojatno su takvoj predodžbi pridonijeli i jugoslavenski komunistički propagandisti, koji su brižno izgrađivali tezu o jedinstvenome "masovnom pokretu" i "komitetu pedesetorice" kao nekakvomu glavnom stožeru hrvatske separatističke akcije. Obilježje je velikog vođe, davno je u *Mojoj borbi* zabilježio Hitler, da i raznorodne neprijatelje svede na zajednički nazivnik i predstavi ih masi kao zapravo jednog neprijatelja. U protivnome bi slabi duhovi, suočeni s mnoštvom raznolikih suparnika, mogli doći u napast i početi sumnjati u ispravnost vlastitih stajališta.

Po istom su obrascu jugoslavenski komunisti poistovjetili sve političke struje i nastojanja, koja su u Hrvatskoj propupala nakon Brijunskog plenuma 1966., iako su izbjegli pred pravosudnu giljotinu izvesti smijenjeno hrvatsko partijsko vodstvo. U stvarnosti, Hrvatsko je proljeće samo jedna etapa u kontinuitetu hrvatske narodne borbe. Kao takvo, ono je bilo neobično slojevito i u njemu su, u fronti protiv unitarizma i velikosrpskog ekspanzionizma, do stanovitog stupnja zajednički sudjelovali komunistički reformisti i beskompromisni antikomunisti, partijski disidenti i uvjereni demokrati, jugoslavenski federalisti i bezuvjetni hrvatski separatisti, pripadnici partiske nemenkature i razbarušeni sveučilištarci, krug oko zabranjenoga *Hrvatskoga književnog lista* i uredništvo partiskog *Vjesnika*. Svaka od tih skupina imala je svoje predodžbe i svoje ciljeve, a ujedinjavao ih je samo trenutak borbe protiv zajedničkog neprijatelja. Budućnost je svatko drugačije zamišljao.

U neku se ruku ponovila slika s kraja tridesetih godina, kad je u borbi protiv Beograda nastupao čitav hrvatski narod. Vodstvo tada najjače hrvatske stranke, Hrvatske seljačke stranke, iz toga je pogrješno zaključilo da ono u stranačkom smislu uživa potporu čitava naroda, te je na toj fantomskoj predodžbi gradilo uvjerenje o tobožnjemu svom legitimitetu. I kao što je tada čimbenik raslojavanja postao Deseti travanj, tako je i početkom devedesetih ponovna uspostava hrvatske države doveća do raslojavanja misaono naizgled jedinstvene proljećarske fronte. U jednom posve prirodnom procesu, dojučerašnji suborci postali su suparnicima, ponekad i protivnicima. Narod je nepogrešivo izabrao one, koji su bolje očutjeli njegovo bilo i, umjesto komitetskog taktiziranja, pozvali na stvaranje neovisne države (makar je dvojbeno, jesu li sami doista tako mislili).

Proljećarsko hrvatsko komunističko vodstvo doživjelo je strahovit debakl. S pravom. Jer, njegovi su protagonisti kasnije, umemoarskim zapisima i javnim istupima, uglavnom posve otvoreno priznali, da je hrvatski narod o njima imao krivu sliku: oni doista nikad nisu pomicali na stvaranje hrvatske države. Njihov cilj je bio reformirana i jasno federalizirana, donekle i liberalizirana, ali bezuvjetno komunistička Jugoslavija. Ni kad su postali svjesni da hrvatski narod nije težio tom cilju, i da se 1971. nije skandiralo tom cilju, biviši hrvatski komunistički pravaci nisu mogli zaboraviti kako im se nekad klicalo. Nisu bili kadri shvatiti da se nije klicalo njima, nego onomu što su trebali predstavljati. Radi toga su dali oduška svojoj povrijeđenosti, i radi toga je postalo posve prirodnim, da nakon 1990. u istoj stranci završe Miko Tripalo i sječanjski batinaši iz 1972., ili Savka Dabčević-Kučar i Vesna Pusić. No, bez obzira na to što su tadašnji komunisti kaskali na repu narodnih težnji, kao što njihovi sljednici danas uživaju u nacionalnome mazohizmu, ključno obilježje Hrvatskog proljeća ostat će još jednom demonstrirana volja za državnom neovisnošću i Hrvatskom kao zemljom slobode, demokracije i blagostanja.

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

ZAMKE VIRTUALNE	
POVIJESTI	4
Egon KRALJEVIĆ	
TEMELJI NOVE	
HRVATSKE POLITIKE	8
Ivan GABELICA	
JESMO LI MI ... VOLOVI?	12
Vlado JURCAN	
ZLA VLAST - VLAST ZLA	13
Dragutin ŠELA	
BOLJEVIČKI NASRTAJ NA	
PRAVA POLITIČKIH	
ZATVORENIKA	17
29. NOVEMBAR I	
CRVENE TRAKE U ZAPUČKU	20
Kaja PEREKOVIĆ	
DR. EUGEN KVATERNIK U BORBI	
ZA HRVATSKU DRŽAVNU	
NEZAVISNOST	21
Ivan GABELICA	
HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1942.	
(Kako se štiti dostojanstvo	
institucije)	25
Tomislav JONJIĆ	
PISMA IZ ISTRE	28
Blaž PILJUH	
NOVI HRVATSKI BLEIBURG	
ZAČET U CAFÉ DEN HAAG (5.)	35
Mato MARČINKO	
PREDČIRILOMETODSKO	
PODRIJETLO GLAGOLJICE	
I GLAGOLJSKOGA	
BOGOŠLUŽJA (10.)	38
Mato MARČINKO	
HRVATSKI JEZIČNI PRIRUČNIK	
MARIJANA KRMPOTIĆA	45
Srećko GABRILOVAC	

"REGIONALNE" MANIPULACIJE

Suočeno s partijskim zadatkom da **Fitzroya Macleana**, jednog od ključnih zagonovnika komunističke Jugoslavije u Velikoj Britaniji, posmrtno odlikuje (kad ga je za života već obdario **Joža Broz**), junačko je antifašističko srce **Stipe Mesića** zaigralo od radosti. Jedva je dočekalo kad će stupiti na britansko otoče i, uz spomenuto svetu zadaću, dati povijesnu izjavu kako u ime borbe protiv terorizma treba ograničiti

demokratska prava. (S obzirom na razinu njegove opće naobrazbe, nije čudo da aktuelni predsjednik Hrvatske ne zna kako su takve ili slične izgovore oduvijek nalazili promicatelji totalitarističkih koncepcija.)

U isto se vrijeme hrvatski tisak raspisao kako su Britanci oduševljeni Mesićem i kako je on, uz **Gorana Ivaniševića**, zaštitni znak nove, optimistične, otvorene i pobjedničke Hrvatske. Mesić se, pak, samodo-

Blair i Mesić - nisu ga prepoznali

EKSKLUSIVNA FOTOREPORTAŽA IZ LONDONA

Predsjednik Republike Hrvatske Stjepan Mesić boravio je od 16. do 20. prosinca u Londonu gdje se **SASTAO S BRITANSKIM PREMIJEROM TONYjem BLAIROM I KRALJICOM ELIZABETOM II.**, ministrima vanjskih i unutarnjih poslova Jackom Strawom i Davidom Blunkettom te predsjednikom EBRD-a Jeanom Lemierreom

Naslov: Bruno Lopandić
Slično: Tomislav Čurević

Učinio dan po posjetu Britaniji hrvatski predsjednik Stipe Mesić razgovarao je s nizom najvažnijim ljudima u toj zemlji. Bio je državnički, politički, gospodarski i parlamentarni posjet, a našlo se vremena i za kulturni program.

Mesićev posjet proglašen je velikim uspehom, a manje su primjerili da je bio najsjadržajniji posjet u usporedbi s posjetom predsjednika drugih istovremenskih zemalja, izuzev li se dolazak u London državnog predsjednika Vladimira Putina i slovenskog predsjednika Milana Kučan i u London je kariovo samo dva dana.

Prije dana predsjednik Mesić posjetio je Vlajminstersku palaču, atletičkom remek-djelu iz 13. stoljeća, u kojoj su se krunili engleski kraljevi. Te provo dana primrani je načinom uhićen razgovore u ministrstvu obrane. Sto se tće sastajanje u obvezni i hrvatske oključeno u pomoćnu članstvo u NATO-u. Britanija prima vojku područje Hrvatske, i to je samo na političkoj razini. Britanici takođe pričaju hrvatski oružani snage kako bi Hrvatske što bolje učinkljivije u NATO-ovim kriterijima. U zgradi trivatske ambasade u Londonu je održan poziv na Macleana, supruga počasnog Fitzroya Macleana koji je bio Churchillov izasnik pri Titoovu stolu u Drugom svjetskom ratu. Državni sekretar dodijeljano je obitelji Maclean kao zahvala za humanitarnu pomoc koju je upućivala Hrvatskoj tijekom srpske agresije. Mesićeva odluka izazvala je negodovanje u

PREDsjEDNIK MESIĆ na privaćeni audienciji kod britanske kraljice Elizabete II. u Buckingamskom palatu. Elizabeta II. uveličala je hrvatskog predsjedniku Veliki križ sv. Mihovila i sv. Jurja, a Stipe Mesić kraljevi velared kralja Tomislava s lantom i velikom Danicom

padno pohvalio kako je dobio britansko odličje i kako je svojom otvorenošću, duhovitošću i širinom (predsjednik nam je poliglot, pa uz hrvatski govori srpski, a natuča i ruski!) otvorio vrata hrvatskim gospodarstvenicima. (Jer, predsjednik misli daje strani kapital sve što Hrvatskoj treba.) I sve bi to neuki puk možda prihvatio, da britanski ministar vanjskih poslova **Jack Straw** nije (naglas!) zamijenio Mesića i Račana. A ako našega dičnog predsjednika, unatoč njegovih epohalnih ideja, ne prepoznaje ni ministar vanjskih poslova zemlje domaćina, dade se zamisliti koliko za nj zna prosječan Englez, Škot ili Velšanin.

Nasuprot manipulacijama hrvatskih medija i izmišljotina iz staničnih dvora, istina je, međutim, da je Mesićev posjet u britanskim medijima potpuno ignoriran: dao je kratak razgovor za BBC, a pred ulazom u sjedište britanskog premijera bio je samo jedan (strani!) novinar. Koga, uostalom, zanima, što govore tuđem služi sluge, tuđe prirepine? (T. J.)

Mesicev pohod na Veliku Britaniju

POSJET STIPE MESIĆA LONDONU BIO JE NAJDULJI I NAJSADRŽAJNJI U USPOREDBI S POSJETIMA PREDsjEDNIKA OSTALIH TRANZICIJSKIH DRŽAVA

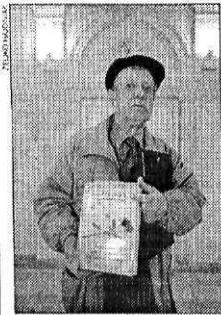
NACIONAL 25./12/2001

17

Predsjednikov bilten pun je pohvala

TISUĆE KOSTURA I - MUK U HRVATSKOJ?!?

PORATNI ZLOČINI Nakon više od pola stoljeća, u Sloveniji počela i straga o masovnim poslijeratnim ubojstvima

Budući da je samo u Maceljskoj šumi ubijeno oko 12 tisuća ljudi, a neki od egezakutora još su živi, Permeu je nejasno zašto istraga slična slovenskoj nije počela i u RH

France Perme: U Sloveniji je '45. ubijeno 190 tisuća Hrvata!

Piše Mladen Čenc

LJUBLJANA - Nakon što je slovensko Društvo za uređenje pruštenih grobova nedavno poduklo tužbu protiv Slovenije zbog, kako navode, "prikrivanja zločina i zločinjenja masovnih ubojstava neposredno nakon Drugoga svjetskog rata", glavna slovenska državna tužiteljica Ždenka Čerar pozvala je sve parlamentarne stranke da razmotri mogućnost otvaranja istrage o poslijeratnim ubojstvima.

Istodobno je dano zeleno svjetlo istraživanju pa su slovenski kriminalisti počeli svedokultuvatu istragu u kojoj se zasuditi najveće koristi poduzimajući "Tudi mi smo mrtvi za domovinu", koju je izdalo Društvo za prikrivanje i obilježavanje masovnih grobišta iz Ljubljane.

S predsjednikom toga društva i suvremenom spomenute knjige Francom Permetom, koji je bio slovenski domobran i vođa sudjelujućih na križnom putu i bio jedan od brojnih masovnih pokolja, razgovarali smo u Biskupske dvorine u Ljubljani, na mjestu za koje Perme tvrdi da je bilo poznato logor u kojem se dosad nije pisalo ni o kojemu je u snazi odvedeno više od tisuća Hrvata, Srba, Črničara, Slovincu i Nijemaca. I sam Perme bio je zaocenio tog zloglasnog logora.

Kada se Gestapo povukao iz Biskupske dvorine, započelo su ih partizani te prenali KNJZ-u i OZNA-ju. Uzroci su ovde bio uspostavljen salihar logor - objasnio je Perme i pakazao lokacije gdje su bili po grupama razmješteni hrvatski civilni i domobranski, zajednički četnici. Jutjčeveli i nedjeveli, slovenski domobrani i predsjednik njemačke vojske.

- Uz logor je bila želježnica pruga kojom su u vagontima zatočenici svakodnevno odvoženi na okolina masovnih stratišta gdje su ubijeni bez sudjelova - navodi ga Perme.

Na teritoriju Slovenije neposredno nakon Drugoga svjetskog rata, najviše tijekom svibnja i lipnja 1945. godine, ubijeno je oko 190 tisuća Hrvata - reč je Perme.

Budući da je same u Maceljskoj šumi ubijeno oko 12 tisuća ljudi, a neki od egezakutora još su živi, Permeu nije jasno zbog čega istraživa služba slovenskej nje potreblja i u Hrvatskoj. Prema raspislovlju imenima osmijenjenih, među tih izmouđi jer drži da je to stvar političke i pravosudne, tajek, ne skrivaju, kao u slovenski mediji, da su istražitelji u tom događaju u Sloveniji vise pota sastušavali Mitju Ribičića.

bunker 1945. postao grobnicom za između 4.000 i 7.000 ljudi. Svjedoci su suglasni, da su ubijeni bili pretežno Hrvati, a mnogi tvrde, da su ljudi živi utjerani u bunker, čiji je ulaz potom miniran, a žrtvama ostavljeno umrijeti u tome stravičnom grobu.

Slovenska je javnost krajem listopada 2001. zgrana otkrićem još jedne masovne grobnice: kod Slovenske Bistrice, nedaleko od tvornice Impol, u bivšem njemačkom bunkeru pronađeno je mnoštvo kostura, među kojima se nalaze i ženski odnosno dječji ostatci. Ekshumirana su i privremeno pohranjena 233 kostura, a iz svjedočenja mještana proizlazi da je

RATNI ZLOČINI Svjedočanstvo rodaka jednog od preživjelih koji su 1948. godine odvozili trupla do tvorničke p

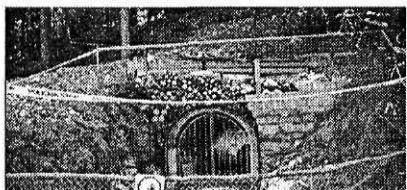
Pokraj tvornice Impol 1948 spaljena trupla 4000 Hrvata

Smrad je bio tako snažan da nisu pomagale ni maske. Oni među nama koji su se onesvjestili bili su spaljeni zajedno s leševinom, navod se u stravičnom svjedočanstvu u tijeku demokracija

Piše Suzana Barilar i Kristina Turčin

SLOVENSKA BISTRICA - Tijekom križnog puta u rovinu pokraj tvornice Impol u Slovenskoj Bistrici ubijeno je 4000 Hrvata, čija su raspadnuta trupla i kosturi tri godine kasnije, 1948. godine, spaljeni. Masovno ubijto 4000 ustaša, domobrana i civila, među kojima su bili i žene, djece i stare, otkriva novi broj slovenskog dnevnika Demokracija. Tijekom donosi svjedočanstvo rodu jednog od preživjelih tajzvornika koji su iz Hrvatske dovedeni 1948. godine kako bi postavili tračnice od rova do tvornice Impol, otkopali rov te vagonima odvozili raspadnuta trupla i kosture do golemih tvorničkih peći. Tako su, navodi državnik, uklonjeni tragovi postojanja masovne grobnice Hrvata u Slovenskoj Bistrici.

Prava svjedočanstvu zatvorenika, ali i nečasnog Slovenske Bistrike, 4000 Hrvata izvođeno je iz površine Bluberg te odvedeno u to slovensko mjesto, udaljeno 20 kilometara od Maribora. Naredeno im je da uđu u rov pokraj tvornice Impol, nakon čega su ih partizani žive zarpljili mirnog putu. Tri godine kasnije doveđeno je 50-ak hrvatskih zatvorenika kako bi se "pobrinuli" za ostake

Za otkopavanje nedostaje novac

Prezidenti slovenskog partata Borut Pahor u ponudio je podneseno Izješće o do-sadašnjim otkidima masovnih grobova ubijenih žrtava neposredno

leševa i prikrali masovni zločin. Na taj način su se mogle preprečiti ustaski i domobranske uniforme te civilna odjeća. Bilo je i majki koje su grčevajući u narudu držale malu trupu. Trupu su bila složena kum sardine i još nisu bila potpuno raspadnuta.

Grobniča Paveličeve vlade

Smrad je bio tako snažan da nisu pomagale ni maske. Oni među nama koji su se onesvjestili bili su spaljeni zajedno s leševinom, navod se u stravičnom svjedočanstvu u Demokraciji.

Navede svjedok potkrepljen i nalazi djelatnika Instituta za sudsku medicinu i izvješčja slovenske Komisije

da nakon Drugog svjetskog rata. Najavljen je kako otkopavanje drugih grobova više nije političko pitanje, već za to postoji isključivo finansijsko prepreka.

je za utvrđivanje porastih zločina, kojih su našli u slična svjedočanstva.

U Sloveniji je, prema nalazima stručnjaka, u masovnim grobničama stradalno oko 1900 Hrvata, no ne mogu nikakvi dokazi i da stradale u Slovenskoj Bistrici.

- Prema sadasnjim saznanjima, u Slovenskoj Bistrici je pronađeno dječjak, ali nije je isključivo u Slovenskoj. Ne znaju nista o tome još li tamo smrsknuti i Hrvati, ali to može biti i drugačije - kaže Željko Kružaj, hrvatski član slovenske Komisije za utvrđivanje porastih zločina. Kako navodi, nakon što je u

zadnje i porastih zločina, kojih su našli u slična svjedočanstva.

Uz slovene grobove, u slična svjedočanstva

stručnjaci i pokrepljeni istraživači i pokrepljeni projekti istraživanja. Do vinskog rata i ostalih ratova u 20. stoljeću. Utvrđivanje žrtava nakon i va, kako dodaje, bit će jedna od velikih tema, iako će u sredini upravo Domovinski rat.

ŠTO ZAUDARA IZ "MOČVARE"?

Uz "Tvornicu", jedan od zaštitnih znakova nove (narodne) vlasti na kulturnome planu je tzv. zagrebački klub urbane kulture, nazvan "Močvarom". U hrvatskom je tisku već bilo upozorenja da jednu kulturnu instituciju "Tvornicom" mogu nazvati samo oni, kojima su na umu propagandne krilate "Tvornice radnicima!", za koje postoje "kulturni radnici" i pisci kao "inženjeri duša", riječju, tipovi koji povremeno izvire ispod Staljinovih skuta. Iz istih se, kvazidemokratskih i nazovitih urbanih usta, na sva zvona hvali i "Močvara". Tek da ostane zabilježeno, u toj "Močvari" kao pozornici "urbane kulture" nedavno je s "trubačkom romskom glazbom" gostovao Orkestar Bobana Markovića, koji je iste skladbe izvodio na svadbi Željka Ražnjatatovića – Arkana, a službeni program za 29. studenoga 2001. predviđao je – ni manje ni više, nego – "Proslavu Dana Republike". Tako se u zagrebačkoj "Močvari" na spiritističkim seansama kuša oživjeti jugoslavenska lješina, a bravarski su koljački pothvati i srpske čakšire postali sastavnim dijelom repertoara tobože zagrebačke i tobože urbane kulture. Nije loše, za svega dvije godine vlasti... (M. N.)

ZAMKE VIRTUALNE POVIJESTI

Opisujući karakter totalitarnog društva (na predlošku ruskog boljševizma), George Orwell je u svom, danas pomalo zaboravljenom romanu "1984", napisao otprije sljedeće: onaj tko nadzire prošlost (povijest) nadzire sadašnjost, ali (što je još važnije) i budućnost. Izgleda da ta kratka, ali brišljantna raščlamba odnosa svih totalitarnih društava (a ne samo onoga komunističkog) prema povijesti, vrijedi i za Hrvatsku. Naravno Hrvatska nije totalitarno društvo već desetak godina, ali je netolerancija politički suprotstavljenih blokova kao osnovna današnja oznaka ove zemlje, nešto što ozbiljno ograničava osnovne demokratske slobode u njoj.

Piše:

Egon KRALJEVIC

Otuda se ova netrpeljivost prenosi i na područje historiografije, gdje vladajuća elita ostatku društva želi nametnuti svoj koncept povijesti (onaj koji odgovara njezinu uskostranačkom interesu). Kako su zahvaljujući 50-godišnjoj komunističkoj vlasti sva glavna pitanja hrvatske povijesti od 1941. naovamo faktički tek otvorena, to je i prostor za sukobljavanje na tom polju zaišta ogroman. A i ulozi su veliki, jer od razriješenja tih nedoumica zavisi vrjedovanje današnjih političkih snaga u Hrvat-

skoj. Jasno je, dakle, zašto su goleme količine energije uložene u (pre)tumačenje naše povijesti, kako one najnovije od 1991. naovamo, tako i one od 1945. do 1990. Ocjene do kojih se došlo su često u sukobu s činjenicama i međusobno logički nespojive, ali bitno je, izgleda, jedino da služe političkoj svrsi.

"Zdrave" snage

Ljudi koji iz pozadine potiču ovakva povijesna prosudjivanja manjim su se dijelom otvoreno protivili stvaranju samostalne hrvatske države (1971., 1991). Najpoznatiji među njima je svakako premijer Račan sa svojom izjavom o HDZ-u kao "stranci opasnih namjera". Nije zgorega podsjetiti

na kontekst u kojem je dana ta, sada već dobrano zaboravljena izjava. Račan je pred izbore 1990., dakle u vremenu kad je državnost SFR Jugoslavije još bila neokrnjena i, činilo se, neupitna, komentirao predizborni skup HDZ-a. Njemu je na tom skupu zasmetala činjenica da se mahalo samo hrvatskim zastavama, te je zaključio da je "ta stranka neprijateljski raspoložena prema državnom poretku (radilo se naravno o poretku SFRJ), te joj je stoga pripisao "opasne namjere".

Osim ovakvih, otvorenih ispada protiv koncepta hrvatske samostalnosti, bilo je još

8

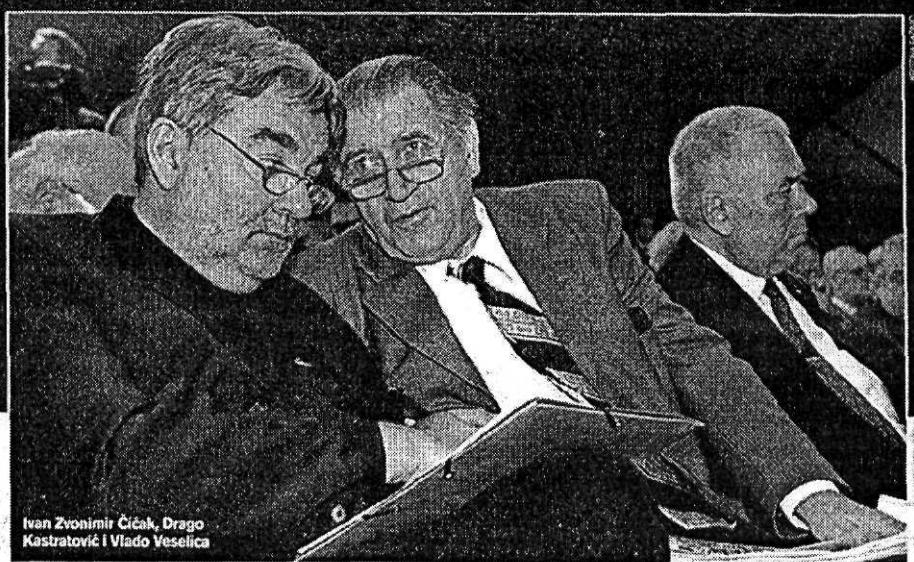
Jutarnji list

DOGAĐAJI DANA

OBLJETNICE U polupraznoj dvorani i polemičnoj atmosferi održava se znanstveni skup o Hrvatskom proljeću

Bilandžić: Bakarić je žalio zbog represije nakon '71.

Studenti su djelovali samostalno i u tom kontekstu neprihvativljiv je pokušaj Savke Dabčević-Kučar da politički manipulira, smatra Ivan Zvonimir Ćićak. Josip Šentija misli kako jedna mala parlamentarna stranka svojata Hrvatsko proljeće, a dvije vodeće, SDP i HDZ, svaka iz svojih razloga o tome šute

Ivan Zvonimir Ćićak, Drago Kastratović i Vlado Veselica

Studentski štrajk 1971. bio je demokratski i ustavni čin u kojemu su studenti djelovali samostalno i autohtono i nisu bili ništa bračna ili izvanbračna djeca te je u tom kontekstu neprihvativljiv pokušaj političke manipulacije Savke Dabčević-Kučar koja je na Filozofskom fakultetu u Zagrebu otkrila spomen-ploču studentском pokre-

reko je Šentija. Dušan Bilandžić govorio je o političkim platformama tadašnjih lidera Savke Dabčević-Kučar i Vladimira Bakarića ista-

uslijedila nakon Hrvatskog proljeća. Tada, 1971. Srbija je već bila spremna rušiti projekt jugoslavenske federacije i konfederacije, koji je

naroda, Marko Veselica je dobio kako proces izučavanja tog dijela hrvatske povijesti treba teći bez monopoliziranja te uz aktuelno sudjelovanje

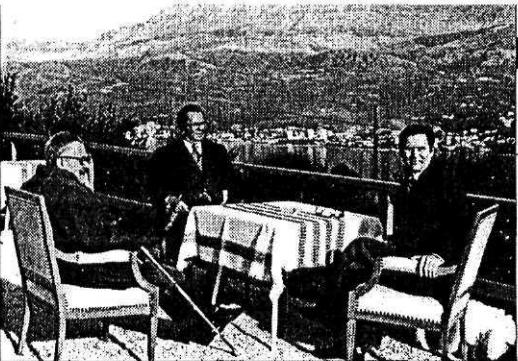
ja i podmetanja sa svih strana. Hrvatsko proljeće bio je pokušaj žlaška iz "škara" zločnačkog boljševičkog komunizma biće Sajetovlje-

Bilandžićovo naknadno opravdavanje "Mrtvaca" Bakarića

INTERVIEW

► nastavak sa 67. stranice

ideolog. Deseta sjednica nastala je u fazi jedinstva i dogovaranja je s Titom. Zaključke, čiji sam nacrt pisao, a Savka Dabčević-Kučar dopunjaval ih je i djelevo telefonom čitali Titu - usvojili smo jedinstveno. Sjećam se dopune koja kaže da oštricu naše borbe okrećemo protiv unitarizma i dogmatizma jer su oni sada u agresiji, što to znači da je nacionalizam manje opasan. Dakle, on će biti sljedeći na redu... Kroz uzburkane struje naše svakodnevice na hrvat-

ODMOR U IGALU Edward Kardej, Josip Broz i Josip Vrhovec razgovaraju na terasi vile u Igalu

■ No, vratimo se jednoj, sada već povijesnoj, ali politički vrlo aktualnoj, temi o tome kdo je utemeljitelj samostalne hrvatske države...

- Na referendumu za hrvatsku državu 1991. izjasnilo se više od 90 posto građana. Oni su, dakle, pravi stvaratelji hrvatske države. Istina, slava je pripala HDZ-u i Franju Tuđmanu, koji je s najviše povijesti

Mi 1971. nismo ukinuli Maticu hrvatsku, samo smo joj zabranili rad

skome političkom vrhu plovili smo dugo zajedno i onda smo se postupno počeli razdvajati. Najprije ne na ciljevinu, nego na metodi. Zatim, sve više i koncepcjski. Tako je nastala 1971. godina i sve ono što je slijedilo.

Jezična afera

■ Osobitu je bura izazvala afera s jezikom 1967...

- To je posebna priča. Deklaracija o hrvatskoj jeziku iz 1967. uzbunila je Jugoslaviju. Na neki se način država počela tresti, a Partija je krenula u obraćun s autorima Deklaracije kao s nositeljima državnoga udara. Čak i takav velikan hrvatske kulture kakav je bio Miroslav Krleža nije se mogao izmagnuti ispod toga jezičnog Damoklova mača. Zatim se sve ponovno smiruje - ali samo na površini. Tada dolazi 1974., kada, stjecajući okolnosti, uz konzultaciju s Vladom Bakarićem i Miroslavom Krležom pišem ustavnu definiciju hrvatskoga književnog jezika. Zatim 1987., kad jedna od vodećih struja u Savezu komunista Hrvatske zaključuje da bi tu definiciju trebalo mijenjati, učiniti je, kako su oni govorili: ravnopravljom, a što je

sam, tek reći, u onim okolnostima zaoštrenoga suprotstavljanja, da je Matica hrvatska važna, ali ipak samo kultura ustanova, a ne kao neka politička partija ili religiozna ikona. Znao sam da je za Banovine Hrvatske Vlado Maček zabranio rad Matice zbog njezina proustaškog

usmjerenja. Mi 1972. nismo ukinuli Matica hrvatsku. Zabranili smo joj rad i svu jezinsku inovinu predali na upravljanje Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Matice je zabranjena kasnije, kad ja više nisam bio na dužnosti u Zagrebu. A zašto? Ne znam!

MOJA ISTINA 0 1971.

Vjerovao sam u političku krivnju Savke i Tripala, ali ne i u to da je ona krivično djelo

■ Ovih se dana mnogo govori i piše o prosincu 1971., nakon sloma Hrvatskoga projekta i masovnoga pokreta - maspoka, o velikim uhićenjima, progonima, izbacivanjima posla i osudama. Što na to kažeš vi, kao jedan od najaktivnijih sudionika tih zbiljanja?

- Bilo bi, svakako, bolje da se krija 1971. rješenja makar i najoštijljivim političkim sredstvima, ali bez represivnih mera. Nažlost, to nije sasvim uspjelo, zato što su takvi billi pravosudni sustav i stvorena politička klima. Verbalni delikt bio je kažnivo djelo, a tu se onda ne zna gdje je crta koja razdvaja stvarno krivično djelo od političkoga obraćuna, borbe za vlast...

Klijene godine. Dakle, 1971. bilo je 1889 prijavljenih, 553 optužena i 83 osuđena; u 1972. zabilježen je znatan porast prijavljenih, 2378, optuženih, 1956, i osuđenih, 427; no 1973. pokazala se tendencija smirivanja: ukupno prijavljenih bilo je 1092, optuženih 589 i osuđenih 232. Kad govorim o osuđenima, riječ je o nepravomoćnim osudama. A to će reći da je posve sigurno kako je nekima od osuđenih presuda pravomoćna bila ukinuta.

■ Statistike gdjekad zbumuju...

- Pazite: svaka od ovih statističkih rubrika ima svoju logiku. Broj prijavljenih govor o općoj klimi u društvu, broj optuženih o djelovanju istržnih organa, a broj osuđenih o karakteru i okolnostima su difuzna

čkoga instinkta shvatio povijesni trenutak. No, bez Ustava iz 1974. i bez izvještaja Badinterove komisije 1991. - ne bi bilo ni neovisne Hrvatske.

Povijesni promašaj SKH

■ Što je te 1991. bilo s komunističkim vlasnicima? Gdje je tu bilo njihovo mjesto, a gdje zasluge?

- SKH, a zatim reformirani Savez demokratskih promjena - SDP pod vodstvom Ivice Račana, pogriješio je u potezima. Nalijepio se na zahjev za višestračkim parlamentarnim izborima u kojima je zatražio novi mandat za obnašanje vlasti. Ali, kako bi to rekli naši Zagorci - prošla baka s kolačima. Naime, SKH se odlučio za pogrešnu formulu koja je glasila: izbori - vlast - pa tek zatim referendum. Mislim da je trebalo drugačije, najprije referendum, zatim izbori, pa onda vlast. Tada bi nositelj referenduma bio SDP, a ne Hrvatska demokratska zajednica, i više od 90 posto građana bi to i podržalo.

■ Zašto mislite da bi takav redoslijed bio toliko važan?

- Pa, iz povijesnih razloga. Hrvatsku su 1943. uključili u drugu, Titovu, Jugoslaviju hrvatski komunisti, a ne

očima javnosti sumnjivi pripadnici "bivšeg režima". Time su stari-novi upravljači sebi prisrbili prostor za konačni i najvažniji obračun - onaj s poviješću. Sada su slobodno mogli krenuti u političko retuširanje naše novije povijesti.

Pobuna nečistih savjesti

Jedna od tema tog obračuna je Domovinski rat. Kako komunisti nisu mogli izbrisati svoje antihrvatsko držanje s početka devedesetih, morali su čitavo to razdoblje ocrniti do besmisla. Samo tako su mogli opravdati svoje projugoslavensko djelovanje ili, u najmanju ruku, posvemašnju pasivnost s početka devedesetih, u situaciji kad je hrvatski narod bio na rubu uništenja.

Zanimljivaje zbumujuća metodologija kojom se vrši ovaj prevrat. Na jednoj se strani formalno slave sve bitne objetnice velikih hrvatskih tragedija i pobjeda, na drugoj se pak tvrdi da je rat bio nepotreban, jer bi Hrvatska do neovisnosti, po nekom automatizmu povijesti, došla i bez njega.

Tvrdi se i to, da smo za užas rata sami krivi, jer smo bili preveliki nacionalisti (što god im to značilo). Osim toga, stalno se ističe težnja za "individualizacijom krivnje" za ratne zločine počinjene s hrvatske strane, dok se istodobno ti zločini orkestirano prikazuju kao plod monstruoznoga rasističkog plana za etničko čišćenje Hrvatske. Dakle umjesto individualizacije, dobili smo paušalizaciju krivnje, a ona je samo sredstvo da se dođe do želenog zaključka. On glasi tako, da vrli ljevičarski humanisti naprosto nisu mogli djelovati u takvim okolnostima "rasno motiviranih i planiranih masovnih zločina".

Time je ova pobuna nečistih savjesti mržnju prema vlastitoj domovini promovirala u intelektualno promišljen "moralni" stav. U tom poslu su im dobro došli i svi ostali, koji iz raznih razloga nisu zadovoljni svojom ulogom u proteklih deset godina. Tako su razne povrijedjene taštine, umišljene ve-

Logika Josipa Vrhovca: Maticu hrvatsku nismo ukinuli, nego zabranili!

više onih koji su u tišini negodovali protiv raspada voljene im države. Kako im tadašnje okolnosti nisu isle u prilog, šutjeli su i čekali svoj trenutak. U vremenu te svojevrsne podzemne političke aktivnosti uspjeli su, na valu nezadovoljstva poratnim siromaštvom, na svoju stranu pridobiti značajan broj mlađih ljudi, po prirodi svojih godina sklonih nezadovoljstvu i radikalizmu. Tako je nastao podmladak SDP-HNS-ovske orientacije, koji je slijepo i bez razumijevanja veličine, ali i teškoča povijesnog trenutka nastanka hrvatske samostalnosti, ustao protiv hrvatske države. Naravno, ne otvoreno nego, zbog neobrazovanosti, a i činjenice da im njihova mlađost nije omogućavala dovoljno dugo pamćenje, možda čak nisu bili ni potpuno svjesni značenja svojih čina. Taj je proces zadobio izgled "iskrene, opravdane i demokratske" kritike svega što se zbivalo, dok su "nacionalisti" bili na vlasti. Udarilo

se naravno i puno šire: zaredali su skupovi na kojima se tražila rehabilitacija "antifašizma" i tome slično.

Po porukama s takvih skupova postalo je jasno da su se stari partijski oporavili od početnog šoka zbog raspada Jugoslavije, te da su prebrodili strah od nove hrvatske države. Uvidjeli su da su lošim konceptom pomirbe i u demokratskom poretku potpuno zaštićeni. Tako su ovi politički fosili, hraneći se energijom koju su njihovu pokretu darovali novi skojevci (regrutirani na katedrama uglednih profesora: Puhovskog, Pusićeve...) krenuli u drugi politički život. U demokratske forme zamotali su svoja projugoslavenska uvjerenja, te su ljudska prava krenuli štititi oni koji su "izmisli" njihovo kršenje. Suprotstavljanjem bivšoj vlasti sebi su prisrbili aureolu bezgrješnih demokrata, dočim su oni koji su uz nacionalnu slobodu na ove prostore prvi put donijeli i demokraciju, postali u

D. Bilandžić sa suprugom Brankom, sinom Vladimirom (Lenjinovim imenjakom) i kćerkom koja se - gle slučaja! - zove Svetlana, jednako kao kći J. V. Staljina

ličine, generali poslige bitke i mnogi drugi nositelji naknadne pameti, složno prionuli na zajednički posao. No obračun s 1991. je tek jedan dio posla.

Hrvatsko proljeće ili maspok?

Nedavna obljetnica Hrvatskog proljeća pružila je dosta novog štota prekrnjateljima povijesti. U uglednim vladinim glasilima javili su se svjedoci tih zbivanja, "za-

čudo" većinom oni čija je karijera bilo započela, bilo naglo poskočila nakon sloma tog pokreta.

I žalostan i smiješan je bio interview Josipa Vrhovca jednomu našem tjedniku. On je rekao daje u progona proljećara sigurno bilo "i takvih osuda koje ne bi izdržale kritiku građanskih pravnih sustava" (?!!!). Zaključak koji se sam nameće, jest da je većina osuda po Vrhovcu bila pravno ute-

meljena, te da je većina osuđenih ipak zasluženo zaglavila na robiji! U daljnjoj Vrhovčevoj raščlambi doznali smo, da su se oni (pobjednici nad Hrvatskim proljećem) trudili "odvojiti političku krivicu od istinskih krivičnih djela" !?! Dakle, progonjeni zbog pripadnosti "maspoku" su većinom bili doista kazneno odgovorni, a nisu kažnjeni po političkoj liniji (kao da u komunističkom pravosudu najviši oblik krivične odgovornosti nije upravo bio određen političkim kriterijem)?! Dodao je još i to, da se bakarićevsko komunističko rukovodstvo trudilo spriječiti kazneni progon političkih krivaca, te da ti progoni sve u svemu i nisu bili tako strašni. Zaključio je, da je kod mnogih ljudi primjetno "mitsko preveličavanje" represije nakon Karađorđeva.

Jedino olakšanje koje čovjek osjeti nakon čitanja ovakvog štiva jest u činjenici da se Joža Vrhovec, nakon što je bio vidio da politika ide u pravcu koji mu ne odgovara, prestao njome baviti (za razliku od npr. njegovog imenjaka Manolića i sličnih). Dragovoljna lustracija kojoj se podvrgao Vrhovec je ipak dosljednost koju treba cijeniti. Umrla je Jugoslavija, politički je umro Vrhovec. Amen.

U sličnom tonu se oglasio i profesor Dušan Bilandžić koji je na tribini o Hrvatskom proljeću, održanoj u prostorijama Školske knjige, ustvrdio da je Bakarić žalio zbog represije kojoj je Hrvatska bila podvrgнутa nakon sloma Hrvatskog proljeća. Dakle, hrvatski boljševici ne samo da nisu bili oštiri u progona proljećara (kako reče Vrhovec), nego su i suojećali s "malobrojnim" progonjenima. Na istoj valnoj duljini je i izjava Milke Planinc, koja je u drugome vladinom tjedniku rekla da ni Brozu "nije bilo lako kada je skinuo Tripala kojega je inače volio kao sina"! Ispada da su Budiša, Gotovac i drugovi svojim bezobraznim odlaskom u zatvor, u crno zavili najveće sinove naših naroda i narodnosti, kao i svu poštenu inteligenciju.

Naravno, ni *Feral* nije odolio iskušenju '71. U njemu je na tragu historiografske škole iz stripova Mirka i Slavka o navedenim zbivanjima prozborio Marinko Čulić. U čitavu je štivu najbriljantniji zaključak da u Hrvatskom proljeću stvari nisu bile tako čiste, te da je u tom pokretu bilo puno nacionalizma, i to onog radikalne vrste. I čime to siroti Marinko potkrjepljuje? Time što kaže: "Pa ako se Hrvatsko proljeće prikazivalo samo kao opravdana pobuna hrvatskih patriota protiv nacional-

no zatirućeg unitarizma, onda nije jasno zašto su se Srbi već u to vrijeme, dvadeset godina prije balvana naoružavali? I to ne u četničkom Kninu, nego u partizanskoj Baniji i Kordunu" (isticanja M. Čulić, op. E. K.).

Što reći na ovo? Mali Marinko možda nije čuo za partizanske heroje tipa Stojana Matica ili Vasilja Gaćeše, koji su operirali upravo u navedenim regijama, ne baš uvijek u partizanskoj odori. No, petokraka koju su stavili na čela u određenoj fazi svog djelovanja, ne čini ih ništa manje velikosrbima nego njihovu braću u Kninu. Ili, možda je mali Marinko i čuo za sve to, ali njegov mozak to ne može "svariti"? Zašto? Zato jer je, kao i kod dobrog dijela Hrvata, njegov misaoni organ spržen boljševičkim "vaspitanjem"! Ukratko: partizani su uviđek u pravu i sve im je dopušteno, a još kad je riječ o Srbima, pa još s Banije...

Ipak, vrhunac antiprolječarske neumjerenosti zbio se na farsičnome HNS-ovu ba-

lu u HNK-u. Tu je navedena stranka upriličila svoju proslavu 1971., poručivši time da su oni jedina politička snaga koja njegüje izvorni duh tog vremena. Ispalo je tako, da stranka koja pokazuje najveći stupanj netolerancije spram svega što ima makar i najbezazleniji hrvatski nacionalni štih, ima isključivo pravo na baštinu toga hrvatskog nacionalnog pokreta. A zašto? Možda zato što u svojim redovima ima najvećega političkog konvertita - aktualnog predsjednika Mesića, čovjeka koji se samo zahvaljujući svojoj pogrešnoj političkoj procjeni (da će proljećari biti pobjednička strana 1971.) nakratko našao u "nacionalističko - proljećarskom" taboru?

Ili zahvaljujući činjenici da je iz racionalno neobjasnivih razloga Savka Dabčević-Kučar pristala biti počasnom predsjednicom te stranke? Uz sve poštovanje prema ulozi dotične u burnim danima ranih sedamdesetih, mora se priznati daje ona svojim današnjim nedistanciranjem od

HNS-a iznevjerila sve iza čega je stajala 1971. Bilo kako bilo, HNS nastoji crpsti kapital Hrvatskog proljeća, ništa manje neopravdano nego što crpi kapital svoga "narodnjačkog" imena. Ijedno i drugo su laž i farsa, ali su potrebni u pokušaju spašanja njihova izvornog orjunaštva s činjenicom da ipak djeluju u kakvoj-takvoj hrvatskoj državi. Zbog toga im je i bio potreban antiprolječarski "bal pod maskama".

Suvremena hrvatska povijest će, dakle, za dugo vremena i ne samo što se tiče gore navedenih povijesnih zbivanja, ostati poprištem žestokog sukobljavanja. Jedni će iskriviljavati svoju povijesnu ulogu u određenim vremenima, drugi će iskriviljavati povijesne činjenice da bi njihova djela izgledala manje odurna, treći će se predstavljati nečim što nisu, samo da bi prikrali ono što zaista jesu... Jer, tko nadzire prošlost, vlada sadašnjošću i upravlja budućnošću.

Već viđeno: stranačko svojatanje obilježavanja obljetnice Hrvatskog proljeća

TEMELJI NOVE HRVATSKE POLITIKE

Sadašnju vlast u Hrvatskoj nužno je mijenjati. Ta vlast je u svojoj biti nehrvatska. Ona hrvatski narod izravno vodi u propast. Protiv nje se treba boriti svim zakonom dopuštenim sredstvima. Ali nije dovoljno promijeniti tu vlast. Treba je zamijeniti boljom. U protivnom, hrvatski narod ništa nije dobio. Umjesto jednoga zla došlo je drugo. Mora se znati, da nema povratka na staro. Povijest je staro odbacila kao nevaljalo. Da je bivša vlast bila dobra, ne bi izgubila na izborima. To ne znači, da u njoj ništa nije valjalo. Takva tvrdnja bila bi pogrešna i nepravedna. Prema toj vlasti treba se kritički postaviti i dobro sačuvati, a zlo odbaciti. Pod njezinim vodstvom uspostavljena je i obranjena, makar samo na jednom dijelu hrvatskoga povijesnog i etničkog područja, slobodna i nezavisna Republika Hrvatska. Nacionalna država je ispred svih ostalih političkih vrijednosti, koju smo dužni odlučno čuvati i braniti. No, to nije dovoljno. Nju treba i izgrađivati kao stabilnu, demokratsku, pravnu, bogatu i socijalno pravednu državu. U tome je bivša vlast posve zakazala. Zakazala je i u moralnome i u nacionalnom pogledu. Zato tvrdim, da nema povratka na staro. Iz pogrešaka bivše vlasti nužno je izvući pouke i u budućnost krenuti drugim, boljim putem.

Moral - predpostavka svakog napredka

U Hrvatskoj vlada duboka moralna kriза. To je značajka i bivše i sadašnje vlasti. Sustav moralnih vrijednosti posve je uništen. Od početka stvaranja hrvatske države ništa se nije činilo na njegovoj izgradnji. Bez njegove izgradnje i dosljedne primjene, nema i ne može biti bolje i pravednije Hrvatske. Načelo odgovornosti uopće se ne primjenjuje u radu državnih tijela. Nitko ni za što ne odgovara. U Republici Hrvatskoj se, na primjer, vodi katastrofalna gospodarska politika. Dobrim dijelom i zbog toga država na svim područjima svoje djelatnosti propada. Ali ni jedan ministar ili visoki dužnosnik, odgovoran za takvu politiku, nije radi toga podnio ostavku ili bio razriješen dužnosti. Bitno je, da je netko

Piše:

Ivan GABELICA

poslušan član stranke, koja je na vlasti, i svu su mu griješi oprošteni, pa i očita nespособnost, eventualna korupcija ili kršenje zakona. Umjesto poštenja i stručnosti vlasta načelo političke podobnosti. To zlo je potencirano isključivošću političkih stranaka, interesnih skupina i pojedinaca, koji ne zastupaju probitke hrvatskoga naroda, nego svoje vlastite. U radu državnih tijela ne gleda se kakve je kvalitete neki prijedlog za rješavanje određenih državnih problema, nego od koga on potječe. Ako potječe od suparničke strane, vladajuća većina će ga bez ikakva dvoumljeđa odbaciti. Ona bi ga odbacila, kada bi bio i spasonosan za državu, sve iz straha da ne bi porastao ugled suparnika.

To dovodi do poputne degradacije Hrvatskoga državnog sabora, u kojem se samo drževorancije i formalno izglasavaju zakoni. A sve odluke pa i zakoni stvarno su već prije doneseni u najužim stranačkim tijelima ili, u najboljem slučaju, u zastupničkim klubovima. U takvim okolnostima država je podpuno privatizirana i u njoj vlada korup-

cija. I ništa se ne poduzima, da se to zlo iskorjeni. To nije činila bivša a ne čini ni sadašnjavlast. A korupcija u bilo kojem obliku (podmićivanje, provizija, protuusluge, sukobi interesa, nemoralno poslovanje itd.), kako kaže dr. dipl. ing. Vlado Markovac, ne samo da usporava već praktički blokira gospodarski rast. I ne samo to. Ona blokira svaku redovitu i normalnu državnu djelatnost. Uz to se fetiširaju kojekakve slobode, kao na pr. sloboda poduzetništva, sloboda tržišnog natjecanja i slična liberalistička načela, kojima se hrvatska politič-

Odgovor na jučerašnje pitanje dana:

Mislite li da su srpske stranke bolji koalicijski partner šestorki od HDZ-a?

74% DA NE 26%

Pitanje DANA

DA 060 300-011
NE 060 300-012

Smatrate li mogućim povezivanje jugoistočne Europe?

Jut. list., 1.6.2001.

Odgovor na jučerašnje pitanje dana:

Smatrate li mogućim povezivanje jugoistočne Europe?

75% DA NE 25%

Pitanje DANA

DA 060 300-011
NE 060 300-012

Hoće li vas uvođenje crvene i zelene trake navesti da prijavite robu na carinu?

Jut. list., 2.6.2001.

Prema anketi Jutarnjeg lista, srpske stranke su koaliciji bolji partner od HDZ-a, a "povezivanje jugoistočne Europe" javnost drži vrlo mogućim

Mesić i Koštunica u prijateljskom razgovoru: mrtvi mogu čekati

ka elita klanja kao zlatnomu teletu. No, nigdje se ne ističe načelo dužnosti čovjeka prema čovjeku, načelo poštenja i načelo pravde, bez primjene kojih sve te slobode postaju najobičnije nasilje jačega nad slabijim. U takvima prilikama država i narod neminovno moraju propadati.

Nacionalne vrijednosti - temelj opstanka države

Država je usko povezana s narodom, koji u njoj živi. Ona je izraz narodnih težnji za slobodom i opstankom. Samo na duhovnim vrijednostima, u kojima su sadržane takve težnje, može počivati stabilna država. Hrvatska država ne može počivati na

jugoslavenskim težnjama. Jugoslavenstvo je, bez obzira u kojem obliku i od koga do lazilo, protuprirodna, patološka i protuhrvatska pojava. Bivša vlast o ovim istinama uopće nije bila ili nije htjela biti svjesna, pa su u svakom dijelu državnog života zadržane jugoslavenske političke zaseđe. One su ugrađene i u same temelje hrvatske države. Sadašnja vlast to još sustavnije radi.

Naime, u izvorišnim se osnovama Ustava Republike Hrvatske tvrdi, da se težnja hrvatskoga naroda za očuvanjem nacionalne samobitnosti i uspostavom i razvitkom pune državne suverenosti, između ostaloga, očitovala i u osnutku Banovine

Hrvatske 1939., u odlukama ZAVNOH-a 1943. i ustavima komunističke Narodne Republike Hrvatske 1947. odnosno Socijalističke Republike Hrvatske 1963. i 1974. Takve tvrdnje su besmislica. Banovinom Hrvatskom nije obnovljena hrvatska država samobitnost u Kraljevini Jugoslaviji. Ona nije imala ni jedan element državnosti. To je bacanje prašine u oči hrvatskomu narodu i privremeno rješenje, kojim se u zadnji čas pokušalo spasiti opstanak Jugoslavije, a hrvatski narod odvratiti od borbe za uspostavu uistinu vlastite suverene države.

Odlukama ZAVNOH-a i ustavima NR Hrvatske odnosno SR Hrvatske s još manje se prava može pridavati bilo kakav pozitivan hrvatski državnopravni značaj. Te akte nisu ni donijeli ovlašteni predstavnici hrvatskoga naroda. U njima nema ni traga hrvatskoj suverenosti. Oni su u službi stvaranja i očuvanja Jugoslavije kao protuhrvatske tvorevine. ZAVNOH je u svom radu posve podčinjen AVNOJ-u i Nacionalnom komitetu oslobođenja Jugoslavije (NKOJ-u), tj. partizanskoj vladi, kao središnjim jugoslavenskim tijelima. On tu podčinjenost priznaje i odobrava. U "Deklaraciji o osnovnim pravima naroda i građana demokratske Hrvatske" ZAVNOH izjavljuje, da su hrvatski i srpski narod u Hrvatskoj potpuno ravnopravni, pa je time Srbe u Hrvatskoj priznao konstitutivnim narodom i dao legitimitet velikosrpskoj agresiji na Hrvatsku. U komunističkoj Jugoslaviji hrvatski narod nije mogao slobodno izražavati ni svoj nacionalni identitet, pa to samo po sebi dovoljno govori o temeljima hrvatske državne suverenosti u ustavima iz 1947., 1963. i 1974.

U skladu s takvim izvorišnim osnovama u Hrvatskoj se i dalje najatraktivnije ulice i trgovi nazivaju imenom Josipa Broza Tita i nekih drugih komunističkih prvaka. A Tito je simbol borbe za Jugoslaviju i komunizam, izdignut na kulturnu razinu, pa se iskazivanjem ovakvih počasti njemu i njegovim političkim sljedbenicima i dalje promiče jugoslavenstvo i komunizam, te destabilizira hrvatska država i demokratski poredak. Također je sam dan odlaska tih komunista u šumu, da se bore protiv vlastite suverene države proglašen državnim blagdanom i time naglašena moralnost i opravdanost njihove borbe sa svim svojim tragičnim posljedicama po hrvatski narod. Da bi tu prijevaru narod lakše progutao, oni se nazivaju antifašistima a ne jugoslavenskim komunistima, što su stvarno bili.

Općenito uzevši, u cijelokupnome hrvatskom javnom životu promiču se uglavnom ljudi komunističke i jugoslavenske orientacije. U obnovljenoj hrvatskoj državi, od samoga početka, istaknuti komunistički kadrovi zauzimaju najvažnija mjesta, a po zastupljenosti u povjesnim prikazima, u znanosti, kulturi i umjetnosti ispalo bi da su samo osobe takve političke orientacije bile napredne i pametne. I u bivšoj i u sadašnjoj vlasti borce za hrvatsku državnu nezavisnost posve se prešuće ili se prikazuje u moralno posve izopačenom svjetlu. Njihova djela u kulturi, znanosti ili umjetnosti potpuno se minoriziraju. Ulice i trgovi ne nose njihova imena, a ako se negdje to i pokuša, takav pokušaj izaziva bjesomučnu hajku prokomunističkih i liberalističkih snaga.

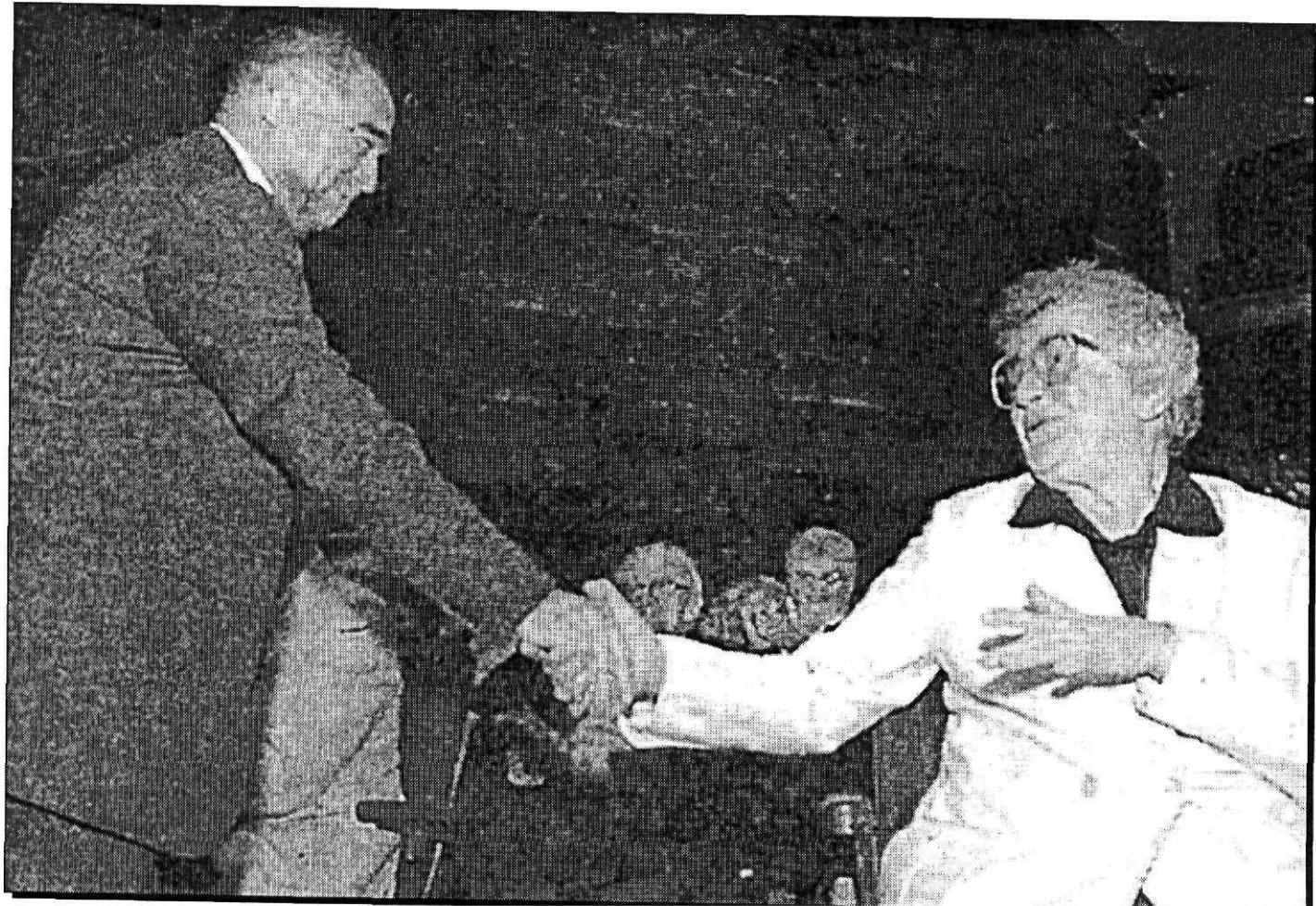
Za cijelo ovo vrijeme postojanja Republike Hrvatske nije objavljena nijedna kritički, na izvornim dokumentima pisana povijest hrvatskoga naroda u komunističkoj Jugoslaviji niti je bilo koja znanstvena stanova objavila jednu cijelovitu, pa čak ni djelomičnu, zbirku dokumenata o parti-

zanskim zločinima u Drugome svjetskom ratu. O prešućivanim četničkim zločinima objavljena je samo jedna jedina takva knjiga. Stoga pretežan dio hrvatskog naroda ima krajnje iskrivljenu predodžbu o povijesnim i kulturnim zbivanjima na hrvatskom prostoru u posljednjih šezdesetak godina, kakvu mu je ostavila jugoslavenska komunistička promidžba. Držim da to nije slučajno. Ali u svakom slučaju to škodi hrvatskoj državi. Nalazimo se u paradoksalmom položaju: stvorili smo hrvatsku državu, ali bez istinskoga hrvatskog sadržaja. To izaziva svakodnevne potrese i polarizaciju u hrvatskom društvu.

Takvo stanje treba jednom zauvijek raščistiti. Mnogi ga opravdavaju potrebom pomirbe. Pomirba unutar hrvatskoga naroda je svakako potrebna i vrijedna poštovanja. Ali ni ona ni država ne mogu počivati na neistini. Dosadašnja pomirba, koju je promicala bivša vlast, bila je samo formalna, jer je počivala na laži. Ona je samo omogućavala i notornim neprijateljima hrvatskoga naroda, pa i zločincima, da sačuvaju položaje. A mi želimo stvarnu po-

mirbu, pomirbu utemeljenu na istini. Na to nas obvezuju i grobovi naših pokojnika, koji su svoju krv dali za hrvatsku državu, ali se i dalje na njih blatom nabacuje. Tek tako će prestati sukobi i polarizacije u hrvatskom društvu i biti osigurana budućnost hrvatske države. No, treba znati, da pomirba može biti samo među ljudima, ali među idejama pomirbe nema, pa tako ni između zla i dobra, između jugoslavenstva i hrvatstva i između boljševizma i duhovnih vrijednosti hrvatskoga naroda.

U cjelini gledano, nacionalni odgoj u Hrvatskoj je nikakav. U školama se uglavnom uči povijest i kulturno stvaralaštvo nastalo na području Republike Hrvatske, ali ne povijest i kulturno stvaralaštvo hrvatskoga naroda u cjelini. Time se kida svijest o jedinstvu hrvatskoga naroda, bez obzira na državne granice, kojima je podijeljen, i gubi spoznaju o hrvatskoj domovini. U srednjem vijeku Jajce je, npr. bilo jedno od glavnih žarišta hrvatstva, ali se to danas prešuće. Takvim i sličnim odnosom prema našoj prošlosti, hrvatski narod politički gubi i duhovno osiromašuje. Mla-

Stipe Mesić srdačno pozdravlja Milku Planinc. Isti će čovjek malo kasnije veličati obljetnicu Hrvatskog proljeća. Dosljednost je predsjednikova ključna vrlina

DAN ANTIFAŠIZMA Položeni vijenci na grobniču narodnih heroja na Mirogoju te kod spomenika partizanskom odredu kod Siska

Stjepan Mesić: Borci NOB-a u pravima bi trebali biti izjednačeni sa sudionicima Domovinskog rata

ZAGREB - U povodu Dana antifašističke borbe brojna izaslanstva odaši su počast svim žrtvama fašizma polaganjem vijenaca pred grobnicu Narodnih herojima na zagrebačkom groblju Mirogoj.

Prvi su vijenac položili izaslanici iz Ureda predsjednika Republike Igor Dokanić, Imra Agotić i Krešimir Kuštar, zatim izaslanstvo Hrvatskog sabora koju su sačinjavali predsjednik Zlatko Tomić s pot-

predsjednicima Vlakom Patačićem, Zdravkom Tomećem i Ivanom Kostovićem. U ime Vlade vijenac su položili ministri Šime Lučin, Jozo Radoš i Ivica Pančić. Osim državnih izaslanstava vijenice su još položili gradonačelnik Milan Bandić i predsjednik Grada Zagreba, strančki izaslanstvo SDP-a i predstavnici antifašističkih borača.

Vijenac za sisački odred

U povodu Dana antifašističke borbe jučer su mnogobrojna visoka izaslanstva položila vijenec kod spomenika Prvom partizanskom odredu osnovanom prije šezdeset godina u Šumi Brezovica nadomak Siska. Uime Predsjednika RH, Sabora i Vlade vijenac su položili general Josip Ignac, sa savjetnicima za sigurnost i unutarnju politiku pukovnikom Amirom Muhametajem i Nevenom Ivakom, saborski zastupnici dr. Krešo Kovutićek i Ivo Zorić, ministrica zdravstva Ana Stavljenić-Itukavina i Marijan Perković, pomoćnik ministra rada i socijalne skrbi. Izaslanstvo Saveza antifašističkih boraca Hrvatske predvodio je Ivan Fumić, koji je ujedno održao kratak govor. Fumić je istaknuo da 22. lipanj

1941. i Šuma Brezovica, u kojoj je Vlado Janić Capo osnovao prvi partizanski odred u ovom dijelu Europe, imaju veliko značenje za Hrvatsku, jer tu počeo prvi organiziran otpor nacizmu i fašizmu.

Prije šezdeset godina u Brezovici su stvoreni temelji demokracije, tu je zapaljena iskra slobode koja se raširila po cijeloj domovini - rekao je Fumić. Vjenče na spomenik položila je i Konfederacija židovskih općina u Hrvatskoj te izaslanstvo Sisačko-moslavačke županije, grada Siska i mnogobrojnih županijskih i gradskih udruga i političkih stranaka.

- Dan antifašističke borbe mora biti i jest zapisan zlatnim slovinom u hrvatskoj povijesti

jer se hrvatski narod na taj dan svrstao u krug pobjedničkih naroda - istaknuo je hrvatski "predsjednik". Stjepan Mesić na svečanoj akademiji, održanoj prekinuo u Koncertnoj dvorani "Vatroslav Lisinski", u povodu Dana antifašističke borbe i 60. obljetnice osnivanja sisačkoga partizanskog odreda.

Koketiranje s fašizmom

- Žalosno je što i danas modramo dokazivati da je Hrvatska bila i ostala privržena antifašizmu. No, posljednjih deset godina koketiralo se s idejama i zasadima nacifašizma, a antifašizam se izjednačavao s boljevizirom, što je u hrvatskom narodu stvorilo stanovit otpor prema antifašističkom

(ik, ans, h)

Predsjednik Mesić, srdačno je pozdravio Milku Planinc

Središte Sinja oblijepljeno slikama Jure Francetića

SINU - Središte Sinja je jučer ujutro, na Dan antifašističke borbe, osvanulo oblijepljeno slikama osnivača i zapovednika ustaške Crne legije Jure Francetića.

Izaslanstva SDP-a i SAB-a položila su u povodu Dana antifašista vijenac na spomen-kosturnicu u gradskom parku. U NOB-u je s područja bivše općine Sinj sudjelovalo oko 7000 boraca, od kojih je 3300 poginulo, a stradalo je oko 2000 civila. (V.P.)

Šime Lučin na zagrebačkom groblju Mirogoj

Polaganje vijenca u Brezovici nadomak Siska

di naraštaji se odgajaju u kozmopolitskome, anacionalnom duhu. Tomu podpojava i dnevna politika, koja je iz svoje političke upotrebe izbacila pojам hrvatski narod i zamjenila ga izrazom državljan Hrvatske. To je put za likvidaciju Republike Hrvatske kao nezavisne države, jer nisu stvorili nikakvi državljan Hrvatske kao mehanički skup pojedinaca, nego organski čvrsto povezan hrvatski narod, koji je svjestan svojih tisućljetnih prava. Treba jedanput zauzeti odlučno ali istinito stajalište, da svi državljan Republike Hrvatske sačinjavaju hrvatski narod u političkom smislu. Zadaće pak države, da čuva i razvija nacionalnu svijest svoga naroda. Samo nacionalno svjestan i izgrađen čovjek spremanje i uz najveće žrtve braniti svoju državu. Na žalost, bivša vlast nije vodila takvu politiku. Sadašnja vlast je vodi još manje.

Zaključne misli

U Republici Hrvatskoj nitko ni za što ne odgovara. Umjesto načela stručnosti i poštovanja, vlada načelo političke podobnosti. Političke stranke i skupine su međusobno isključive i vode računa samo o svojim, a ne o probitcima hrvatskoga naroda. Korup-

cija kao rak-rana razara hrvatsko državno tijelo. U javnom životu svatko ističe samo svoja prava, a nikomu se ne nameću dužnosti. Zanemaruje se posve, da država može samo na pravdi počivati i napredovati. Sva državna tijela prožeta su jugoslavenstvom. Ono je ugrađeno i u temelje same države. Od početka njezine uspostave u državnom vodstvu dominiraju anacionalni ljudi, bez iskrene ljubavi za hrvatski narod i hrvatsku državu.

Zbog ovih deformacija Republika Hrvatska je ugrožena iznutra i izvana. Gospodarstvo ukolapsu. Socijalna bijedaje sve veća i veća. Broj nezaposlenih iz dana u dan sve više i više raste. Dugovi prema inozemstvu također rastu. Slobode javnoga izvješćivanja nema. Banke i novine su gotovo posve u rukama inozemnih vlasnika. Republika Hrvatska se pretvara u koloniju međunarodnih korporacija. Pravosuđe ne obavlja svoj posao. U kulturu i prosvjetu se sve manje i manje ulaže. Mladi i školovani Hrvati odlaze u inozemstvo u potrazi za poslom, a broj stanovništva u Hrvatskoj opada. Uz to Hrvatska je nizom zakona i međunarodnih sporazuma oštetila najvitaljnije nacionalne probitke, postupila protustavno ili okrnjila nacionalni suvere-

nitet. Takvi su npr. Zakon o konvalidaciji, Zakon o oprostu, Ustavni zakon o suradnji Republike Hrvatske s Međunarodnim kaznenim sudom, Daytonski sporazum itd. Paktom o stabilnosti ujugoistočnoj Europi i Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju Republika Hrvatska je suprotno svom Ustavu pripremila put za ulazak u južnoslavenske odnosno balkanske integracije. To je posljedica anacionalne politike. S takvim se stanjem ne smijemo miriti.

Iz kaosa, u kojem se nalazi, Hrvatsku mogu spasiti samo snage, koje svoj cjelokupni rad zasnivaju na pravdi, poštenu, odgovornosti i jasno izgrađenoj hrvatskoj nacionalnoj svijesti, lišenoj svake natruhe jugoslavenstva i sličnih integracijskih ideja. To je u biti ideja pravaštva Oca Domovine dr. Ante Starčevića, dr. Eugena Kvaternika i njihovih sljedbenika. Samo na ideji pravaštva može se graditi bolja, sretnija i pravednija Hrvatska. Ovim ne mislim agitirati ni za jednu postojeću pravašku stranku. One se tek trebaju dokazati, da su dostaone svojih velikih učitelja.

JESMO LI MI ... VOLOVI?

Doista, jesmo li mi Hrvati volovi? Jer što je Jupiteru dopušteno, nije dopušteno volu, rekoše stari Rimljani.

Upitah se to nebrojeno puta zadnjih desetak godina. I nedavno za kratka, jednodnevna boravka u Italiji. U mjestošću nekom pored grada Pordenone.

Član sam pjevačkog društva "Matko Brajša-Rašan". Isti je to onaj Brajša koji je davno skladao zlosretnu nam "Krasnu zemlju". Jer, eto, smeta danas nekima ono: "Krasna zemljo, Istro mila, dome roda hrvatskog"... Pa bi sada referendum raspisivali da nam neku novu "himnu" propisu.

Dakle, pozvani smo kao gosti u mjestošće Fontanafreda, nadomak Pordenoneu. Pjevački njihov zbor slavio 30-godišnjicu, pa nas netko preporučio, jer smo u nekoliko navrata gostovali u Italiji. Osim našeg zbora i zpora-slavljenika, nastupio je i zbor talijanske vojske, njihovih popularnih alpinaca. I doista, lijepo je bilo čuti te mlade talijanske vojnike kako strastveno, nadahnuto, pjevaju talijanske domoljubne i vojničke pjesme. A pokupismo i mi zaslужeni aplauz, osobito kad smo otpjevali poznatu talijansku "L' improviso". No, najveći, najbučniji, najduži aplauz pokupiše počasni gosti. Talijanski veterani, bivši alpinci iz 2. svj. rata. Koji su, što je posebno naglašeno, na istočnom bojištu ratovali! Doista je dirljivo bilo vidjeti vremešne, nasmiješene, ponosne, bivše borce, kako na bini prigodne darove primaju. Pa tko im ne bi zapljeskao! Jer ako i nisu u neke velike ideale vjerovali, kad ih poslaše u rat, nisu li užase staljingradske bitke proživjeli i preživjeli? Pa im i ja iz publike iskreno zapljeskah. No onda se i zamislih! Oni su zapravo bili vojnici jedne osvajačke vojske, koja je u dalekoj, tuđoj zemlji ratovala! Rame uz rame s Hitlerovim armijama koje su ognjem i mačem čitav svijet nakanile osvojiti. Bili su pripadnici fašističke, Mussolinijeve vojske!

I nije mi namjera ni prosuđivati ni osuđivati. Je li u redu što se ti borci, ta vojska, das slave. U toj Italiji, toj europskoj zemlji koja je u poziciji da prosuđuje i presuđuje, je li nama Hrvatima mjesto u Europi! Pa se dalje pitam: kad bi tako, u ovoj našoj Hrvatskoj neki hrvatski zbor slavio godišnjicu neku, pa pozvao neki naš vojnički zbor, pa pozvao i neke naše veterane koji u

Piše:

Vlado JURCAN

dalekoj Rusiji, daleke 1941. i 1942. ratovala rame uz rame s tim istim Talijanima, što bi na to ta Europa rekla? I gospoda koja danas Hrvatskom vladaju! A koja se svakome za sve ispričavaju u naše ime! A nikome i nikakve isprike za nas Hrvate ne nalaze!

Kad se u tisku tek spomenu neki od zločina nesumnjivo počinjenih od partizana tijekom rata i porača, skoče ti bivši borci kao opareni: "Tko, mi? Partizani nikad nisu činili zločine! A u jame su se bacali samo oni koji su to zasluzili!"

I nitko od njih da se priupita: Pa tko je to i koliko mogao biti kriv da se zaklan, često polumrtav, ponekad i živ, ujame baca? Bez obzira tko je bio žrtva, a tko krvnik! Jer svatko je u onom ratu imao nekoga tko mu je za nešto bio kriv! Stravične su se stvari

zbivale u ono doba na ovim zlosretnim prostorima, a i diljem svijeta. I nitko nikada ne smije ni pokušavati opravdati ni jame ni kame ni maljeve, ni pucanje u zatiljak! No, kad nekog od onih, tko se pobjednikom smatrao onom ratu, podsjetiš najame, Bleiburge, križne puteve, Lepoglave, Stare Gradiške, Gole otoke, čut ćeš: "A, što se može! Takva su bila vremena!"

No, ako su vremena doista bila takva, nisu li bila takva kakva jesu i za onu drugu stranu? Pa koja god bila!

I na kraju, ali ne i usput, treba se upitati kojim pravom nama Hrvatima, našoj zemlji Hrvatskoj, sudi i presuđuje takva jedna Europa, čija jedna punopravna članica, predstavnicima svoje bivše, okupatorske, fašističke vlasti u Zadru, odličja neka kani podijeliti?

Ne znam kakva su onda bila vremena, ali se pitam kakva su to danas vremena?

SLAVICA FRAJTIĆ

TRI POUKE

*Jenog belog jutra hude zime neke
Zmrznuti je vrapček pal na kle sa strehe.*

*Tudi repa zdigne kravica vu draču
A vrabec se najde vu kravlem kolaču.*

*Vu toplome blatu lepo se zagreval,
Glavicu je zdigel, živ-živ zapopeval.*

*Čula ga je maca, zvrti se kaj zvrk
I vrapčeka zgrabi, omasti si brk.*

*Nečemu te uči pri povetka svaka:
Nije ti svak hudi koji te pokaka.
Al kad si vu dreku, zaveži si klun,
Ni ti svak prijatel kaj te zvadi vun!*

ZLA VLAST - VLAST ZLA

Istina nije u suprotnosti s ljudskom prirodom.

*Ako ono što se smatra istinom odstupa od
ljudske prirode, onda to ne treba smatrati istinom.*

Konfucije

Istina je dio spoznaje zajedno s dobrom i ljepotom. Čovjek, otkako razmišlja, traži Istinu. Istinu o sebi, o drugima, o prirodi, o svemiru. Svoj odnos prema svemu čovjek nastoji izgraditi na istini. Nažalost, u lice istine ne gledamo neposredno, već lice istine vidimo u ogledalu koje se pred istinu stavlja. Ogledala su razna, često vrlo iskrivljena, onakva kakva vlasti trenutno odgovaraju. Više od pola stoljeća zdušno

Piše:

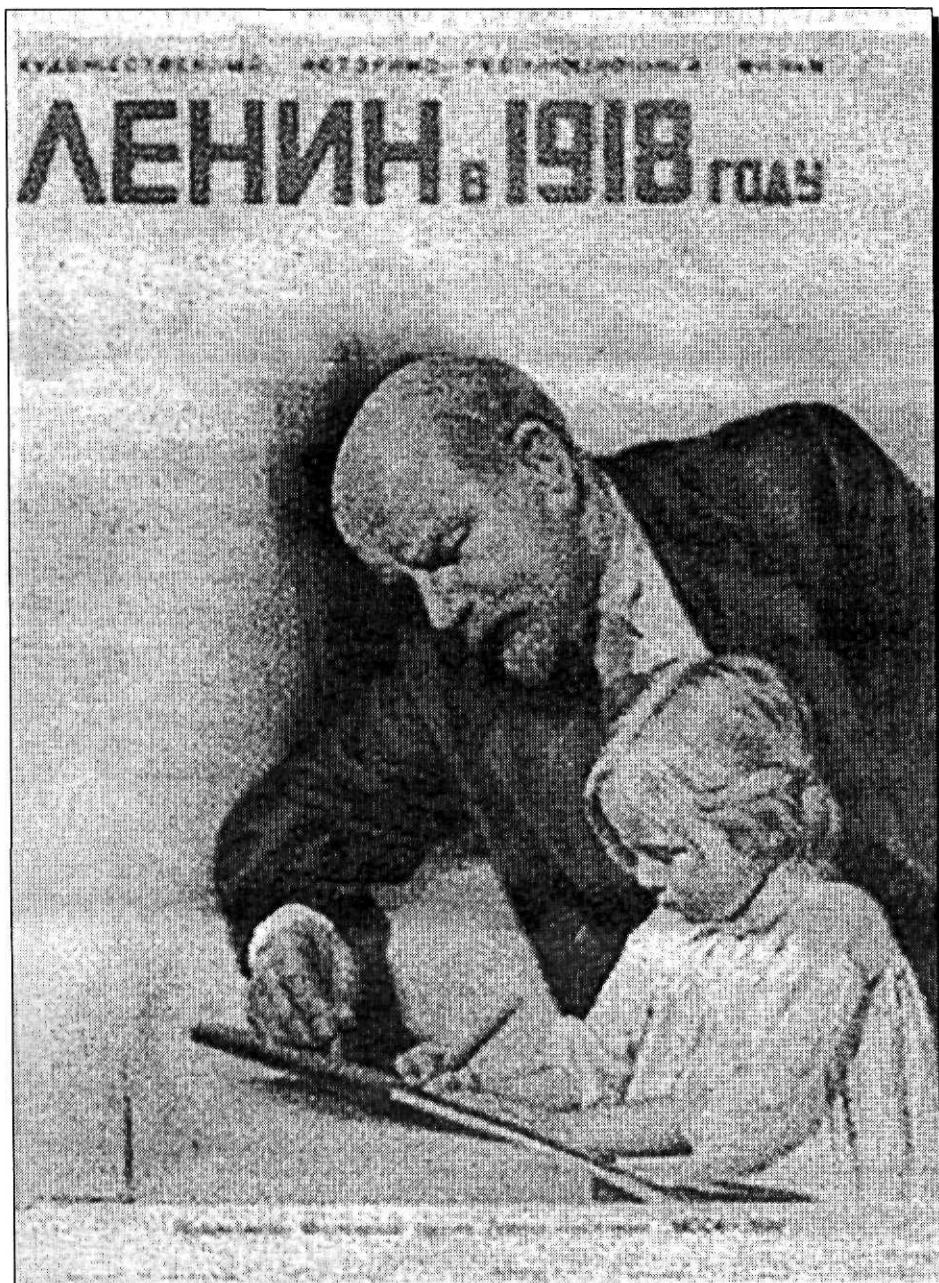
Dragutin ŠELA

se poteže konopac na cinkušu i zvoni za nevine žrtve fašizma. Za žrtve boljševizma se ne zvoni, iako su među žrtvama boljševizma bili milijuni nevinih.

Boljševizam, o kojem se istina prešučivala, ne samo kod nas, već i u svijetu, zapravo je zrcalna slika fašizma. Fašizam je naziv za sve opako i zlo koje je tijekom 20. stoljeća — nakon pobjede boljševizma u Rusiji — nastalo i učvršćeno u nekim državama Europe. Boljševizmu i fašizmu zajednički je temelj na kojem su sagradili svoju moć i svoje države. U oba poredka važnija je bila moć države, negoli dobrobit svakog pojedinca u državi. U oba poretka na vlasti je odabrana manjina. Kao da čovjek postoji zbog države, a ne obrnuto, da država opстоji zbog ljudi koji u njoj žive. U nacističkom poredku najvažnija je bila pripadnost određenoj rasi, a u boljševizmu čovjek je sveden na pripadnika klase ili neke državne strukture. Sve tri ideologije: fašizam u Italiji, nacionalsocijalizam u Njemačkoj i boljševizam u Rusiji izrasle su iz istog korijena, iz socijaldemokratske ideje koja je bila marksistički zasnovana i usmjerena.

Nacizam propovijeda nadmoć arjevske rase i antisemitizam. Podvrgava sve državne djelatnosti pod vlast nacionalsocijalističke stranke i guši sve individualne slobode. Uvodi koncentraciju vlasti u rukama jednog vođe i proklamira načelo nacionalne ekspanzije, tj. zauzimanje životnog prostora na račun drugih naroda. Boljševizam propovijeda nadmoć radničke klase (diktatura proletarijata) i podvrgavanje svih državnih djelatnosti kompartiji. Pre-nosi svu vlast u ruke generalnog sekretara partije, te jednako kao i nacizam guši sve individualne slobode. Glavna pobuda boljševičke politike je da boljševizam pod kriлатicom "Proleteri svih zemalja, ujedinite se!" mora zavladati svijetom.

U dalnjem tekstu ne će se razlučivati nacionalsocijalizam i fašizam, jer se za obje ideologije uvriježio jedan naziv: fašizam. Na jedno zlo, na fašizam, upozoravalo se od njegova začetka, dok se o jednakom zlu, o boljševizmu, nije govorilo. Upravo obrnuto od onog što je govoren o fašizmu, o boljševizmu se beskrajno lagalo kao o sanjanoj budućnosti čovječanstva u bezklasnom društvu. O fašizmu kao o zlu pisalo se u novinama, knjigama, stvaralo se kazališ-

na djela i filmove i sve se neprekidno pojavljalo, sve do naših dana kako ne bi palo u zaborav.

Lenjin i njegovi sudrugovi su od početka Oktobarske revolucije propovijedali nemilosrdni "klasni rat" u kojem je politički, ideološki protivnik, pa čak i neposlušno stanovništvo, smatrano - i tretirano - poput neprijatelja koji se mora istrijebiti. Boljševici su odlučili zakonski, ali i fizički, ukloniti svaku, pa i pasivnu oporbu.

Dne 1. studenoga 1919. u listu "Crveni teror" piše čekist, visoki dužnostnik, Lacis M. I. (pravo ime mu Sodrabs Jan Fridrikovič): "Mi ne vodimo rat protiv pojedinaca. *Mi istrebljujemo buržoaziju kao klasu.* Ne tražite u istrazi materijalne dokaze za to da je okrivljeni djelom ili rječju radio protiv Sovjeta. Prvo pitanje koje mu morate postaviti jeste kojoj klasi pripada, kakvo mu je porijeklo, odgoj i obrazovanje ili profesija. Ta pitanja moraju odlučiti sudbinu okrivljenog. U tome jest smisao i suština crvenog terora."

Najteži zločin za koji je nacizam u Njemačkoj optužen nakon rata bio je genocid. U njemačkome Kaznenom zakonu to je kazneno djelo ovako određeno: "Tko u nakanji da djelomično ili u cijelosti uništi nacionalne, vjerske ili narodnosne skupine, ubije članove skupine, članovima skupine nanese teške tjelesne ili duševne povrede, ugrozi život skupine, skupinu dovede u takve životne uvjete koji će pridonijeti njezinu djelomičnom ili potpunom uništenju, provodi genocid." Kratak i jezgrovit opis genocida. Osnova tog člana njemačkoga —

i ne samo njemačkog zakona - je Konvencija UN iz 1948.

Nije li istrebljivanje buržoazije kao klase i crveni teror u najmanju ruku bio zločin protiv čovječanstva, ako već ne genocid? U Enciklopediji Leksikografskog zavoda (knjiga 3., Zagreb 1967.) u natuknici "Koncentracioni logori" piše: "Smatra se da je u nacističkim logorima širom Europe u razdoblju od 1933. godine do 1945. godine živote izgubilo oko jedanaest milijuna (11.000.000) zatvorenika".

Prema proračunima N. A. Kurganova, profesora statistike, u SSSR-u je od 1917. god. do 1959. god. bez ratnih gubitaka "kroz razmjerne laku unutarnju represiju od uništavanja terorom, ugušivanja, gladi i povećane smrtnosti u logorima izginulo pedesetpet milijuna ljudi". Gruba bilanca zločina protiv čovječanstva i zločina genocida počinjenih u SSSR-u od Oktobarske revolucije, pa do šezdesetih godina 20. stoljeća, dakle, kroz četrdeset godina, bila bi ovakva: strijeljanje bez suđenja desetaka tisuća talaca ili zatočenih osoba, te ubijanje stotina tisuća pobunjениh radnika i seljaka od 1918. do 1920.; glad 1922. godine koja je prouzročila smrt pet milijuna osoba; likvidiranje i deportiranje Donskih kozaka 1920.; ubijanje desetaka tisuća osoba u koncentracijskim logorima od 1918. do 1930.; 1931. započeta gradnja "Bjelomorsko-baltičkoga kanala Staljin", kroz dvadeset mjeseci gradnje pomrlo dvjestopešest deset tisuća logoraša; deportiranje dva milijuna "kulaka" 1930. do 1932. u Sibir na golu ledinu; zatiranje šest milijuna Ukrajinaca hotimičnim izazivanjem gladi oduzimaju-

manjem hrane 1931. do 1933.; likvidiranje oko 690.000 osoba za vrijeme Velike čistke 1937.-1938. (samo iz vrha Crvene armije strijeljano je 5 maršala, 9 admirala, 258 generala); deportiranje stotina tisuća Poljaka, Ukrajinaca, Estonaca, Letonaca, Litvanaca, Moldavaca i Besarabijaca 1939.-1941. i 1944.-1945. U Sibir; deportiranje povolških Nijemaca 1941. u Sibir; deportiranje u Sibir u nenastanjene dijelove i prepuštanje sudbini krimskih Tatara 1943., te Čečena i Ingusa 1944.

Nacisti Židove nisu smatrali ljudima kao ni Cigane i mnoge druge, pa su time opravdavali njihovo uništavanje. U SSSR-u je Staljin 27.12.1929. ispalio parolu: "Uništiti kulake kao klasu". Tim je riječima seljake u SSSR-u izopćio iz ljudskog roda. Od 1929. do 1932. je trajalo "raskulačenje". Milijuni raskulačenih seljaka! Prava seoba naroda u Gulag zemlje - Sibir. Na golu ledinu. Kulak je bio svaki marljiv seljak koji je svojim radom i radom svoje obitelji stekao unosno gospodarstvo. Za godinu dana oko tri milijuna "kulaka" i njihovih obitelji bijahu prognani u ledene sjeverne krajeve. Neke su odmah strijeljali, a stotine tisuća drugih umirali su u logorima.

Evo kako je "raskulačivanje" opisao **Vasilij Grosman** u svojoj knjizi "Sve teče": "Raskulačivanje je počelo dvadeset i devete, krajem godine, a glavni preokret je nastao u veljači i ožujku tridesete... Izdata je naredba da se seljacima oduzme svoje sjeme. Došla je jesen i nije se imalo što za posijati... Kad se pojeo krumpir, počeli su klati stoku. Te zime prave gladi nije bilo... A kad je snijeg okopnio selo je zaista po-

SMRT FAŠIZMU

SLOBODA NARODU

ZBORNIK

ZAKONA, UREDABA I NAREDABA

Godina I.

Zagreb, 15. rujna 1945.

Svezak I.

čelo gladovati... U to vrijeme ni mačaka ni pasa nije bilo. Pobijeni su i pojedeni... Ljudi su počeli oticati, to su bile otekline od gladi... Pomor je zavladao selom... Glad je zahvatila cijelu Ukrajinu, Kuban, cijelo područje černozjomske zemlje i srednju Aziju."

Bila je to jedina namjerno izazvana, neprirodno nastala glad u povijesti čovječanstva. Iz sela se nije moglo izaći jer su bila okružena stražama NKVD-a. Glad 1932. bila je još strašnija - sela su izumrla. Za NKVD, kako je zapisao jedan od visokih rukovodilaca, bila su to "groblja srove škole". A žita je bilo. Prema podacima iz tih godina Staljin je iz SSSR-a od 1929. do 1932. izvezao 14.000.000 tona (četvrnaest milijuna tona) žita. Milijuni umrlih od gladi ležali su pred pragom "velikog vode sovjetskog naroda", hajzajina Staljina. Treba li bilo što dodati pojmu genocida?

Na ulazu u njemački koncentracijsku logor Auschwitz kočio se natpis "Arbeit macht frei". Iza natpisa bila je industrija robovskog rada i smrti. Nijemci nisu u tome bili originalni. Robovski rad i smrt vezana uz rad smišljen je već 1929., a počeo se ostvarivati 1931., ali ne u Njemačkoj nego u SSSR-u. Događalo se to na kopanju Bjelomorsko-baltičkog kanala. Tvorac velebnih ideja robovskog rada i njegovog iskoristavanja bio je Staljin, a njezine provedbe bio je **Naftalij Aronovič Frenkelj**, turski Židov rođen u Carigradu. Frankelj je 1927. bio zatvoren na Soloveckim otocima, prve koncentracijskom logoru u SSSR-u, u Bijelom moru. Solovecki otoci nalaze se na granici polarnoga kruga. Iz tog vremena poznata je njegova postavka da: "Zatvorenika treba iskoristiti u prva tri mjeseca, a dalje ni on ni njegov leš nisu potrebeni". U rujnu 1931. god. započet je "grandiozni" projekt zvan "Bjelomorsko-baltički kanal Staljin", koji se pokazao posve beskoristan.,

A. Solženjicin piše: "Staljin je bilo potrebno negdje nekakvo gradilište dovoljno veliko da zaposli zatvorenike, gradilište koje bi progutalo mnogo radnih ruku i mnoge živote. Koje bi bilo djelotvorno kao plinska komora, no jeftinije od nje i istovremeno ostavilo veliki spomenik njegovom carevanju. Suština naše plinske komore bila je u toj gradnji. Za prave plinske komore mi nismo imali plina."

Uspjeh nije izostao. Kanal dugačak 227 kilometara iskopan je i građen, jer ima ustave, za dvadeset mjeseci. Radilo se piju-

kom, lopatom i tačkama. Staljinov kanal čak nije bio skup, jer je koštao devedeset pet milijuna i tristo tisuća rubala. Dvjestedeset tisuća mrtvih nije unesen u račun. N. A. Frenkelj, glavni rukovoditelj kopanja kanala, starost je dočekao u Sovjetskom Savezu s generalskom mirovinom.

Hitlerova "teorija životnog prostora" počela se ostvarivati 1935. Te godine Nijemci ulaze u Saarsko područje. Započinje osvanjanje "Lebensrauma", jer 1936. Nijemci ulaze u Porajnje, a 1938. priključuju Austriju i Sudete (sve područja pretežno nastanjena Nijemcima). Prvog rujna 1939. napadom Njemačke na Poljsku započinje Drugi svjetski rat. Par dana prije njemačkog napada na Poljsku, Staljin 23. kolovoza 1939., potpisuje pakt o nenapadanju sa Njemačkom. Staljin 30.11.1939. napada Finsku. Nakon tri mjeseca ratovanja uspijeva zauzeti djelić Finske - Kareljsku prevlaku. Finska je tada brojila 3,5 milijuna stanovnika, a SSSR 160 milijuna.

O nacističkom odnosu prema ljudskim pravima i slobodi **R. Manvell** u svojoj knjizi "Gestapo" piše: "U policijskoj državi svatko je, bez obzira na status, potencijalno sumnjiv, svatko je uveden u tajnu arhivu od koje zavisi hoće li ga režim smatrati lojalnim ili ne lojalnim prema sebi. Današnji ispitivač u istrazi može postati sutrašnji zatvorenik u skladu s naglom, neочекivanom 'dvorskom revolucijom' ili pomicanjem vlasti u nekim njenim granama. Čak i među samim rukovodicima netko može naglo izčeznuti, dok će drugi, čije je lice jedva poznato javnosti, zauzeti isprazioni mjesto. Življene u policijskoj državi znači za običnog građana izčeznuće većine, ako ne i svih, njegovih građanskih prava.

Nema zaštite od odlučnog kucanja na vrata ili od straha od iznenadnog hapšenja i nestanka bilo kojeg pojednica, često bez traga, koji je tako potpuno izgubljen za svoju obitelj i prijatelje. Običan građanin koji pati od općeraširenh tjeskoba, ubrzo će naučiti kako će se pretvarati pred režimom i održati se izvan sumnje. Građanin obavlja svoj posao, izvršava svoju vojnu obvezu, nosi određene značke, plaća ono što mora, pozdravlja na propisani način i šuti o svemu što je sumnjivo i što mu je poznato da se događa. Naučio je da uvijek bude oprezan pred strancima i nepoznatim osobama, pazi što će reći i pred svojim prijateljima, a posebno je oprezan u svom po-

našanju pred mladima, jer mladi su odgajani da paze na svoje roditelje."

Ako išta znamo o životu u boljševičkom sustavu, ma kojim imenom bio nazvan, ne će nam biti teško otkriti istovjetnost života u oba sustava, u nacističkom i u boljševičkom. Konačno, i mi u SFRJ morali smo pozdravljati sa "Zdravo" i oslovjavati sa "druže", a sveobuhvatna "briga" UDB-e bila je općepoznata. Solženjicin u svojoj knjizi "Arhipelag Gulag" navodi neke stereotipe ponašanja u SSSR-u. Takva ukalupljenost ponašanja sadržavala je: 1. strah, 2. vezanost za jedno mjesto življaja, 3. zatvorenost u sebe, 4. nepovjerljivost, 5. opća neobaviještenost i neznanje, 6. špijuniranje, 7. izdajstvo kao način življaja, 8. prijetvornost, 9. laž kao način življaja, 10. surovost, 11. robsku psihologiju.

Takav kalup ponašanja stanovništva privlačeće silom prilika u svim zemljama u Europi koje je SSSR okupirao. Ni kod nas u Hrvatskoj nije se moglo izbjegić takvu ukalupljenost ponašanja, jer je **Tito** 1945. i kod nas osigurao monopol komunističke vlasti i "rukovodeću ulogu Partije" po uzoru na Sovjetski Savez.

Treba svakako spomenuti da je Sovjetskom Savezu roditeljski vjerski odgoj djece potpadao pod član 58. Kaznenog zakona - kontrarevolucionarna propaganda! Kazna za takvo roditeljsko djelo je boravak u logoru utrajanju od deset godina. Mi danas znamo da zapadna demokracija nije bezgrješna. Međutim, ponašanje Saveznika na zapadu nakon Drugoga svjetskog rata često je bilo "dostojno" ponašanja Staljina. Zapadni demokratski svijet potrudio se, barem u dva slučaja, da dosegne veličinu geste "vode svjetskog proletarijata, Staljina".

Prva takva "gesta" učinjena je prema Hrvatima na austrijskoj granici 1945. - Bleiburg. Izručeni su Titu i smrti! Druga gesta bila je "grandiozna operacija" izvedena u slobodnoj Europi godine 1946.-47. Milijun sovjetskih građana, bjegunaca iz SSSR-a, koji su dospjeli u Europu, u zemlje pod kontrolom Saveznika, pokupljeno je i, mimo njihove volje, izručeno Staljinu. Izručeni su Staljinovoj odmazdi i smrti. Vjerujem da podudarnost u onome što je protiv čovjeka, protiv naroda počinjeno u nacističkoj Njemačkoj i u boljševičkom Sovjetskom Savezu dovoljno govori u prilog tome da su oba poretki bila samo lice i naličje iste medalje.

TAKO JE GOVORIO V. I. LENJIN

Drugu Staljinu u Caricin:

"Budite bespōštedni prema lijevim eserima i češće izvješćujte. Posvuda treba bespōštedno gušiti te kukavne i histerične avanturiste."

7. srpnja 1918.

U Penzenski oblasni komitet:

"Nužno je organizirati bespōštedni masovni teror protiv kurjaka, popova i bjelogardejaca. Sumnjive zatvoriti u koncentracioni logor van grada. Telegrafirajte o izvršenju."

9. kolovoza 1918.

Sokoljnikovu:

"Bojim se da grijesite što ne primjenjujete stroge mjere. Ali ako ste potpuno si-

gurni kako nema snage za okrutnu bespōštednu kaznu, onda telegrafirajte."

24. rujna 1918.

Zinovjevu:

"Mi se kompromitiramo: čak i u rezolucijama Sovdепа prijetimo masovnim terorom, a kada dođe do akcije, kočimo revolucionarnu inicijativu masa, sasvim pravilnu. To je ne-mo-gu-će! Treba poticati energiju i masovnost terora."

26. studenoga 1918.

Šljapnikovu u Astrahan:

"Uprite sve snage da se pohvataju i strijeljaju astrahanski podmitljivci i špekulantи. S tim ološem valja obraćunati tako da zauvijek zapamte."

12. prosinca 1918.

Staljinu u Petrograd:

"Upozoravam da će za to hapsiti i tražiti strijeljanje za predsjednike oblasnih komiteta i članove izvršnog komiteta."

20. svibnja 1919.

Poslovni dopis:

"Javite u Prehrambeno-znanstveni institut da za tri mjeseca moraju predložiti točne i potpune podatke o praktičnim uspjesima proizvodnje šećera iz plovine."

26. kolovoza 1919.

F. M. Andrejevoj:

"Nemoguće je ne hapsiti, radi sprečavanja zavjera, svu tu prikadetsku publiku. Zločin je ne hapsiti je. Najbolje je da deseci i stotine intelektualaca odsjede u reštu. Bogami, najbolje."

18. rujna 1919.

Staljinu u Harkov:

"Zaprijetite strijeljanjem tom petljavcu na vezama koji vam ne zna dati dobro pojčalo i osigurati potpunu ispravnost telefonske veze sa mnom."

16. veljače 1920.

U Odjel za ogrjev Moskovskog sovdepa:

"Dragi drugovi! Moguće je i treba mobilizirati stanovnike Moskve da svi bez iznimke iz šume na rukama iznesu dovoljnu

količinu drva (po kubični metar na odraslog muškarca). Ako se ne poduzmu jučačke mjere, ja osobno ću u Savjetu za obranu i CK ne samo pohapsiti odgovorne osobe nego ih i strijeljati. Nedopustivi su neredi i nemar."

18. lipnja 1920.

Smolni, Zinovjevu:

"Čuveni fiziolog Pavlov želi u inozemstvo. Nije baš pametno pustiti Pavlova preko granice, jer je on i prije izjavljivao da se, budući da je istinoljubiv čovjek, neće moći, u slučaju zapodijevanja stanovitih razgovora, neizjašnjavati protiv sovjetske vlasti i komunizma u Rusiji. U tom pogledu bilo bi poželjno, kao iznimku, dati mu pojačani obrok."

25. lipnja 1920.

Krestinskom:

"Brošura je štampana na suviše luksuznom papiru. Za trošenje luksuznog papira i tiskarskih sredstava, prema mom mišljenju, dati na sud, otjerati s posla i uhapsiti koga treba."

2. rujna 1920.

Križanovskom:

"Mobilizirati sve, bez iznimke, inžinjere i elektrotehničare, sve koji su završili prirodoslovno-matematički fakultet itd. Obaveza: najmanje dva predavanja tjedno, najmanje 10 (50) uputiti u elektriku. Izvršenje - premija. Neizvršenje - zatvor.

prosinac 1920.

Serebrovskom:

"Ako kod vas u Bakuu još ima tragova (makar i malih) štetnih nazora i predrasuda (među radnicima i intelektualcima), smješta mi pišite. Namjeravate li sami razbiti te predrasude i steći lojalnost ili vam treba moja pomoć?"

2. travnja 1921.

Brjuhanovu:

"Savjetujem vam da sva kazališta pokopate."

studeni 1921.

{Indeks citata

*Vladimira Ilijiča Lenjina
izzbirke Veneikta Jerofejeva,
preneseno iz Jutarnjeg lista)*

BOLJŠEVIČKI NASRTAJ NA PRAVA POLITIČKIH ZATVORENIKA

Na dan jugoslavenske republike, 29. studenoga 2001., koji je u spisima Hrvatskoga (!) sabora označen kao 29. novembra (!), najviše predstavničko i zakonodavno tijelo hrvatske države u kojem većinu trenutno ima šesteroglava koalicija predvođena dojučerašnjim Savezom komunista Hrvatske - Savezom komunista Jugoslavije, bitno je reduciralo prava bivših hrvatskih političkih uznika. Da stvar bude gora, izmjene i dopune Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika u esdepeovskoj su redakciji formulirane tako da retroaktivno dokidaju stečena prava.

U suvremenom je svijetu malo takvih primjera, primjera kojima je obilovala boljševičko-staljinistička praksa u zemljama istočno od željezne zavjese. Iako na temelju solidnog iskustva u prethodnom razdoblju hrvatski politički uznici i njihova udruga, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika, nemaju previše razloga uzdati se u poštivanje ustavnosti i zakonitosti u ovoj državi (koja će, unatoč tomu, trajno ostati našom jedinom domovinom, jedinom državom i jedinom obvezom), HDPZ je bez otezanja (20. prosinca 2001.) Ustavnom судu Republike Hrvatske, na temelju članka 36. stavka 1. Ustavnog zakona o Ustavnom судu Republike Hrvatske, podnio prijedlog za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti novodonesenog propisa. Taj prijedlog, kojega je potpisao predsjednik Društva, Jure Knezović, radi obavještenosti članstva objavljujemo u cijelosti, a ostaje vidjeti, na koji će način Ustavni sud i hrvatska sudska praksa uopće, reagirati na ovo najnovije kršenje temeljnih pravnih postulata civiliziranog svijeta.

PRIJEDLOG za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti zakona

1.

"Prema članku 5. Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 34/95.- pročišćeni tekst i br. 164/98), bivši politički zatvorenici imaju pravo na naknadu za svaki dan proveden u zatvoru ili pritvoru u visini od 54,00 kune, a za svaki dan nezaposlenosti nakon izdržavanja zatvora ili pritvora u visini od

19,00 kuna. Ako je bivši politički zatvorenik umro prije nego mu je isplaćena naknada, pravo na naknadu imaju njegovi bračni drug i djeca. Pravo na naknadu za dane nezaposlenosti primjenjuje se od 1. siječnja 2001., paje toga dana dospjela obveza Republike Hrvatske, da isplati naknadu s toga pravnog naslova osobama koje su do tada za to podnijele zahtjev.

Prema članku 11. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 164/98), taj Zakon stupa na snagu danom objavljivanja u "Narodnim novinama", dakle, 28. prosinca 1998., pa je toga dana dospjela i obveza Republike Hrvatske, da isplati naknadu za dane provedene u zatvoru ovlaštenim osobama, koje su do toga dana podnijele zahtjev za isplatu naknade, a ostalim osobama od dana podnošenja zahtjeva.

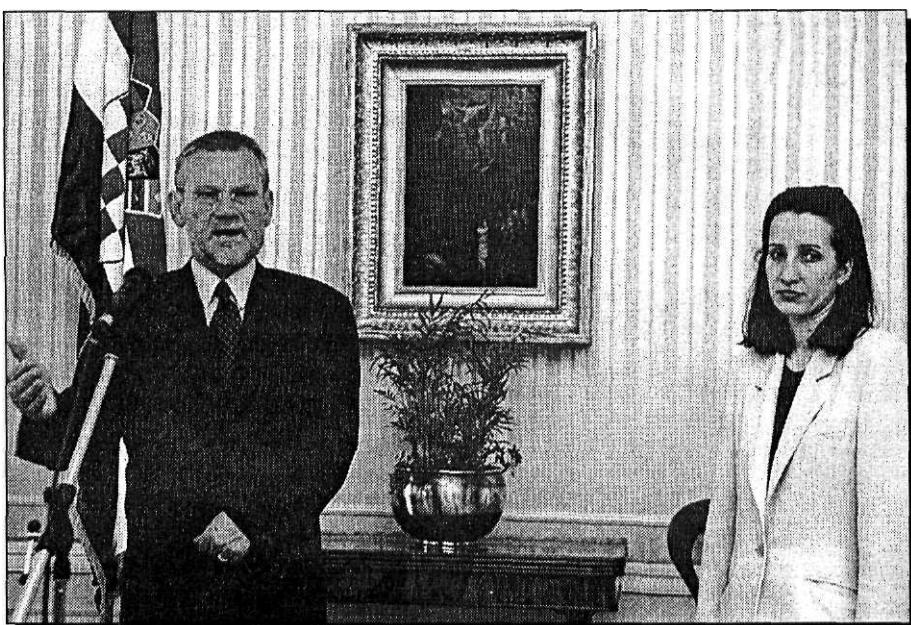
2.

Dana 29. studenoga 2001. Hrvatski je sabor donio novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koji je proglašen 6. prosinca 2001., a stupio je na snagu 19. prosinca 2001., osam dana od dana objavljivanja. Zakon ima svega šest članaka, od kojih se u članku 5. daje ovlast Odboru za zakonodavstvo Hrvatskoga sabora, da utvrdi i izda

pročišćeni tekst Zakona, a u članku 6. se određuje kada taj Zakon stupa na snagu. Dakle, sa stajališta ocjene ustavnosti zakona, dakle i ocjene njegove možebitne retroaktivnosti, važna su samo četiri članka, s tim da je glavnina materije sadržana u članku 2. i u članku 4. toga Zakona.

Člankom 2. ovoga Zakona u cijelosti se mijenja članak 5. bivšega Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 34/95 i br. 164/98), tako da se ukida u cijelosti pravo na naknadu za dane nezaposlenosti nakon izdržanoga zatvora ili pritvora i pravo djece na naknadu u slučaju smrti bivšega političkog zatvorenika, kojemu za života nije isplaćena naknada. U stavku 3. članka 2. toga Zakona propisuje se, da će se naknada za dane provedene u zatvoru ili pritvoru isplaćivati u obrocima u visini od E (25 %) od ukupnog iznosa prema mjerilima što će ih utvrditi određeno tijelo Vlade Republike Hrvatske, a ovisno o osiguranim sredstvima u državnomu proračunu. Dakle, ovom odredbom uopće nije utvrđeno kada će naknada biti isplaćena, a određivanje dinamike isplate na teško shvatljiv način besprizivno je ostavljeno obvezniku plaćanja, dužniku. To znači, da isplata može trajati u nedogled i da - i teoretski i praktično - do nje nikada ne dođe.

U članku 4. toga istoga Zakona se propisuje, da će se svi postupci pokrenuti zah-

Račan će ostati upamćen kao dosljedni borac protiv hrvatskih nacionalista

Đuri Perici isplaćena je naknada za dane provedene u zatvoru i pritvoru u cijelosti. Ivanu Alaru također je isplaćena u cijelosti naknada za dane nezaposlenosti. Ovim osobama isplaćena je naknada umjesto njihovim roditeljima koji su umrli prije toga i to:

1. Zorki Dunger za njezina oca pok. Karla Kovačevića,
2. Anki Vidović za njezinu pok. majku Luču Perić,
3. Mari Bartulović za njezina pok. oca Andriju Vukasovića.

Primjenom spornoga Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika od 29. studenog 2001. ostali građani, kojima nisu isplaćene te naknade, bit će diskriminirani u svojim pravima.

Prema članku 14. stavku 2. Ustava Republike Hrvatske svi su jednaki pred zakonom. No, kako se spomenutim Zakonom uvodi nejednakost među građanima, to je taj Zakon, a naročito njegov članak 2. i članak 4. suprotan Ustavu Republike Hrvatske.

7.

Budući da je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika od 29. studenog 2001., a pogotovo njegov članak 2. i članak 4., suprotan članku 3., članku 14. stavku 2., članku 48. stavku 1. i članku 90. stavku 4. i 5. Ustava Republike Hrvatske, predlažemo da se pokrene postupak za ocjenu ustavnosti cijelogoga toga Zakona i da se cijeli taj Zakon, a pogotovo njegov članak 2. i članak 4., poisti odnosno ukine."

Zahtjev za tumačenje novodonesenog propisa

Usporedno s Prijedlogom za pokretanje postupka za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, predsjednik HDPZ-a, Jure Knezović, u ime Društva se 20. prosinca 2001. obratio Ministarstvu pravosuđa, lokalne samouprave i uprave, te Ministarstvu rada i socijalne skrbi, tražeći tumačenje novog propisa.

Najavljujući da će HDPZ naći načina da se od Hrvatskog sabora zatraži autentično (obvezujuće) tumačenje novog propisa, u zahtjevu navedenim ministarstvima Druš-

 <p>Hrvatsko društvo političkih zatvorenika</p> <p>HDPZ • Masarykova 22/I/V • 10000 Zagreb</p> <p>Vlada Republike Hrvatske Ministarstvo pravosuđa lokalne uprave i same uprave 10000 ZAGREB Republike Austrije 14</p> <p>Datum: 20.12.2001.</p>	<p>Predmet: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 109/2001), tumačenje – traži se</p> <p>Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika znatno su reducirane prava bivših hrvatskih političkih zatvorenika, utvrđena ranijim Zakonom o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 34/95 - pročišćeni tekst i br. 164/98).</p> <p>Kod našega članstva, a rijec je o nešto više od 7.000 ljudi, čemu treba pribrojiti višestruko brojnije članove obitelji, novi je Zakon izazvao krajnju zabrinutost i negovanje.</p> <p>Budući da nova zakonska regulativa djeluje retroaktivno, pritom dirajući u stečena prava i vrijedajuće ustavna načela zaštite prava čovjeka i vladavine prava, odnosno jednakosti građana pred zakonom, te opća načela obveznog prava, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika podnijelo je prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. Prijedlog Vam dostavljamo u privitku.</p> <p>Posebno oštvo negovanje našeg članstva izazvala je odredba čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koja glasi: "Postupci po zahtjevima za ostvarivanje prava utvrđenih Zakonom o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine br. 34/95 - pročišćeni tekst i 164/98), podnijetim do dana stupanja na snagu ovoga Zakona, dovršit će se po odredbama ovoga Zakona."</p> <p>Iako iz obrazloženja za donošenje zakona, koje je Hrvatskom saboru uputio predlagач (Vlada Republike Hrvatske), proizlazi da je svrha donošenja zakona smanjenje državnih rashoda i sprječavanje budućih sudske postupke za isplatu Zakonom utvrđene naknade, iz citirane zakonske odredbe nije moguće razaznati, odnosili li se ona samo na (upravne) postupke za utvrđivanje statusa političkog zatvorenika i prava koja iz toga proizlaze, ili ju se hoće protegnuti i na (sudske) postupke za isplatu, koji su pokrenuti prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.</p>
<p>HDPZ</p> <p>Adresa: Masarykova 22/I/V 10000 Zagreb</p> <p>Tel.: 01/48 72 433 40 72 466</p> <p>Fax: 01/48 72 466</p> <p>MB: 3485218</p> <p>Ziro račun: 30101-676-75988</p>	

Čeka se odgovor Ministarstva pravosuđa i Ministarstva rada, socijalne skrbi i obitelji

tvo želi dobiti tumačenje imaju li se - po mišljenju esdepeovske političke nomenklature — novi, retroaktivni propisi primjenjivati i na sudske i na upravne postupke, ili im je intencija spriječiti samo buduće sudske postupke, dok se s ranije pokrenutima aktualna vlada mir.

Ti dopisi, na koje bi bilo pristojno odgovoriti, glase u cijelosti:

"Predmet: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 109/2001), tumačenje – traži se

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika znatno su reducirana prava bivših hrvatskih političkih zatvorenika, utvrđena ranijim Zakonom o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 34/95 - pročišćeni tekst i br. 164/98).

Kod našega članstva, a rijec je o nešto više od 7.000 ljudi, čemu treba pribrojiti višestruko brojnije članove obitelji, novi je Zakon izazvao krajnju zabrinutost i negovanje.

Budući da nova zakonska regulativa djeluje retroaktivno, pritom dirajući u stečena prava i vrijedajuće ustavna načela zaštite

prava čovjeka i vladavine prava, odnosno jednakosti građana pred zakonom, te opća načela obveznog prava, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika podnijelo je prijedlog za ocjenu ustavnosti Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika. Prijedlog Vam dostavljamo u privitku.

Posebno oštvo negovanje našeg članstva izazvala je odredba čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koja glasi: "*Postupci po zahtjevima za ostvarivanje prava utvrđenih Zakonom o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine br. 34/95 - pročišćeni tekst i 164/98), podnijetim do dana stupanja na snagu ovoga Zakona, dovršit će se po odredbama ovoga Zakona.*"

Iako iz obrazloženja za donošenje zakona, koje je Hrvatskom saboru uputio predlagач (Vlada Republike Hrvatske), proizlazi da je svrha donošenja zakona smanjenje državnih rashoda i sprječavanje budućih sudske postupaka za isplatu Zakonom utvrđene naknade, iz citirane zakonske odredbe nije moguće razaznati, odnosili li se ona samo na (upravne) postupke za utvrđivanje statusa političkog zatvorenika i prava koja iz toga proizlaze, ili ju se hoće protegnuti i na (sudske) postupke za isplatu, koji su pokrenuti prije stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika.

Iako će Hrvatsko društvo političkih zatvorenika naći načina da od Hrvatskog sabora zatraži autentično tumačenje spomenute zakonske odredbe, bilo bi zahvalno naslovnim Ministarstvima, da se očituju o tome, na koji način treba tumačiti čl. 4. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, tj. primjenjuje li se on samo na postupke za utvrđivanje statusa političkog zatvorenika i prava koja iz toga proizlaze, ili i na parnične postupke koji su u tijeku.

To bi očitovanje pridonijelo smirivanju uznemirenosti među bivšim hrvatskim političkim zatvorenicima, te će umnogome odrediti korake koje HDPZ, u skladu sa zakonom, kani poduzeti radi zaštite interesa svog članstva".

29. NOVEMBAR I CRVENE TRAKE U ZAPUČKU

Pratila sam 29. studenog zasjedanje Hrvatskog sabora, jer se vodila rasprava o mnogim gorućim pitanjima. Razumljivo, posebno me je zaintrigirala rasprava o Vladinu prijedlogu za promjenu Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, jer se ide za reduciranjem naših dosadašnjih prava, jer nas - kako reče gospodin ministar Vidović - svrstavaju u kategoriju "povlaštenih". A znamo da nitko dragovoljno ne bi želio biti komunistički robijaš, pa makar kakve mu se milosti i "povlastice" poslije obećavale i nudile.

Naš predsjednik, gospodin Jure Knežović, čim je doznao kad će biti na dnevnom redu u Saboru rasprava o Vladinu prijedlogu, uputio je obrazloženje (pismo) svakom pojedinačnom saborskому zastupniku i zamolio da se zauzmu i odbiju prijedlog Vlade i ministra Vidovića zbog patnji koje su hrvatski, a i drugi robijaši, kao politički osuđenici trpjeli po presudama pod komunističkim sustavom. Nažalost, samo su neki ispravno branili naša prava, dok su nas čak i oni pojedinci od kojih smo očekivali podršku, razočarali i za vrijeme glasovanja ili glasovali protiv nas, ili jednostavno u vrijeme glasovanja bili izvan sabornice. Svaka čast gospodinu Šeksu, Anti Kova-

Piše:

Kaja PEREKOVIC

čeviću, te gospodi Ljerki Mintas, jer su se zauzimali da se što prije obavi isplata još zaostalih naknada za dane robije, ali nisu uspjeli, jer su bili nadglasani.

"Ovo je čudo", veli u reklami za film "Kraljica noći" jedan nazovi asistent, dok gleda raskrečene udove žene. Gledam na HTV-u sjednicu Vlade kako su se baš 29. "novembra", okitili svi prisutni ministri, skupa s premijerom, crvenim vrpčama u zapučku. Kažu, da je to radi toga što žele biti solidarni uz dan (1. prosinca), kad čitav svijet suočuje s žrtvama novovjeke kuge, SIDA-e... Spiker reče, da je Vlada neki dan nosila ružičaste vrpce, kao znak solidarnosti u borbi protiv raka. Možda ne bi bilo čudno, da su si članovi vlade ove crvene znakove stavili npr. 30. studenog, a ne baš 29., dana koji se u vrijeme komunističke i Titove vladavine slavio kao "Dan Republike". Je li to slučajnost, puka coincidencija, ili se opet približavamo jednomu novom "ujedinjenju"? U našem

narodu ima poslovica "Što tikva navikla, tako i obikla". Danas su "crveni" iz onog vremena, malo ružičasti, ali eto, kad-tad, ipak proključa crvena boja...

T. Maričić Kukljičanin

POKOJ TI VIČNI, HRVĀTSKI SÎNE

*Vidi sâr bol i tugu
žalosni pogled u zenici oka
i vlâsi raspletene
mâtere ča te rodî
grûm ča mûnjun blîsne
i pût ki slobodi vodi.*

*Ka suza gôrka kane,
a srce pukne od bôli
i zvûn mrtvi zazvoni
unda iz sičanja
lik tvoj ponovo izroni
svîcû ču ti zapaliti
da dûša više ne boli.*

*U ušima mojin čujen:
Vukovar, Slavonija, Zagorje
pitomo, Lika, Istra, Gorski
kotar, Dalmacijo
sitite se naših súza
krez povist naših svada
sitite se Velikog Trgovišta
od tamо se súnce râđa.*

*Frane najdrâže ime
zahvalna domaja te slavi:
polja, brda i môre sînje,
za tobun vitar plâče
ča se ruši krez tvrde stîne
piva tûžnu pismu
pokoj ti vični HRVÂTSKI SÎNE*

U Rijeci, 13. prosinca 1999.

PODUPIRATELJI POLITIČKOG ZATVORENIKA

Svojim su novčanim prilozima poduprli daljnje izlaženje *Političkog zatvorenika* sljedeći naši članovi i prijatelji:

Branko Rakarić, Zagreb	200,00 kuna
Žarko Ilić, Ljuboški	200,00 kuna
Članovi HDPZ-a – Tajništvo	68,50 kuna
Zorka Šafar-Gruden	100,00 kuna
Johan Papesch, Dischingen, SRNJ	39,70 kuna
HDPZ – Podružnica Karlovac	300,00 kuna
Đuro Filips, Zagreb	1.000,00 kuna
Marija Đurčević-Biondić, Virovitica	320,00 kuna
Ranko Oršulić, Komin	75,00 kuna
Ivan Lukinec, Calgary, Canada	2.500,00 kuna
Stanislava Rotkvić, N. Y., USA	2.390,00 kuna
UKUPNO	7.393,00 kune

Najsrdačnije se zahvaljujemo, preporučujući se i drugim darovateljima, moleći za pomoć pri opstanku jedinog lista koji sustavno bilježi zločine jugoslavenske komunističke vladavine.

DR. EUGEN KVATERNIK U BORBI ZA HRVATSku DRŽAVNU NEZAVISNOST

Svi svjesni i kulturni narodi slave uspomenu na svoje velike ljude i povijesne događaje: podižu im spomenike, pjevaju o njima pjesme, priređuju svečane akademije, pišu prigodne članke i znanstvene rasprave i sl. Time odajupočast onima, koji su svoje živote žrtvovali za dobrobit i opstanak domovine. Uspomena na te ljude i događaje duboko je utkana u dušu naroda. Ona je dio narodnog pamćenja, koje novim naraštajima daje poticaje da i oni istim putem krenu u služenju narodu.

U gradu Zagrebu malo je spomenika podignutih u čast istaknutim hrvatskim povijesnim i kulturnim ličnostima. Postoje samo dva-tri takva monumentalna spomenika u gradu od oko 800.000 stanovnika. To je nedopustivo i prava sramota. Po tome bi ispadalo, da smo mi narod bez kulture i bez povijesti. A ipak nije tako. Mi smo narod stare, razvijene kulture i bogate prošlosti. Ali smo prema toj svojoj baštini nemarni i nečastimo svoje velikane. To se ničim opravdati ne da. Jedan od velikana naše povijesti svakako je i dr. Eugen Kvaternik. Do sada mu hrvatski narod u svome glavnom gradu, u Zagrebu, nije podigao spomenik, iako je to mogao i bio dužan učiniti.

Dr. Eugen Kvaternik je rođen u Zagrebu 31. listopada 1825. Cijeli svoj život posvetio je Hrvatskoj. Zajedno s dr. Antom Starčevićem bio je utemeljitelj i vođa Stranke prava. Kao nitko drugi u njihovo vrijeme, oni su svjesni hrvatske nacionalne samobitnosti. U svome političkom radu polaze od povijesnoga iskustva, povijesnih prava i životnih potreba hrvatskoga naroda. Hrvati su slobodnom voljom izabrali najprije Arpadovce a kasnije Habsburgovce za svoje vladare, ali time nisu priznali nad sobom vlast ni Mađara ni Austrije. No, hrvatska su prava pogažena, hrvatske su zemlje raskomadane, pa hrvatski narod nije ni sloboden ni ujedinjen. Pod svojom vlašću ga drži i

Piše:

Ivan GABELICA

Austrija i Mađarska i Turska, a prema njegovim zemljama pokazuju pretenzije i Talijani i Srbi. Zbog toga se i dr. Eugen Kvaternik i dr. Ante Starčević bore za samostalnu i nezavisnu hrvatsku državu, pro-

Dr. Eugen Kvaternik

tiv svih tudinskih pretenzija, bez obzira od koga one dolazile.

Posebnu pogibelj, i moglo bi se reći najveću, za Starčevića i Kvaternika predstavlja jugoslavenstvo i panslaventvo, u kojima ispravno vide širenje velikosrpsvta i velikorusinstva. Tako Kvaternik u knjizi "Promemorija princu Jeromeu Napoleonu" ističe: "Ah, to srpstvo, to je nož u grkljan momu narodu!"(1). Svjestan je promidžbe, što je Srbija širi među pravos-

lavnim pučanstvom, uglavnom vlaškoga podrijetla, u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, pa 3. prosinca 1861. predlaže banu Šokčeviću, da se osnuje patrijarhat Hrvatske pravoslavne crkve, kako bi se sprječilo to srpsko rovarenje(2). Inače, pravaško novinstvo puno je članaka, kojima se upozorava na velikosrpsku odnosno velikorusku pogibelj. Tako se u njemu danomice piše, "da je ... panslavizam plod nezdrava uma", da je "jugoslavizam sinčić panslavizma, stranom izliv bolesna uma, stranom i opet maska za kratkoumne; naperena protiv bivstvu i narodnosti Hrvata", da je "panslavizam uistinu rusinstvo", a "jugoslavenizam uistinu serbež" i zaključuje: "Slavjani nebiasmo nikada. To nam se ime vazda grustilo"(3).

Videći težak položaj hrvatskoga naroda, okružena neprijateljima sa svih strana, Kvaternik je u siječnju 1858. otiašo u inozemstvo, u stvari u progonstvo, da traži saveznike u borbi za njegovu slobodu. U Hrvatsku se vratio tek polovicom studenoga 1860. Ali 4. srpnja 1863. bio je progan iz Hrvatske i u drugom je progonstvu ostao do 17. prosinca 1865. Međutim, 29. prosinca 1865. vlasti su ga opet prognale, pa je u trećem progonstvu ostao do 2. srpnja 1867., kada se konačno vratio u Hrvatsku. U inozemstvu je Kvaternikova djelatnost uperena u prvom redu protiv Austrije, ne zaboravljajući pri tomu ni neprijateljstvo ostalih hrvatskih susjeda. On obilazi Rusiju, Italiju, Francusku i Švicarsku. Upoznaje se s glasovitim ličnostima, stupa u dodir s poznatim državnicima (Čamilo Cavour, princ Jerome Napoleon) i pred njih iznosi hrvatsko političko pitanje. Neustrašivo pobija laži, što se o hrvatskom narodu šire u inozemstvu, i suprotstavlja se jakoj i vješto organiziranoj mađarskoj, talijanskoj i srpskoj promidžbi usmjerenoj protiv životnih protitaka hrvatskoga naroda. Druži se i prija-

Kvaternikov spomenik u Rakovici

teljuje s poljskim, talijanskim, mađarskim i češkim revolucionarima (Garibaldi, Milkowski, Ordenga, Tuerr, Klapka, Frič i dr.). Sve ih ujedinjuje mržnja prema Austriji⁴).

Kvaternik je ravnopravan član te zajednice svjetski poznatih urotnika. Garibaldi mu šalje pismo, koje počinje riječima: "Dragi prijatelju i brate!"(5). Urotnici prenose osnove za dizanje ustanka protiv Austrije uz pomoć Francuske i Italije. Sastavni je dio tih osnova proglašenje hrvatske državne nezavisnosti, osnivanje hrvatske legije i iskrcavanje pobunjenika na hrvatskoj obali⁽⁶⁾. Kvaternik piše proglose, uspostavlja sveze s uglednim Hrvatima u Zagrebu, a naročito s dr. Antom Starčevićem, i tako priprema ustank za slobodu hrvatskoga naroda. U tim pripremama upoznaje se s nekim hrvatskim časnicima, koji su služili u austrijskoj vojsci u Italiji, među njima i s Antom Rakijašem, koji će igrati značajnu ulogu u Rakovičkom ustanku⁽⁷⁾. Ali su se sve te osnove brzo izjavile. Francuska i Italija su zaključile tajnu konvenciju, da će na svome području sprječavati svaki pokušaj ustanka protiv Austrije, pa su tako Kvaternika i ostale revolucionare ostavili na cijedilu⁽⁸⁾. Uz to je i među samim revolucionarcima nastao razdor, jer su Talijani i Mađari svojatali pojedina hrvatska područja čemu se je Kvaternik oštrot protivio⁽⁹⁾.

Iz svega ovoga on je izvukao pouku, da borba za državnu nezavisnost mora počivati samo na volji, junaštvu i spremnosti hrvatskoga naroda, da se bori za svoju slobodu. Upravo tim putem krenuo je Kvaternik u svome budućem radu, pa se sva njegova dotadašnja djelatnost mora smatrati pripravom za Rakovički ustakan.

Nakon Kvaternikova povratka iz progonstva, Hrvatska je bila sapeta okovima Austro-ugarske i Hrvatsko-ugarske nagodbe. Sva vlast bila je u rukama Nijemaca i Mađara. Sav hrvatski narod, a pogotovo stanovništvo u Vojnoj Krajini, bio je nezadovoljan svojim položajem. Držeći da je borba protiv takvog stanja političkim putem bezizgledna, Kvaternik se sa skupinom istomišljenika odlučio na oružani ustakan za uspostavu slobodne i nezavisne hrvatske države. Dr. Ante Starčević nije sudjelovao u ustanku, a izgleda da unaprijed nije za nj ni znao.

Ustanak je dignut u selu Broćanac, općina Slunj, dana 8. listopada 1871. Odатle se proširio na Rakovicu, Drežnik, Močila, Plaški i neka druga sela slunjske općine. U Rakovici je bilo sijelo "glavnoga stana narodne hrvatske vojske" i "narodne hrvatske vlade", što su je pobunjenici imenovali, a 8. listopada 1871. naziva se danom "uzdignuća naroda hrvatskoga za slobodu i nezavisnost"⁽¹⁰⁾, pa se zato cijeli ovaj podhvat naziva Rakovičkim ustankom. Iz Rakovice su slani i svi proglosi na narod. Uz Kvaternika, glavne su vođe ustanka bili Petar Vrdoljak, Ante Rakijaš, Vjekoslav Bach i Rade Čuić, inače pravoslavni Hrvat. Ustanak nije bio dobro pripremljen, a austro-ugarske vojne snage bile su premoćne. U ustanku je sudjelovalo dosta neposrbljenoga pravoslavnog stanovništva. Među njima su srpski agitatori, kao što su Jovo Trbojević zvani Didla i pravoslavni pop Mile Strika, kojima su bile poznate Kvaternikove pravaške ideje, odmah s izbijanjem ustanka počeli širiti protuhrvatsku promidžbu. Stoga se pretežan dio ovih pravoslavaca razbjegao svojim kućama i nije htio dalje sudjelovati u ustanku⁽¹¹⁾.

Sve te činjenice uzrok su, da je 11. listopada 1871. skršena ova prva hrvatska nacionalna revolucija za slobodu i državnu nezavisnost hrvatskoga naroda. Naime, ujutro 11. listopada 1871. Kvaternika i njegove suborce dočekali su u Ljupča planini

u zasjedi Srbi Miloš Kosanović i Maksim Momčilović sa svojim sudrugovima, pa su ubili dr. Eugena Kvaternika, Antu Rakijaša i Vjekoslava Bacha, mrtva tijela su im svukli i opljačkali, a zatim gole ih bacili u jarak u Rakovici. Ostali pobunjenici su uspjeli pobjeći, nakon toga su uhićeni i mnogi od njih uglavnom suđeni na zatvorske kazne. Rade Čuić je pobegao u Bosnu, a potom u Srbiju, gdje mu se zameo svaki trag⁽¹²⁾.

Dakle, dr. Eugen Kvaternik je cijeli svoj život žrtvovao za slobodu i opstanak hrvatskog naroda. A nakon svoje smrti bio je uzor i putokaz idućim naraštajima u borbi za te iste ideale. Stoga među prvima zaslužuje, da mu se podigne spomenik u gradu Zagrebu. Za to je upravo sada pogodna prilika, koju se ne smije propustiti. Priprema se preuređenje Kvaternikova trga, koji već dugo vremena nosi njegovo ime. Na tom trgu treba podignuti monumentalan spomenik Kvaterniku i tako mu iskazati poštovanje za njegovu ljubav i žrtvu podnesenu za dobrobit hrvatskog naroda. Hrvatska čista stranka prava je već Gradskom poglavarnstvu grada Zagreba podnijela prijedlog za to. Držimo, da bi hrvatski narod, a pogotovo rodoljubno građanstvo grada Zagreba taj prijedlog trebalo poduprijeti, a gradske ga vlasti provesti u djelo.

BILJEŠKE:

- 1) Dr. Eugen Kvaternik: "Promemorija prinцу Jeromeu Napoleonu", priredio dr. Franjo Bučar, Zagreb, 1936., str. 41.
- 2) Cherubim Šegvić: "Drugo progonstvo Eugena Kvaternika", Zagreb, 1907., str. 10.
- 3) Dr. Vilko Rijeger: "Mentalitet prvih hrvatskih revolucionaraca", u Zborniku "Dr. Ante Starčević - o 40. obljetnici smrti", Zagreb, 1936., str. 79.
- 4) Cherubin Šegvić: "Prvo progonstvo Eugena Kvaternika", Zagreb, 1907.; Isti, "Drugo progonstvo Eugena Kvaternika", Zagreb, 1907.
- 5) Dr. Franjo Bučar u predgovoru knjizi Eugena Kvaternika: "Promemorija prinцу Jeromeu Napoleonu", Zagreb, 1936., str. 22.
- 6) Isto, str. 18. i 19.
- 7) Isto, str. 20.
- 8) Isto, str. 23.
- 9) Eugen Kvaternik, nav. dj., str. 40. i 41.
- 10) Dr. Ferdo Šišić: "Kvaternik (Rakovička buna)", Zagreb, 1926., str. 26.-28.
- 11) Isto, str. 34. i 35.
- 12) Isto, str. 36.-38.

IZVADAK IZ ČISLA NAŠIH OSUDA U DOMOVINI

(Iz godišnjaka Nezavisna Hrvatska Država, 1934.)

U popisu je redom navedeno:
IME I PREZIME, Starost, zvanje, osuđen
dne, koliko

Dr. Pavelić Ante , 40 , - , 17.7.1929 , na smrt
Perčec Gustav , - , novinar , 17.7.1929 , na
smrt
Bernardić Ivan , - , trg. pom., 14.6.1930., na
15 godina robije
Mateković Stjepan, - , kovinotokar, 14.6.1930,
na 10 god. robije
Paver Filip , - , stolar, 14.6.1930, na 10 god.
robije
Franekić Martin, - , trg. pom., 14.6.1930, na 8
god. robije
Štratak Ivan, - , mesar, 14.6.1930, na 6 god. ro-
bije
Hadažija Cvjetko, - , odvjet.pripr., 14.6.1930,
na 5 god. robije
Štefanac Ante, - , priv. činovnik 14.6.1930, na
4 god. robije
Jelašić Jakob, - , professor, 14.6.1930, na 3
god. robije
Mocnaj Velimir, - , professor, 14.6.1930, na 3
god. robije
Prpić Ivan, - , student, 14.6.1930, na 2 god.
robije
Ban Ivan, - , trg. pom., 14.6.1930, na 1 god.
robije
Veselić Gjuro, - , odvj. priprav., 14.6.1930, na
1 god. robije
Kremzir Ljubomir, - , trg. pom., 14.6.1930, na
6 mjeseci
Margetić Pavao, - , mesar, 14.6.1930, na 6
mjeseci
Škvorac Franjo, - , inkasator, god. 1930 , na 3
godine robije
Pavličić Ante, - , solicitor, god. 1930 , na 2
godine robije
Tilman Andrija, - , seljak, 9.3.1931, na smrt
(pomilovan)
Kirhmajer Mijo, - , seljak, 9.3.1931, nasmrt
(pomilovan)
Selektović Mijo, - , satnik, 9.3.1931, na smrt
Dr. Crvić Ante, - , odvjetnik, 9.3.1931, na 20
god. robije
Budrovac Antun, - , - , 9.3.1931, na 16 god. ro-
bije
Groš Aleksandar, - , - , 9.3.1931, na 15 god. ro-
bije
Dmitrović Ignjat, - , - , 9.3.1931, na 15 god .
robije
Carević Franjo, - , - , 9.3.1931, na 8 god. robije
Dr. Klemen Željko, - , odvjetnik, 9.3.1931, na
6 god. robije
Bjelić Luka , - , - , 9.3.1931, na 6 god. robije
Mikić Franjo, - , - , 9.3.1931, na 2 god. robije
Devčić Dragan, - , - , 9.3.1931, na 2 god. robije

Soldin Matija, 23, slagar, 30.6.1931, na smrt
Hranilović Marko, 23, slagar, 30.6.1931, na
smrt
Javor Stjepan , 53, trgovac, 30.6.1931, na 20
godina robije

Godišnjak je uredio dr. Mile Budak

Herceg Antun, 33, novinar, 30.6.1931, na 20
godina robije
Križnjak Dragutin, - , - , 30.6.1931, na 18 godi-
na robije
Horvatek Stjepan, 46, trg. pom., 30.6.1931, na
15 godina robije
Glad Pavao, 43, činovnik, 30.6.1931, na 15
godina robije
Siladži Milan, 32, kovač, 30.6.1931, na 6 go-
dina robije
Vezmarović Antun, 32, seljak, 30.6.1931, na 5
godina robije
Markulin Luka , 26, seljak, 30.6.1931, na 3
godine robije
Markulin Petar, 30, seljak, 30.6.1931, na 2 go-
dine robije
Hranilović Marija, 24, činovnica , 30.6.1931,
na godinu i pol
Markulin Stjepan, 47, seljak, 30.6.1931, na
godinu i pol
Starčević Mile, 26, professor, 30.6.1931, na
godinu i pol
Kruhak Gabrijel, 40, činovnik, 30.6.1931, na
godinu i pol
Kruhak Janko, 30, bravac, 30.6.1931, na godi-
nu i pol
Kruhak Mirko, 33, inkasator, 30.6.1931, na
godinu i pol
Bzik Mijo, 23, pomoćnik, 30.6.1931, -
Dr. Lebović Ivan, - , odvjetnik, 30.6.1931, na
godinu dana zatvora
Rosić Ivan, - , seljak , 23.7.1931, na smrt
Ljevaković Ivan, - , žandar, 23.7.1931, na smrt
(pomilovan)

Ljevaković Ivan, - , seljak, 23.7.1931, na 15
god. robije
Miiller Adolf, - , - , 23.7.1931, na 3 god. robije
Jelić Ivan, - , - , 23.7.1931, na 3 god. robije
Papac Stjepan, - , - , 23.7.1931, na 2 god. robije
Nožarić Petar, - , - , 23.7.1931, na 2 god. robije
Terihaj Ignac , - , - , 23.7.1931, na 6 mjeseci
Miklaužić Josip, - , podvornik, 23.7.1931, na
doživotnu robiju
Ivanković Milivoj, - , stud.medicine 5.12.1931,
na 8 god. robije
Kraljić Antun, - , gostoničar, 5.12.1931, na 5
god. robije
Dr. Toth Dragutin, - , činovnik, 5.12.1931, na 4
god. robije
Suhan Jakob, - , seljak, 5.12.1931, na 3 god.
robije
Sabol Stjepan, - , trg. pomoć., 5.12.1931, na 3
god. robije
Tarle Josip , - , stolar.pomoć. 5.12.1931, na 3
god. robije
Sulečić Grga , - , seljak, 5.12.1931, na 3 god.
robije
Baković Petar, - , svršeni pravnik i
stud.r.commerc, 5.12.1931 , na 2 god. ro-
bije
Železnik Ivanka , - , kućanica , 5.12.1931, na 1
god. zatvora
Radeljak Stjepan, - , priv. namj., 5.12.1931, na
1 god. zatvora
Babić Mijo, - , šofer, 14.3.1932, na smrt
Pospišil Zvonko, - , šofer, 14.3.1932, na smrt
Dr. Maček Vlad., 51, odvjetnik, 24.4.1932, 3
godine robije
Kovačić Franjo, 51, služitelj, - - 1932, na go-
dinu dana robije
Dr. Pernar Ivan, - , odvjetnik, 4.10.1932, na
godinu dana robije
Koprek Stjepan, - , - , 3.5.1933, na smrt
Sigečan Mihajlo, - , - , 3.5.1933, na 12 godina
robije
Ivanović Josip, - , - , 3.5.1933, na 6 godina ro-
bije
Zelnik Ignac, - , - , 3.5.1933, na 3 godina robije
Nadinčić Andrija, - , - , 19.5.1933, na doživotnu
robiju
Poljica Josip, - , - , 19.5.1933, na 8 god. robije
Dijan August, - , - , 19.5.1933, na 7 god. robije
Dražić Ante, - , - , 19.5.1933, na 3 god. robije
Peričić Marijan, - , - , 19.5.1933, na godinu i
pol robije
Franić Šime, - , - , 19.5.1933, na godinu zatvo-
ra
Dijan Šime , - , - , 19.5.1933, na 6 mjeseci zat-
vora
Sečka Vladimir, 23, trg. pom., 26.5.1933, na
18 god. robije
Dobrla Ante , 24, post. čin., 26.5.1933, na 18
god. robije
Lenac Jakov , 26, brijač, pom., 26.5.1933, na
16 god. robije
Vlahović Drago, 30, prokurista, 26.5.1933, na
8 god. robije

Rupčić Nikola ,21, student, 26.5.1933, na 3 god. robije
 Rukavina Juro, 35, satnik, 10.7.1933, nasmrt (pomilovan)
 Sudar Jerko, 21, seljak, 10.7.1933, na doživotnu robiju
 Šuper Leopold , 56, seljak, 10.7.1933, na 20 god. robije
 Abramović Ivo, 22, krojač, 10.7.1933, na 15 god. robije
 Šuper Antun , 21, post. pom., 10.7.1933, na 15 god. robije
 Gazić Jure, 32, seljak, 10.7.1933, na 15 god. robije
 Barić Josip, 22, seljak, 10.7.1933, na 12 god. robije
 Vukić Josip , 26, trg. pom., 10.7.1933, na 10 god. robije
 Rukavina Ivan, 40, seljak, 10.7.1933, na 3 god. robije
 Barić Dane , 28, seljak , 10.7.1933, na 9 mjeseci
 Čačić Josip , 30 , narednik, 20.7.1933, na doživotnu robiju
 Malbaša Stjepan, 25, narednik, 20.7.1933, na doživotnu robiju
 Japundžić Josip , 20, por. ovrhov., 20.7.1933, na 15 god. robije
 Bedeković Berislav, 22, trg. pom., 20.7.1933, na 12 god. robije
 Frković Jure , 23, trg. pom., 20.7.1933, na 6 god. robije
 Hameršmid Albin, 48, tapetar, 20.7.1933, na 6 god. robije
 Asančajić Nikola , 36, trgovac , 20.7.1933, na 4 god. robije
 Stilinović Milan, 25, šofer, 20.7.1933, na 10 mjeseci
 Štimac Ivan, - , - , 20.7.1933, na 6 godina robije
 Devčić Nikola, - , - , 20.7.1933, na 6 godina robije
 Došen Ante Antić, - , - , 18.8.1933, na 5 god. robije
 Došen Ante, General-, - , 18.8.1933, na 3 god. robije
 Šuper Duje, Poldin, - , - , 18.8.1933, na 3 god. robije
 Došen Stipe Antin, - , - , 18.8.1933, na 4 god. robije
 Došen Mile, - , - , 18.8.1933, na 4 god. robije
 Došen Milka , - , - , 18.8.1933, na 6 mjeseci
 Pocrnić Ivan, - , - , 26.8.1933, na 7 god. robije
 Čačić Nikola , - , - , 26.8.1933, na 5 god. robije
 Starčević Mate Ivanov -, - , 26.8.1933, na 5 god. robije
 Starčević Mate Jakovljev -, - , 26.8.1933, na 3 god. robije
 Starčević Martin, - , - , 26.8.1933, na 3 pol god. robije
 Starčević Mile, - , - , 26.8.1933, na 2 god. robije
 Pavletić Nikola, - , - , 26.8.1933, na 3 god. robije
 Muhar Gjuro, - , - , 26.8.1933, na 2 god. robije
 Muhar Nikola,- , - , 26.8.1933, na 2 god. robije
 Muhar Ivan, - , - , 26.8.1933, na 3 god. robije
 Čačić Marko, - , - , 26.8.1933, na 3 god. robije
 Starčević Joco, - , - , 26.8.1933, na 2 god. zatvora

Baradić Joko , 36, seljak , 18.10.1933, na 14 god. robije
 Marinović Bože , 37, seljak , 18.10.1933, na 12 god. robije
 Kartelo Andrija , 29, seljak, 18.10.1933, na 12 god. robije
 Bulat Križan, 23, seljak , 18.10.1933, na 12 god. robije
 Troskot Mate, 52, seljak, 18.10.1933, na 6 god. robije
 Livajić Tomo, - , seljak, 21.10.1933, na 5 god. robije
 Šarica Mate, - , seljak, 21.10.1933, na 1 god. pol robije

Na 12. 8. 1933. je počela u Gospicu rasprava protiv Ivana Došena i oko dvadesetorice Hrvata, jer su bili u vezi s ustašama. To je t. zv. prvi ustaški proces u Gospicu, u kojem su optužene i majka junaka ustaše, Pivca Devčića i Krune, junaka Manda Devčić, starica od nekih šesteset godina. Suoptužene su i dvije njene kćerke, Zorka i Dragica, sestre Pivca i Krune.

Započela je rasprava i protiv Dra Lebovića Ivana iz Bjelovara radi osnivanja tajne ustaške organizacije. Rasprava se vodila protiv 17 ustaša.

Optuženi su bili:

Dr. Lebović Ivan,
 Florijan Gjuro iz Martinca,
 Gimanjek Andrija iz Dereze,
 Furmek Gjuro iz Daskatice,
 Pavleković Nikola iz Daskatice,
 Pavlović Luka iz Vagovine,
 Franjević Franjo iz Šušnjara,
 Majić Josip iz Daskatice,
 Babec Stipo iz Sićana,
 Medač Franjo iz Donje Petričke;
 Uzorinac Nikola iz Daskatice,
 Blaže Josip iz Novoselca,
 Domladovac Andrija iz Štefanja,
 Pajurin Miško iz Sićana,
 Vuksan Luka iz Martinca,
 Babec Martin iz Sićana,
 Treskavec Zlatko iz Štefanja.

Započela je u Beogradu rasprava protiv slijedećih optuženika, koji, da su stajali u vezi s ustašama:

Silobrčić Josip, 33 godine star, iz Biograda na moru, ljekarnik
 Perušić Jakov, 36 godina, seljak, iz Turnja,
 Stevonja Mile, 39 godina, iz Gorice kraj Biograda,
 Pedišić Ante, rođen 1897., seljak iz Biograda,
 Pedišić Ivan, rođen 1887., seljak iz Biograda,
 Pedišić Petar, rođen 1893., seljak iz Biograda,
 Tampalija Danilo, rođen 1901., seljak iz Biograda,
 Tampalija Kuzma, rođen 1899., seljak iz Biograda,
 Drđen Rafael, rođen 1901, laborant iz Biograda,
 Gudina Ljubo, rođen 1966., seljak iz Pakoštana

(nastavak na 27. str.)

HRVATSKI DRŽAVNI SABOR 1942.

(Kako se štiti dostojanstvo institucije)

S obzirom na ustaljenu praksu da se i u demokratskoj Hrvatskoj najviše zakonodavno i predstavničko tijelo, Hrvatski sabor, dezavuira, naziva "kokošnjcem" i pretvara u puku polugu izvršne vlasti (kao što se to nedavno zabilježilo i s restrikcijom prava hrvatskih branitelja, hrvatskih političkih uznika i još nekih kategorija pučanstva), korisno je vidjeti kako su saborski dužnosnici u nedemokratskome, autoritarnom poredku Nezavisne Države Hrvatske branili dostojanstvo Hrvatskoga državnog sabora.

U predgovoru zbirke dokumenata *Državno gospodarstveno povjerenstvo NDH, od kolovoza 1941. do travnja 1945. Dokumentarni prikaz* (Zagreb, 2001., 799 str.) dr. Jere Jareb piše kako je Rizničarski odbor Hrvatskoga državnog sabora, pod predsjedanjem uglednog (danas, hvala pobjedi tzv. hrvatskih tzv. antifašista, posve zaboravljenoga) hrvatskog pravnika i umirovljenoga sveučilišnog profesora, dr. Franu Milobara, uz tajništvo dr. Ante Budimirovića, narodnog zastupnika HSS-a, u više navrata raspravlja o državnoj imovini i financijama.

Kvaternik prema Saboru

Povodom tih rasprava i istraživanja, uputio je vojskovođa Slavko Kvaternik, kao pročelnik Državnoga gospodarstvenog povjerenstva i drugi po moći čovjek u državi, dopis predsjedništvu HDS 11. lipnja 1942., koji glasi u cijelosti:

"Državno gospodarstveno povjerenstvo obavijesteno je, da gospodarski odbor Hrvatskog državnog sabora određuje iztrage u pojedinim gospodarskim stvarima, a što više, obavlja i izvršnu vlast nakon tako dovršenih iztraga.

Zakonskom odredbom o Hrvatskom državnom saboru od 19.siječnja 1942. i zakonskom odredbom o poslovanju Hrvatskog dr-

Priredio:

Tomislav JONJIĆ

žavnog sabora od 20. veljače 1942. broj LVI: 459-Z.1942. nije nigdje Hrvatskom državnom saboru dana izvršna vlast. Prema tomu ona je pridržana vrhovnim upravnim organima ministarstva.

Čast je stoga umoliti naslov, da u buduće ne bi u gospodarskim poslovima određivao nikakove iztrage, a niti izdavao bilo kakove odredbe, koje spadaju u nadležnost izvršnih vlasti. U koliko bi naslov ipak želio, da se koja njegova namisao iz tog područja provede, čast je zamoliti, da u takovim slučajevima dostavi prijedlog nadležnim ministarstvima.

U slučaju ako bi naslov i nadalje postupao, kao što je bilo slučajeva do sada, da određujući iztrage obavlja izvršnu vlast, moglo bi se dogoditi, da rad naslova ne bi išao istosmјerno kao rad ministarstva, što bi bilo štetno za valjano vođenje uprave u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Čast je stoga umoliti naslov, da primi ovaj dopis do znanja i prema njemu postupa."

Milobarova obrana Sabora

Rizničarski je odbor Državnomu gospodarstvenom povjerenstvu 1. srpnja 1942. poslao duhovit, mjestimice čak podrugljiv, ali u cijelosti oštar i dostojanstven dopis, kojim se otvoreno očešao o vojskovođu Kvaternika. Taj dopis, koji će u budućoj obradi uloge i značenja Hrvatskoga državnog sabora nesumnjivo imati valjano mjesto, glasi u cijelosti:

"Ovaj odbor časti se potvrditi, da je primio danas od predsjedništva sabora prijepis dopisa gornjeg povjerenstva od 11. lipnja 1942. broj 413/42. u kojem to povjerenstvo poučava Hrvatski državni sabor, da mu na temelju norma, koje se odnose na Hrvatski Državni Sabor ne pripada izvršna vlast i u neku nas ruku prikorava, gotovo se zgražajući, da provodimo istrage i nakon tih istraga, da vršimo izvršnu vlast. Nadalje nas opominje, da to u buduće ne činimo i t.d.

Današnji izgled zgrade Hrvatskoga državnog sabora

Hrvatsko-njemačka poljodjelska smotra, plakat nepoznatog auktoru (1943.)

Pošto to povjerenstvo ne spominje ni jedan konkretni slučaj nego govor općenito, to se časti ovaj odbor isto tako općenito odgovoriti kako slijedi:

U svim državama i u sva vremena, gdje nema pisanog ustava, toga temeljnog zakona, koji svima vlastima točno propisuje kompetencije - dolazi do karambolaže (sudara) među kompetencijama vlasti. Klasičan primjer je stoga razvoj parlamentarizma i ustavnosti u nekim državama, gdje su se veliki problemi odnosa između države i naroda, između predstavnika države i predstavnika naroda, između eksekutive i parlamenta, između autotiteta i slobode, kroz stoljeća često puta krvavo u krvavim revolucijama razbistrivali: pri čem su Krunе, Kraljevi i kraljevstva padali: dok se napokon nisu u praksi izkristalizirali prirodni djelokruzi svih faktora i vlasti tako, da u takovim državama i bez pisanog ustava vlađa sklad među vlastima. Tako se izkristalizalo za predstavnika države kao prirodni djelokrug eksekutiva, i za predstavnika naroda (Sabora) kao prirodni djelokrug kontroli t. j. kontrola koja se proteže i na eksekutivu, (administraciju u najširem

smislu), kao legislativu i na samu judikaturu tako, da je ispod te kontrole isključen jedino glavar države, za čije eventualne pogreške odgovaraju supotpisujući ministri. -1 to je recepirano u svim pisanim ustavima konstitucionalnih država, dok u modernim parlamentarnim demokratskim državama pisani ustavi idu tako daleko, da dapače i samu eksekutivu daju u ruke parlamenta.

Ovom je odboru irelevantno, da li se državnom gospodarstvenom povjerenstvu više dopada konstitucionalno ili ovo potonje demokratsko uređenje, jer i po jednom i po drugom ima parlamenat pravo kontrole nad eksekutivom, legislativom i judikaturom, pa tako i naš parlamenat t. j. Sabor imade pravo ne samo nad eksekutivom, legislativom i judicaturom, nego dapače čak i nad samim državnim gospodarskim povjerenstvom. Ukratko Parlamenat ne odgovara nikomu osim narodu, a parlamentu svi osim glavara države.

I krijepošću prava kontrole časti se ovaj odbor upozoriti državno gospodarsko povjerenstvo, da ovaj odbor drži gledajući na žalosne i krvave događaje u državi i dapače u najbljižem susjedstvu Zagreba, da je odveć preopterilo svoga pročelnika, inače ministra vojske i obrane, kada mu je u preneseni djelokrug nametnuto i tako težak problem, kao što je uređenje kompetencija. Stoga si ovaj odbor u interesu domovine i njene sigurnosti časti najtoplje preporučiti državnom gospodarskom povjerenstvu, da skine s vrata nepotreban teret svojemu pročelniku, da ovaj uzmognye sve svoje sile posvetiti spasu domovine i sigurnosti.

Čast nam je upozoriti državno gospodarsko povjerenstvo da su neprijateljske vlade hrvatskog naroda iz visokoga historijskog dostojanstva hrvatskog bana napravile jedno ruglo i karikaturu, a postupak ovog državnog gospodarskog povjerenstva, da smjera onamo, da iz daleka većega dostojanstva historijskog hrvatskog Sabora napravi slično ruglo, što ovaj sabor nikada i

nikome neće dozvoliti *hoeće li da ostane sabor.*

Ovaj odbor jednoglasno zauzeo je ovo stanovište u duhu pradjedovskih hrvatskih sabora, koji su bili hrvatskome narodu kroz mnoga stoljeća i *Parlament [i] Konstituanta*, a koje sabore nije stvorila ni judoplutokracija ni judoliberalizam, nego *Genij hrvatskog naroda*. I u tom duhu drži ovaj odbor, da može raditi sabor i njegovi odbori dok god ne bude donesen ustav, koji će konačno urediti državu i državnu vlast, te točno odrediti prava i dužnosti države, naroda i državljanu.

Ovim odgovorom časti se ovaj odbor Hrvatskog Državnog Sabora zaključiti svaku daljnju diskusiju sa državnim gospodarskim povjerenstvom zadržavajući sebi i nadalje pravo kontrole i nad istim."

ZVONKO KUHAR

BOSNA

*Ni patnje nisu jače
od rodoljubnog žara.
Ponosna Bosna plače
plače patnica stara.*

*Ginu njezina djeca,
žrtve tudjinske hajke.
Ponosna Bosna jeca
tugom velike majke,*

*Drugi joj polja kosi
ali Bosna je jaka.
Grubi došljaci tko si?
Sviće. Nestaje mraka.*

*Premda oružje kuca,
premda su dani sivi –
hrvatska zora puca,
ranjena Bosna živi!*

*Blistaju polja rosna,
gdje naši živote daše.
A naša divna Bosna
krvlju pere medjaše.*

Koncem studena započela je pri "okružnom судu" u Šibeniku rasprava protiv Martina Frkovića i 27 drugova iz okolice Metkovića, koji su optuženi radi ustaškog rada. Osudaoš nije pala.

Dne 26. studena 1933 završena je rasprava protiv "zadnje" skupine ličkih Ustaša u Gospicu, u kojoj su bili optuženi: Filip Makuč, Nikola Čačić, Ana Makuč i Ivan Čačić, svi iz Kalinovaca i Pazarišta. Osuđeni su:

Filip Makuč, seljak, 26. XI. 1933 na 2. godine robije,

Nikola Čačić, seljak, 26. XI. 1933 na 6. mjes. robije.

"Sud je oslobođio" optužbe Anu Makuč i Ivana Čačića.

POVIŠENE KAZNE LIČKIM USTAŠAMA.

T.Z. Kasacionom судu uložili su branitelji osuđenih ličkih ustaša revizije i prizive, radi nepravednih osuda. "Kasacija" je koncem studena 1933 donijela odluku, po kojoj se ličkim ustašama povisuju kazne kako slijedi:

Sa jedne godine strogog zatvora povišena je kazna na TRI GODINE ROBIJE I PET GODINA GUBITKA ČASNIH PRAVA:

Došen Ivanu Mijinom, Došenu Marku, Devčiću Martinu, Devčiću Marku, Devčiću Ivanu, Došenu Miji, Pavičiću Nikoli, Pavičiću Josipu, Pavičiću Lovri, Pavičiću Pavlu, Pavičiću Ivanu, Šariću Karlu, Devčiću Nikoli, i Došenu Mati Martinovu.

NA TRI I POL GODINE ROBIJE POVIŠENA JE KAZNA:

Došenu Marku Ivanovom Pavičić Pavlu.

Devčiću Marku, Devčiću Ivanu i Došenu Martinu, povišena je kazna na 2 godine strogog zatvora.

"Kasacija" je oslobođila optužbe Devčić Mandu, Devčić Zorku i Devčić Dragicu, nu "istražni sudac" donio je odluku, prema kojoj iste ostaju i nadalje u istražnom zatvoru.

U drugoj grupi ličkih ustaša osuđena je Došen Milka na 6 mј. stro. zatv., a "kasacija" povisila je na 1 god.

U istoj grupi osuđenim kazne su potvrđene. U 4. grupi osuđeni su na 3 god.

Miškulini Nikola i Zarak Jandre, ali im je povišeno na 3 i pol god.

Francetić Nikola s godine i pol na tri godine. Miškulini Mate s 2 i pol godine na tri i pol.

Hećimović Luka povиšeno s 1 god, na 3 godine.

Miškulini Grga povиšeno s 1 god. na 3 godine. Butorac Ivan povиšeno s 1 god. na 3 godine. Starčević Tomo povиčeno s 1 god. na 3 godine.

Protiv Tomljenović Ivana, koji je "osloboden", zakazanaje u Ogulinu ponovna rasprava, do koje ostaje i nadalje u istražnom zatvoru.

Revizije i prizive osuđenih Ustaša iz pete skupine, "kasacija" je odbila.

Ante Brkan u prosincu osuđen na smrt.

GRADIVO ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA

- TREĆI POZIV -

Ponovno, treći put objavljujemo poziv, koji je prvi put objavljen u *Političkom zatvoreniku* br. 116, studeni 2001.: Fenomen hrvatskoga političkog uzništva zaslužuje potanku znanstvenu obradu. Nažalost, zbog različitih razloga u proteklom jedanaest godina do te obrade nije došlo, a *Politički zatvorenik*, unatoč svim nedostatcima koje takva publikacija ne može izbjegći, ostao je jedinom tribinom za objavljivanje dokumenata, sjećanja i svjedočenja, te za bistrenje pojnova i utvrđivanje povijesne istine. No, mjesecnik Hrvatskoga društva političkih zatvorenika svakako nije dovoljan, da bi se za povijest sačuvalo sjećanje na hrvatske političke uznike, kao i na dimenzije i značenje njihovih stradanja.

Upravo radi toga je uredništvo *Političkog zatvorenika* odlučilo svojim čitateljima i članovima HDPZ-a, ali i svima drugima koji mogu biti od pomoći, uputiti javni poziv za prikupljanje određenih podataka o svakome pojedinom hrvatskom političkom uzniku. U tu je svrhu sastavljen **UPITNIK**, koji je *Političkom zatvoreniku* priložen kao letak, te se članovi mole, da taj upitnik popune i vrati na naslov uredništva: **HDPZ**, s naznakom: **ZA BIOGRAFSKI LEKSIKON**, 10000 Zagreb, Masarykova 22.

Također je poželjno, da se na popunjavanje upitnika pozovu i oni politički uzničici, koji nisu članovi HDPZ-a ili možda ne primaju *Politički zatvorenik*. U takvim slučajevima potrebno je fotokopirati upitnik, dati ga na popunjavanje i poslati na označeni naslov. Ako su kojemu članu poznati podaci o umrlome političkom zatvoreniku, uredništvo moli i njihovo dostavljanje.

Ne dopustite da Vas nepoznavanje svih podataka sprječi, jer su i manjkavi podatci bolji nego nikakvi!

Nakon što se tako prikupljeni podaci srede i unesu u računalo, u našem će mjesecniku (vjerojatno već od siječnja 2002.) početi postupno objavljivanje gradiva. Nakon toga bi bila objavljena knjiga, u kojoj će biti skupljeni svi ti precizno navedeni i objavljivanjem u *Političkom zatvoreniku* pčrovjereni podaci. Ta knjiga, zapravo **BIOGRAFSKI LEKSIKON SVIH HRVATSKIH POLITIČKIH UZNIKA** od 1918. do 1990. pružit će jasnu sliku o broju, duljini i težini stradanja Hrvata u obje Jugoslavije. Bit će to pravi temelj za kvalitetno i nepristrano znanstveno vrjednovanje toga teškog razdoblja naše nacionalne povijest. (Ur.)

TRAŽI SE NIKOLO DORČIĆ

Nikola Dorčić rođen je 12. studenoga 1921. u Baškoj Novoj na otoku Krku, a služio je u Gospicu kao pripadnik 12. ili 24. ustaške jurišne bojne. Od tada se za njegovo služenje u Gospicu ili o njegovoj smrti, da se javi njegovoj sestri Katici Dedić, Zvonimirova 69, Baška, Krk.

PISSMA IZ ISTRE

O strahu i o isprepadanin Srbima

Strah je vragu brat, van ja rečen. Tako su stari ljudi vajk govorili. A moj pokojni did mi je povida kako je nikad uzdavna u jenen susjednen selu najeba jedan strašljivac. Inšoma, uti strašljivac, koji je bija poznat kako strašljivac, se je po noći vraća doma. Pak je na putu naletija na... jenega drugega strašljivca. Prestrašeni strašljivci su potegli jedan na drugega kosir i kolac i zo.. jedan po drugen! Rezultat te bitke dva strašljivace bijajeden strašljivac u zatvoru, drugi na cimitru! Tako su baren povidali stari ljudi.

A da ljudi, kad su u strahu, moru svašta učiniti, povida je u Zagrebu i srpski ministar vanjskih poslovi, Goran Svilanović. Da su Srbi zapravo bili svi isprepadi, pak da hi je to navelo na najgore zločine. Inšoma da imaju strah u kostima tamo još ud Jasenovca i drugih stratišta, tako je reka Svilanović. Pak da su zato bili...manje ljudi!!! (Ne daj Bože da bi četnici bili neljudi!!!!). I za to da triba razumiti une Srbe izbjegle iz Hrvatske koji bi se stili vratiti. Jer da nikako ne moru zabiti svoju žitnu Slavoniju ni kršnu Liku. A budući da su brižni svi isprepadi, triba hi ohrabriti! Da se vrate tamo di su mogli živiti... da su i druge pustili da žive!

E, da! Neznan zašto, ali sitija san se une basne, eli narodne priče o jenen isprepadanu vuku. Koji je bija prid razjarenim seljacima i ni zna ni ča će, ni kuda će. Pak mu je jedan seoski brek skitnica rekao:

- "Slušaj stari, ča se ne sakriješ poli Štipana?"

- "Ne moren, njemu san janje zakla" - plačnin i pristašen glason reče vuk.

- "Hodi poli Ivana, on je dobar, miran čovik!"

- "Ne moren, njemu san lani kozu poj i ja!"

- "Ben, hodi onda poli Jure, on ni mrvava ne bi spešta!"

- "Ne moren, njemu san tele razdera!"

Inšoma, utega vuka su seljaci na kraju umlatili! A ča će biti z nikin drugim vukovima, to je već nika druga priča!

Piše:

Blaž PILJUH

O strahu itd .... (part two - drugi dio)

Di smo uno stali? A, da! San zabrazdija u nika basne. Počaja san o strahu, isprepadanin Srbima i Jasenovcu. I kako su u strahu velike oči, ud okolo 20-30 tisuća stradalih Srba u ten logoru, oni su uvidili ni više ni manje nego više ud 700 tisućah. Koje su ustaše Union, Savon i drugin plovnin putevima za Beograd poslali. I kad je na kraju sve to sranje i klanje drugega svjetskegara finilo, stvorena je i druga Jugoslavija. Da bi se naši prestrašeni, isprepadi narodi i narodnosti osjećali sigurnijima. A kako su Srbi ud svih njih bili najveć isprepadi, ni čudo da su sve poduzeli da ostalin narodima nikoli više ne bi palo na pamet da Srbe straše sa zahtjevima za ravnopravnost, i sličin strašnin stvarima. A kad je Hrvatima, Slovencima i ostalin narodima i narodnostima dopizidila ta, na strahu stvorena država, pak su proglašili samostalnost svojih državah, Srbi su ud straha popizdili. Pak su najprije hitili na Janeze par raketa. I pobili nuke Turke u kamionima koji su se tu zatekli. (Uostalen oni su udvajk bili vjekovni dušmani srpskoga naroda). Pak su njin rekli: "Idite, bre, što pre!" E, ali kad su se dignuli i uni strašni, genocidni Hrvati, Srbi su se usrali ud straha. I ud silnega straha, naravno, udri po Hrvatima svin sredstvima! Pobili su par desetaka tisuća utih strašnih Hrvata, ali ravnoteža straha ni bila postignuta. Jer Hrvate nikad nisu uspjeli prestrašiti! Pak su navalili na Muslimane u Bosni. Koji brižni nisu bili prestrašeni jer njin je Alija obeća da će hi JNA ud četnika zaštiti. Pak su hi potamanili jeno par sto tisućah. I tek ča je Dejton uti rat prikinula, digli su se istrašni, užasni, grozni Albanci. Pak su brižni, prestrašeni Srbi raspalili i po njima. Ud silnega straha, naravno! Jedino u uvoj našoj mirnoj, multietničkoj Istri ni Srbe nidan strašja. Pak su nan dolazili Bašašević, Šerbedžija i drugi prestrašeni Srbi. Jakovčić je poša u Vojvodinu, a gosti iz užičke republike došli su u posjet pobravima,

timljenoj labinskoj republiki. I...Svilanović! Koji je reka da su za sve zapravo krivi političari. Njihovi i naši! Uni koji je u Hagu i uni ča je na Mirogoju, naravno! I da žali radi stradanja hrvackih i jugoslavenskih građana. I to bi bila sva isprika!

Ča ste očekivali više? Ja vero nišan!

Kuda idu divlje svinje... i domaće ko/e?

Nemojte mi samo govoriti da niste gledali tu seriju. U uno bratsko i jedinstveno vrime. Aj ste, ste! Baren jeno tri puta! I ča ste kapili? Niš! Nanke jenu svinju niste vidili, kako ni ja! A unu drugu TV-trakavicu sapunicu, gledamo skoro deset lit. Najnoviji nastavak se zove: "Druže Nino, ljubičice bela, tebe voli Vojvodina čela!!!" Pa da! Svi mediji u Vojvodini lipo, pozitivno pišu o ten njigoven posjetu. I su se vero složili da su i Istra i Vojvodina nezadovoljne z svojin centraliziranim vlastima. Inšoma da je mnogo sličnosti i paralela između Istre i Vojvodine. I da uti posjet ni samo politički, nego i gospodarski! (Koliko se ja razumin u gramatiku, to znači da je ipak prije svega...politički!) A ča se sličnosti tiče, vero hi ima! I u Istri i u Vojvodini su Hrvati...nepriznati! Tamo hi zovu Bunjevci, a poli nas...Istrijani! Poli nas su simbol tri koze, poli njih...tri prsta!!! A zajedničko njin je i to, ča i njihova i naša lokalna valst...jednako vole Hrvacku! Istina je da je Vojvodina bila za vrime Juge autonomna pokrajina. I to s razlogom. A Istra bi to mogla postati, a da joj za to nikakav razlog ni potriban!

Nino Jakovčić je puno tega lipega i korisnega učinija u Istri. (Nišan reka "za Istru", nego "u Istri")! Pak more biti zadovoljan, vero da! Dokle gaje bilo volja i koliko gaje bilo volja je bija ministar. I kad je došlo vrime da mora priznati da se z njenon hrvackon vlasti ne more složiti, je lipo ubruju lađa Saboru i nonšalantno zakanta: "Živo mi se fučka, što se kod vas ovdje mučkaaaa... bez obzira što mi dali, meni uvijek nešto faliiii..." Zna se ča mu fali, ali ni blesav da to javno prizna. Ni isto sediti u nikoj fotelji eli u ... pržunu!

Inšoma, kad muje dosadilo biti ministar, je posta župan. A ne more baš svaki glupan

biti župan! Šegav je on, pametan! Zna da je politika... kurva! Pak je na predizbornim skupovima dilija narodu...prezervative! H Kad me izaberete...jebite se! I zato se sada jako dobro osjeća. Ko zmaj! Samo da ga ne zajebe...Sveti Juraj! Mislite da će! Ma dajte vas molin! Sveti Juraj koji ubija zmaja postoji samo u pučkin legendarni! U naše vrime, u Lipoj našoj i u Krasnoj zemlji, obično najebu...sveci! A ne čudovišta!

Kako je zelena bila moja dolina...

U Raši san bija prid niki dan. Da vidin di san to stanova prid više ud po stoljeća. I dali je još ča ustalo iz mutnih mojih sjecanja. Raša—"naj - mlađi grad u Istri"! S crikvon svete Barbare, zaštitnicom rudara u obliku izvrnutega vagoneta. Rudarski grad prez rudnika! Uzor urbane arhitekture Musolinijevoga doba! A danas? E, ... "Kako je zelena bila moja dolina"!

I u ti grad prez budućnosti san doša iskat...svoju prošlost! Prvi grad u koji su me doveli. Sa sela. I vraga bin ja bija, ništa naša, da i mater svoju nisan nagovorija da dojde s nama. Sve su hiže u Raši iste, kako u unen englesken filmu. Našli smo i ulicu i hižu. Bože! I fasada i škure i vrata i terasa! I "ruža", "pergola", fragola, puna grozja koje izgleda nidan ne bere!

- "Ala, šu, naberi si koliko ćeš!" - nudi mi dobra nonica koja danas tamo živi. Smo sili kafe popiti. Ma ni moguće! Špaher, uni isti stari zidani Špaher kojega smo z krvunon ložili! Ne, ne, ne i ne! Ne smin! Prestar san za nika suzice i slična sentimentalna sranja! I pita moja mati za uvu i za unu, za uvega i za unega susjeda. Ma daj, te molin, stara moja, nema šanse! Eeee! Kad je to bilo! Uni stariji su uglavnjen pomrli, uni mlajši po svitu pošli. Ni više ni dima ni magle ni mirisa ugrijena iz dimnjaki, ni vagoneta koji su kako djeće igračke po obronku zgor grada promicali. Tu i tamo na zidu pokoja parola iz unega vremena još se nazire. E, a parade, mi-

tingi? "Tito-partija, sve klevete razbjija" skandiralo se je 1948. A meni ni bilo jasno zašto razbijaju... krevete! Pada! Da bi narod bija buđan, jer...neprijatelj ne spava!!! "Naše brašno prosijano, kroz rešeto i kroz sito, a hljebove za nas mijesi drug nam Tito, Tito, Tito..." Ča to zapravo kantaju, isto mi ni bilo jasno. I ča mislite da si ja nisan zamislja Tita u traversi kako je zavrnuja rukave i misi tisto kako moja mati! Vero san! Ki je vrag zna uni put ni za Blajburge, ni za križne putove, ni za Gole otoke i slična...sita i rešeta.

Gledna priko ceste. Koju smo pritrčavali tamo-vamo, ki će duže, kad bi ritka vozila pasivala. Tako smo se mi igrali. A na ovoj terasi san bija priredija vatromet. Kad san nika žice ud struje poša dirati. A zamašo da se nisan i zavisija, vero san. Gledali smo niki film kako Nijemci vješaju jenu rusku partizansku. A na terasi je visija jedan kus špaga za robu sušiti. Pak san si ga zaveza okolo vrata, računajući da je još dosta dug. I skočija z bankine! Pak san se dera cupkajući na vrh prsti! I da ni intervenirala moja stara i z pašadon špag pririzala, vrag mi me bija uza kako i unu Ruskinju! E, a i una drvarnicaje još tu! He, he! To svojoj dragoj nisan povida, ma vami ču! Moje prvo seksualno iskustvo! Dvi sestre su stanovale priko puta, ništo starije ud mene. Jena me je bila za ruku uzela i povela u drvarnicu. Legla na ugljen, zadignula kotulu i...čekala! Ma za niš! Ja san ima 5 lit i pojma nišan ima ča bi to ona stila ud mene! Prava napast su bile te curice, van ja rečen! Nikad ne zabin u obdaništu, vrtiću, kako me je jena proganjala! Uporno je za namon hodila i vikala: - "Da ti vidin pišulin!!" Aj, ma ča san biža!

Ča van ja sad te pizdarije povidan? A, ma! Čajaznan! Tako! Došlo mije!

Vaš stari i neozbiljni

Blaž Piljuh

SLAVKO ČAMBA

TUĐINA

*Progonstvo. Oblačna crna noć.
Zdena megla puna betega
vu koje Hrvat nosi bilega,
besramna, lucka moć!*

*Ja gledim tođo slobodo,
zaprta so v domajo vrata.
Steze so i poti od blata.
Gazim svojo Golgotu!*

*Hrvacka je moja na križ raspeta.
Z menom so tulika moja brača,
sloboda nam je z rok oteta.
- Po zemle gmiži peklena kača!*

Beč, 1972.

BRUNO ZORIĆ

RANA NA SRCU

*U daljini svirka glasovira
Otvorena rana na srcu
Iz svemira
U vječnost
Dopiru zvona
Seoske crkve*

*Na čelu samrnički znoj
Nesvjesno
Grešnici bulje
U promrzle ruke.*

NI MRTVOMU NISU DALI MIRA

Stari robijski sigurno će se sjetiti jednog mladića koji je sa skupinom istomišljenika iz Okružnog suda u Zadru dopraćen 12. siječnja 1947. na izdržavanje kazne u Kazneno-popravnom domu u Lepoglavi.

Tihomir Čulina rođenje 18. studenoga 1926. u Obodniku, Kotor Varoš. Osnovnu školu završio je u Doboju, kamo se preselila cijela obitelj. U Sarajevu završava Državnu srednju školu - smjer drvoprerađivački. U ratnom razdoblju smješten je u crkvenom Konviktu. Već u ranoj mladosti dolazi do izražaja njegova sklonost slikanju i pisanju. U slobodno vrijeme radi na školskom listu, uređuje i ilustrira crkveni list. Nakon pada Sarajeva povlači se zajedno s pripadnicima hrvatske vojske i narodom sve do Bleiburga. Sudionik je "Križnog puta" i u četvoredru prolazi taj put od Bleiburga do Vojvodine. U toj koloni smrti svakodnevno su nestajali ljudi. Sve je bio i proživio mali Tihomir.

Poslije bijega iz logora našao se u Zadru u vrijeme kada je počela hajka na građane i kada se terorom stvarao novi komunistički poredak. Ubrzo je našao prijatelje koji su u jesen 1945. osnovali križarsku organizaciju. Međutim, već u srpnju 1946. uhićeni su članovi skupine i u istrazi prošli strahote Udbina postupka.

Okrúžni sud u Zadru na raspravi održanoj 19. studenoga 1946. oglasio ih je krivima da su "organizirali udruženje sa fašističkim ciljevima u svrhu vršenja zločina kojim se ide za tim da se ugroze temeljne tekovine oslobođilačkog rata", da su donijeli odluku "o ubojstvu predstavnika narodne vlasti i radi toga se naoružali pištoljem, kosom, kamom i gvozdenom palicom, a do ubojstva nije došlo, jer nisu našli pogadan momenat" i pripremali bijeg u Italiju radi priključenja "neprijateljima naše zemlje u inostranstvu". Osuđeni su po Zakonu o krivičnim djelima protiv naroda i države i to: **Stjepan Babić** na 7 (sedam) godina, **Tihomor Čulina** na 5 (pet) godina, **Tomislav Mitrović** na 2 (dvije) godine i **Mario Musap** na 2 (dvije) godine lišenja slobode s prisilnim radom i na gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od pet godina te i na islatu troškova kaznenog postupka koji se proglašuje nenaplativim. Kazna konfiskacije imovine nije izrečena, jer optuženi imovine nisu imali. U obrazloženju presude ističe se da je kao olakšavajuća okolnost uzeta mlađa dob i okolnost

Pišeti

Slavko RADIČEVIĆ

što iz njihovih djela nije proizašlo težih posljedica, dok im je svima kao otežavajuća okolnost uzeto "što i kada su bili zaposleni, iako su imali dovoljno prilike da upoznaju stremljenja čitavog naroda i nisu tome slijedili, nego stvorili pakleni plan i poduzeli strašnu akciju protiv vlastitog naroda, sa namjerom da mu zadadu suviše žrtve i da ga spriječavaju na putu preporoda i obnove Zbog toga se udarena kazna smatra primjerna težini djela i odgovornosti optuženih."

MJESNA ZAJEDNICA PLETERNICA

Osuđeni nacionalistički ispadi

Naglašeno je da su ispadni djeli pojedinaca, protiv kojih su podnesene krivične i prekršajne prijave, te da se ti dogodaji moraju striktno odvođiti od radnih ljudi i građana Pleternice i članova KUD-a "Orljava".

PLETERNICA (K. Balog) - Na zajedničkom sastanku predstavnika društveno-političkih organizacija Mjesne zajednice Pleternica i općine Slavonska Požega u srijedu navečer ošto su osuđeni nacionalistički ekscesi i političke provokacije što su se nude u posljednjih dnevima u tom području.

Očitljivo je da su zbor i poziv na nje odnosno raspoređenje Pleterničke pokole i priče pogorjeti se u sigurnosno-političku situaciju u mjesecu kada su skup izvijesili Dušan Pavlović izvršni sekretar Općinske i županijske Skupštine opštine Čapljina, te da je COŠP-Promocija – prilikom sahrane 7. veljače) umrovljenog nastavnika likovnog odjela Osnovne škole Pleternica Tihomira Culina na pokoniku nije stavljen uobičajeni pokrov, nego je bio u crvenoj vratniku, a u ruci se zatim nalazio Naglašaj. Da je ceremonija sabrane bila privatna i organizirana ju je sin Tihomira Culina, koji je tako, navodno, ispisnu posljeđujuću svoga oca Prilikom oprostila s pokonjkom. Peterović je u nastavku Osnovne škole Pleternica, u kojoj je učio, izjavio gospodara Štefaniću riječi koje se mogu dovršeno shvatiti zglob tog što je Tihomir Culina za vrijeme NOB-a prizadepa ustaknava, zglob čije poslijedice su bile katastrofalne, a učenici su u višestrukoj kazni zatvora i delomično je izuzetno kaznu Culina je 1971. eksplikovan kao nacionalist i zglob svog ponosa, više je putu upozoravan.

Javni tužitelj nije se zadovoljio s "udarenom kaznom" i uložio je žalbu. Vrhovni sud SRH 24. prosinca 1946. preinačio je presudi i povećao kazne: Stjepanu Babicu sa 7 na 20 godina, Tihomiru Čulini s 5 na 18 godina, Tomislavu Mitroviću s 2 na 10 godina i Mariju Musapu s 2 na 15 godina i svima pet godina gubitka političkih i pojedinih građanskih prava. Sud je u kratkom obrazloženju naveo: "*da su pobude za djela ležale isključivo u njihovom karakteru, što se kazna odmjerena od prvostepenog suda ne prikazuje primjenjena težini djela i stepenu krivične odgovornosti optuženih, kada je imaju u vidu svi dani momenti subjektivne i objektivne prirode, pa je bilo uz*

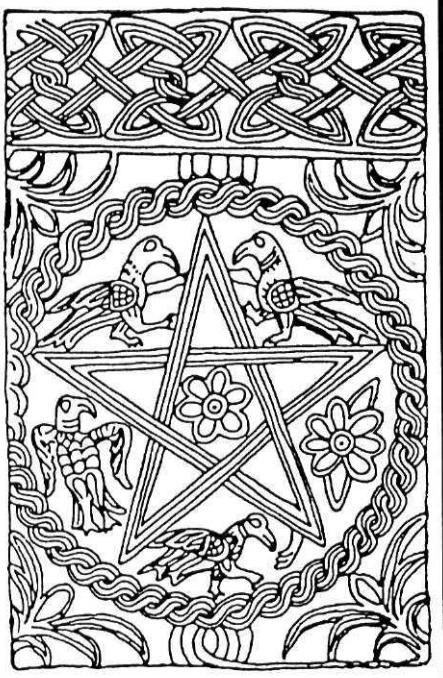
uvažavanje žalbe povisiti tu kaznu na pravednu mjeru, koja istodobno odgovara i svrhamu kazne"

Tihomir Čulina izdržavao je kaznu u Kazneno-popravnom domu u Lepoglavi. Privremeno je upućen i na izdržavanje kazne u Kazneno-popravnom domu u Srijemskoj Mitrovici, gdje je s drugim osuđenicima obavljao tajne poslove za Ministarstvo unutarnjih poslova. O radu na poslovima robijaši se nisu smjeli nikome povjeravati, pa ni udbašima, jer im je bilo rečeno da će u protivnom Udba zatvoriti članove njihove obitelji. Za vrijeme izdržavanja kazne prošao je u Lepoglavi sve faze preodgajanja i mučenja suđenika, te proživio strahote "Crnog bataljona". Poslije više od osam godina otpušten je teško bolestan iz kaznionice u studenom 1954.

Osuđen na gubitak političkih i građanskih prava u trajanju od pet godina, nakon izlaska iz kaznionice Tihomir je živio pod najtežim uvjetima, bez ikakvih prava. Od 1955. živi uglavnom u Pleternici, gdje se oženio **Blaženkom Maras**. U braku im se rodio sin **Tomislav**. Radio je u Babinoj Gradi i Feričancima, te uza sve teškoće završio Pedagoški fakultet-likovni odgoj. Zaposlio se u Osnovnoj školi Piternica gdje se ističe pedagoškim radom s djecom uz stalne probleme zbog odgoja djece u domoljubnu duhu. Obljubljen je među nastavnicima škole i među školskom djecom. Cijelo vrijeme slika i stvara u slobodno vrijeme.

Od 1966. aktivni je član Matice Hrvatske i sudjeluje u svim aktivnostima prije i poslije 1971. U to vrijeme izrađuje reljef poznatoga hrvatskog slikara Miroslava Kraljevića, koji se i danas nalazi na pročelju kuće istoimene ulice. Neprekidno objavljuje novele, priče i članke u **Požeškom tjedniku**, **Požeškom listu**, **Traženjima**. Pisao je i drame za zagrebački radio. Godine 1974. odlazi u mirovinu poslije dugog bolovanja, ponovno u političkoj nemlosti kao i mnogi drugi Hrvati. Tih godina puno radi i slika, ali krajem sedamdesetih godina vraća mu se ponovno bolest zadobivena u zatvoru.

Tihomir Čulina umro je 6. veljače 1983. u Pleternici, gdje je i pokopan. Po njegovoj želji i u dogovoru s obitelji, sin Tomislav ispunio je očevu želju i njegovo tijelo, obučeno u jednobojno odijelo, pokriveno pokrovom s hrvatskim grbom i tako pokopan.

Euharistijska zvijezda u Splitskoj starohrvatskoj krstionici s hrvatskim grbovima na krilima sokola.

vladarom i priznавали му почастно првенство. Sisačkaje biskupija godine 582. podpala pod solinsko - splitskoga nadbiskupa. Sakač kaže, daje prva briga bana panonske Hrvatske "morala biti, da s bizantskim carjem i papom uredi položaj brojnoga kršćanskoga pučanstva, što ga je Carstvo zajedno sa zemljom odstupilo svojim pobedonostnim protuavarским saveznicima. Papa Ivan IV. godine 641. šalje Hrvatima poslanstvo pod vodstvom opata Martina. Hrvati su dali kršćanima podpunu slobodu, da žive po vjeri otaca. Nema ni mučenika ni ikakva drugoga traga ili spomena, da bi Hrvati priječili širenje kršćanstva i među hrvatskim pučanstvom" (Mato Marčinko, Indoiransko podrijetlo Hrvata, Zagreb 2000., str. 272.-273.).

Izdvojeno motrište o pokrštenju Hrvata iznosi Antun Zakarija u svom članku **Crkva i politika** ("Marulić" XXXIV./2001. br. 4., str. 699. - 713. -dalje u tekstu: Zakarija). U IX. st. "splitska i ninska biskupija jedna gradskog, druga pokrajinskog poziva, pripadale su zajedno i istovremeno akvilejskom patrijarhatu". Kršćanska arhitektura i sva kršćanska kultura grada Salone proizišla je "iz žrtve salonitanskih mučenika god. 304.". Na razvalinama te kulture "izraslo je potom prvo hrvatsko stvaralaštvo i prvi civitati, i hrvatski i eu-

ropski. Prvi salonitanski mučenik, suknar Anastaz, bio je akvilejski građanin".

Hrvatska crkva u VII. st. nije se priklonila ni rimskomu papi ni bizantskomu caru, nego je "u jednakoj mjeri poštivala predstavnike s obje strane". "Značajno je da biskupi iz Hrvatske nisu sudjelovali na saboru u Lateranu, god. 649., koji je sazvao papa Martin." Dalmacija u to doba "crkveno nije pripadala Rimu, ni politički Bizantu". Nu "na drugi nicejski sabor, god. 787., došli su biskupi iz Osora, Raba, Salone i Kotora, s razloga što je to bio ekumenski sabor". Izbor Akvileje "objašnjava šutnju o Hrvatskoj u pisanim izvorima do kraja VIII. stoljeća, jer se kultura pisanja teško održala čak i u Rimu i Carigradu". Možda je Hrvatska "upravo ovakvom politikom izbjegla unutarnji razdor i u zaklonu neutralnosti sačuvala cijelovitost svog društvenog bića (Veliike pobune izbile su u Bosni oko 754/755., moguće kao posljedica monofizitskog sabora u Carigradu 753.); mir je zavladao pri kraju stoljeća - **Hrvatska kronika**, pogl. 15., 18.)".

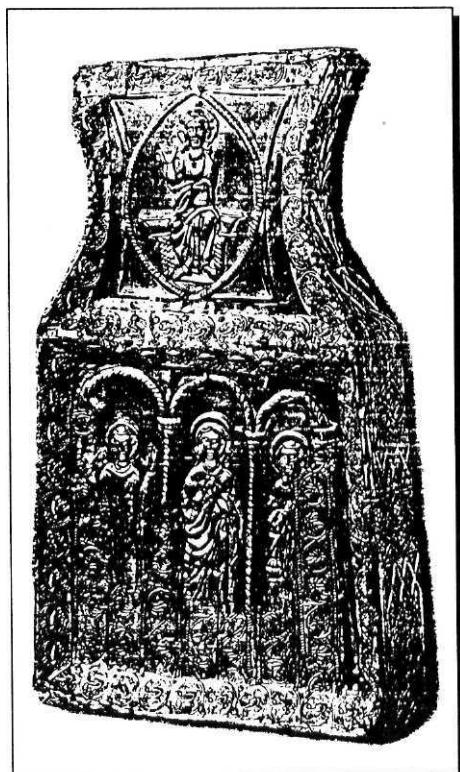
"Prema tradiciji, ninsku crkvenu zajednicu utemeljili su galski misionari, svećenik Anzelmo i djakon Ambroz (Farlati, IV, 204., 205.). U Ninu, stara katedrala, crkva starokršćanskog plana, bila je posvećena sv. Aselu, što je kratica imena Anselm, Anzelmo. U relikvijaru sv. Marcele čuvaju se njegove moći i moći sv. Ambroza. Nekadašnji benediktinski samostan u Ninu bio je posvećen sv. Ambrozu. - Po svemu sudeći, svećenik Anzelmo i djakon Ambroz prenijeli su moći smatrane onima sv. Marte i Marcele iz Provance preko Akvileje u **Esclaviniju**, Hrvatsku, i na njima utemeljili crkveno središte u Ninu i vladarsku kapelu u Biaćima (...'legenda u koju se vjeruje ima vrijednost istine')."

Po jednoj legendi iz IX. st. sv. Marcela, **pedisequa** (službenica) sv. Marte, "bila je pošla na Iztok propovijedati evanđelje"; po drugoj legendi iz XI. st., put ju je doveo u **Esclaviniju** = Hrvatsku (E.M. Faillon 1848. Monuments inédits sur l'apostolat de sainte Marie - Madeleine en Provence et sur les autres apôtres de cette contrée, 2 v. Migne. Pariš., I, 1024., II, 181., 337.). Ti-jela, za koja se smatralo da su posmrtni ostaci sv. Marte i Marcele, počivala su od davnine u kripti samostana sv. Maksimina, nedaleko od Marseillea i bila su čašćena u najvišem smislu (D. Farlati 1751.-1819. **Illiricum sacrum**, 8 v. Venecija, IV, 204., 205.). Sv. Marcelli u Ninu su bili posvećeni

samostan i crkva, u moćniku iz VIII. st. sačuvane su moći koje joj se pripisuju i posvećen joj je blagdan 29. srpnja. Sv. Marta se ne spominje, ali je njoj u čast bila posvećena kapela hrvatskih vladara u Bihaćima kod Trogira. "Moguće je da su moći iz drugog ninskog relikvij araa, također iz VIII. st., nekada njoj bile pripisivane."

Prvi je ninski biskup bez sumnje bio Anzelmo - Asel. Naslijedio ga je Ambroz. "U rimskim katalozima prelata njihovih imena nema, jer ih nije potvrdio Rim, već Akvileja." U zidu ninske crkve, koja je bila posvećena sv. Ambrozu, opat Teudebert dao je ugraditi zavjetni nadpis temporibus **domino Branimeru** - u doba gospodina Branimira. Taj nadpis "upućuje na njegova (Teudebertova) nasljednika biskupa Teodozija".

"Upadljivo je blisko prijateljstvo kneza Trpimira i splitskog nadbiskupa Petra. Iz njihovih riječi, i stila povelje općenito, odiše duh pripadnosti istoj zemlji i kulturi, istom domu. God 892. knez Muncimir, Trpimirov sin, vlastitom je ispravom potvrdio darovnicu svog oca i svećanoj položio na oltar stolne crkve u Splitu. Nin se ne spominje u tim listinama. U shvaćanju hrvatskih vladara on je i dalje samo sjedište jedne misije, pa bila to i biskupija. Drugi značaj (= značenje) ima splitska nadbiskupija: onaje 'majka Crkva kojaje metropola sve do obale Dunava i gotovo po čitavom

Moćnik Sv. Asela (Nin, poč. IX. st.)

kraljevstvu Hrvata' kako se s ponosom ističe u Trpimirovoj povelji. Ako se time nijeće stvarna važnost ninske biskupije, onda je to izraz zahtjeva za crkvenim i državnim jedinstvom. U pitanju je interes **regnuma**: bez cijelovitog društva u cijelovitoj Crkvi, i isto takvoj državi, nema djelotvornog protoka ljudi i dobara, nema slobodnog bračnog povezivanja i demografske obnove gradova. To ne znači, da se ninska biskupija ipak ne će potvrditi. Ali, ni u Ninu ni u okolici nisu nađeni glagoljski spomenici. I nadpis župana Gođečaja na crkvici sv. Križa urezan je na latinskom. Nije to bila biskupija hrvatska, već krajinska. Hrvatski vladari s njom su u raskoraku, jer im nije na pameti patrijarhalno društvo, zatvoreno u svojim običajima i planinama, već političko i dvorazinsko: hrvatsko u etničkom smislu, urbano i univerzalno po suživotu s gradovima i uporabi latinskog. Zbog istog razloga odbijali su staroslavensko bogoslužje: nisu htjeli svom narodu kulturu hrvatsko - slavističku, već hrvatsko - svjetsku. Po načelu formule koja je vrijedila u svim zemljama Zapada: kanonski dijelovi mise čitani su i iz-

govarani na latinskom, propovijedi, molitve i pjesme na hrvatskom, t. j. na svakom narodnom jeziku" (Zakarija, str. 702.).

Hrvatska kronika obuhvaća razdoblje od sredine V. do kraja X. stoljeća. Hrvatska država tada je uređena po područnim jedinicama, kao i danas. "Drugim riječima, Hrvatska nije **sklavinja!**" (Zakarija, str. 703.).

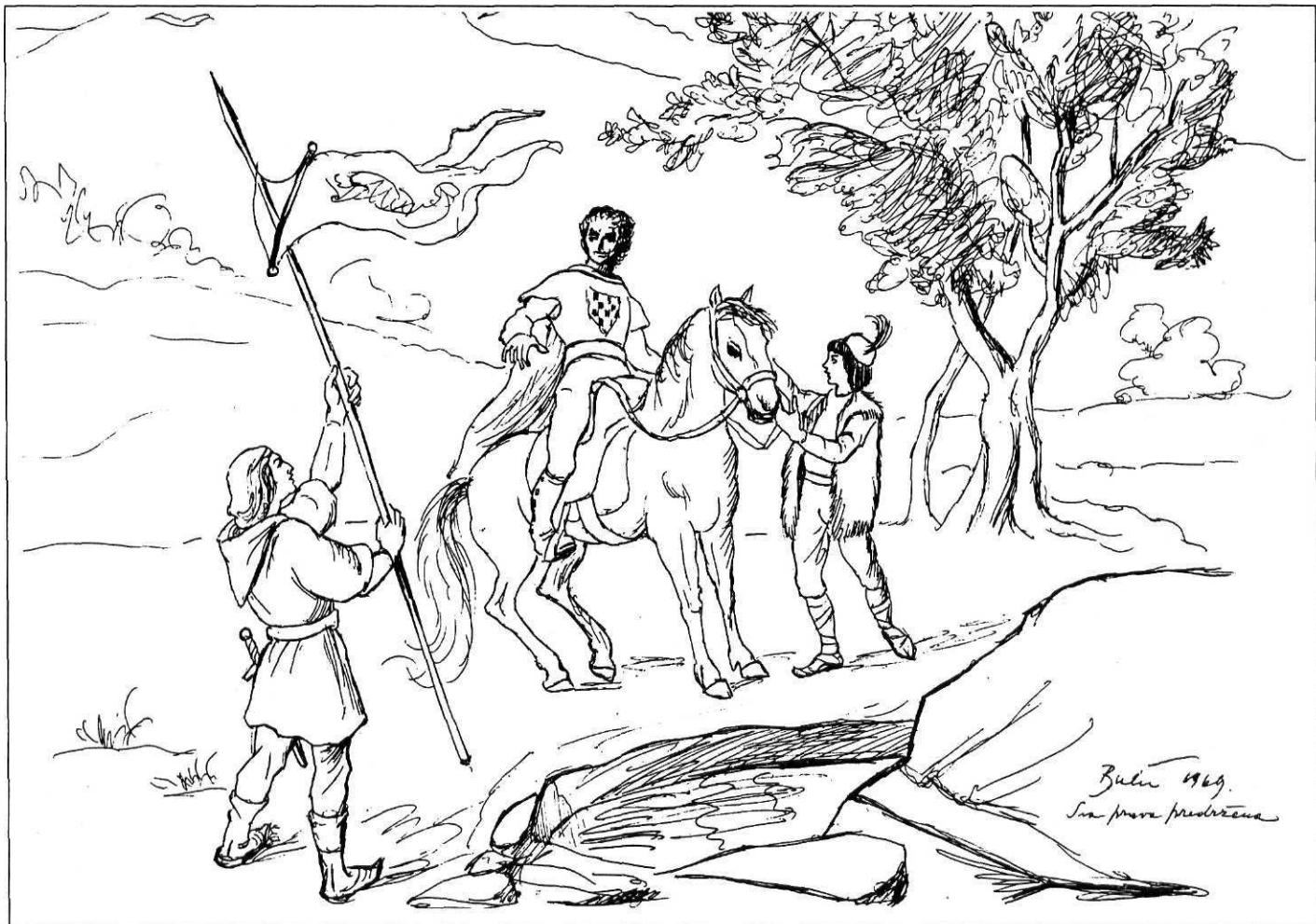
Hrvatski vladar Branimir bio je, kako reče Zakarija, "vitez nade Ivana III.". "Pojava kneza Branimira (879. - 892.) u znaku je turbulentnog (burnog) okruženja i sređivanja i stanja u hrvatskoj Crkvi. Na pozadini vanjskih zbivanja njegov lik nalikuje hridi usred olujnog mora. Prema **Kronici**, bio je Trpimirov unuk, sin Trpimirova prvog sina Petra" (Zakarija, str. 703.).

Ubrzo po smrti Karla Velikoga (814.) Zapadno Carstvo počinje kopniti. Godine 843. podijeljeno je na tri dijela, od kojih će nastati Francuzka, Njemačka i Italija. Na Zapad nasrnuše rušilačke i pljačkaške horde Saracena, Normana i Ugara - najopasniji bijahu Saraceni. U doba papinstva Ivana VIII. (872. - 882.) Saraceni ugrožavaju i sam Rim. "Zbog trgovačkih intere-

sa, gradovi južne Italije, Amalfi, Spoleto, Benevent, Napulj, sklapali su s njima dogovore. Što je najčudnije, imali su suradnika i u Rimu, i u samoj Lateranskoj palači. Početkom 877. opustosili su rimsku okolicu do samih gradskih zidina. Papa se obrati za pomoć caru, Karlu Čelavom. Car povjeri obranu grada vojvodi od Spoleta, naklonjenjem Saracenima nego papi. Napušten od svjetovnih vlasti, Ivan VIII. bio je prisiljen da se sam brine o obrani i sam zapovijeda ratnim brodovljem u borbama s piratima (gusarima)" (Zakarija, str. 703.).

Papa Ivan VIII. sazove sabor u Galiji, u nadi da će dobiti pomoć. Nazočni biskupi iz Galije i Belgije ne htjedoše ni razgovarati o obrani Rima i kršćanstva od Saracena, jer su im za vratom sjedili neprijateljski Normanji. U prosincu iste godine 878. papa sazove drugi sabor u Paviji, ali se njegovu pozivu nije odazvao ni milanski nadbiskup niti njegovi podređeni biskupi.

"I tada, u proljeće 879., zbole su se promjene u Hrvatskoj. U trenutku najveće osamljenosti i najveće moralne pustoši oko sebe, primi papa dobru vijest, kao balzam na ranu: priznao ga je Branimir, sam na

'mračnom horizontu' (Halphen). Štoviše, u svom obraćanju papi Branimir se nazvao njegovim sinom. Posve je vjerojatno da ga je Ivan VIII. i osobno poznavao u Rimu: iz pisma kojega mu je uputio (= poslao) 7. lipnja (879.) doista zrače topli i prijateljski osjećaj i. Pet pisama jedno za drugim odaslao je Ivan VIII. u Hrvatsku: kao brodolomac koji je čvrsto odlučio da ne ispusti drvo koje mu je doplovilo u ruke" (Zakarija, str. 703. - 704.).

Oglejski patrijarh Walbert posvećuje u Akvileji god. 879. ninskoga biskupa Teodozija i splitskoga nadbiskupa Marina. "Budući da Branimir priznaje papu za vrhovni crkveno-politički autoritet, a papa njega vladarom zemlje, papu priznaje i Teodozije, čime se priklanja urbanoj opociji. Papa ga pozove u Rim da mu dodijeli palij, znak hijerarhijskog prvenstva, što će reći da se ninska biskupija u narodu vrlo uspješno ukorijenila. Nije poznato je li Teodozije ovaj put išao u Rim" (Zakarija, str. 704.).

Kad je god. 886. umro splitski nadbiskup Marin, Splićani za novoga nadbiskupa izaberu Teodozija. Posvetu za nadbiskupa Teodozije primi u Akvileji. Toj posveti se uzprotivio novi papa Stjepan V., jer nitko nije imao pravo zauzimati dvije crkvene stolice, pa je prekorio ogleskoga patrijarha Walbertha zbog prekoračbe svoje ovlasti. Nu papa ipak iduće godine pozove Teodoziju u Rim i dodijeli mu palij.

"Hrvatska crkva sjedinjena je osobom Teodozija. Nin time nije potisnuo Split, jer nije preuzeo nadbiskupiju; niti se Split nametnuo Ninu, jer Teodozije dolazi iz ninske sredine. S obzirom na to da ninska biskupija nije sufragan splitske jurisdikcije, već akvilejske, Teodozije je odvojeno ninski biskup i splitski nadbiskup. Po paliju, on je Nin i Split virtualno (prividno) doveo u orbitu (utjecajni krug) Rima, a da te Crkve nisu prestale pripadati i Akvileiji, gdje je (Teodozije) za njih dva puta bio posvećen" (Zakarija, str. 704.).

Iako Branimir i Teodozije nisu imali vremena dovršiti svoju nakonu, ostvarili su povoljnu družtvenu klimu za to. Brojni latinski nadpisi na kamenu s Branimirovim imenom svjedoče, da je javnost prihvaćala Branimirovu politiku. Ujedinjenje hrvatske Crkve i njezin prijelaz iz akvilejskoga patrijarhata u rimski bit će privedeni kraju na splitskim saborima god. 925. i 928.

"Patrijarh Walbert ni u jednom trenutku nije ometao plan hrvatskih poglavara. Dje-

lovalo je tako da nekadašnja salonitanska Crkva uzmogne naći svoje povijesno mjesto, u okrilju Rima, ali na način da se izbjegne odpor u seljačkom pučanstvu, zasigurno naklonjenjem Akvileji nego Rimu. Njegova velikodušnost potvrđuje ulogu akvilejskog patrijarhata kao posredne kulturne zone od barbarstva prema urbanom načinu života. Knez Branimir izrazio mu je zahvalnost i poštovanje posjetom u Cividale, njegovo sjedište, s kneginjom Mariosom, svojom rimskom suprugom" (Zakarija, str. 704.).

Što znači suverena Hrvatska u odnosu na Izkot i Zapad i što je Hrvatska pored ova dva svijeta?

"HRVATSKA I BIZANT. Od Trpimira do Zvonimira - od 845. do 1089. - hrvatsko društvo razvija se u urbanom smislu, redovito i samostalno. Osobito nakon Branimirova rimskog izbora. U isto vrijeme, Bizantsko Carstvo, pod dinastijom Makedonaca - od 865. do 1025. — dosiže vrh svoje slave i veličine, prvenstveno kao bliskoistočna sila. S Hrvatskom Carstvom nije imalo vojnih uspjeha. Provala Bazilija II. god. 1018. završila je porazom. U kulturi, Bizant je na hrvatskom tlu ostavio tragove utjecaja u crkvenom graditeljstvu južne Dalmacije i Istre, u crkvenoj melodici na otocima, a nadeno je iskapanjima i nešto zlatnika. Historiografiji se nametnula priča o temi, 'bizantskoj Dalmaciji'. U prostoru, na ozemljtu, otisaka teme nema. Ne znaj oj se ni utemeljitelj, ni vrijeme postojanja, ni granice, ni djelatnost, ni smisao.

— Fikcija teme stvara nered. Iz hrvatskog regnuma, koji je zbog teme stegnut na planinsko zaleđe i nepismeno pučanstvo, poznata su imena svih vladara, mnogih župana i dvorjana, dapače i nekih žena. Iz teme, gdje je živjelo urbano pučanstvo, nije poznato ime nijednog bizantskog službenika. A moralno je biti obrnuto. Shvaćanje da je Split bio bizantski grad učinilo je da se i splitska Crkva smatra bizantskom, a po jeziku i liturgiji bila je latinska. Na Kvarnerskim otocima, koji su pripadali temi, uz latinski udomačila se i glagoljica, a sam Bizant nije tu ostavio, kao svoj trag, nijedno grčko slovo. Što je obilježje teme, 'bizantske Dalmacije'? Gdje je njezina kulturna osobnost?" (Zakarija, str. 704.-705.).

Benediktinac Gottschalk ostavio je god. 846. (ili "možda godinu ili dvije poslike", kako misli Zakarija) zapis o ratnom pohodu hrvatskoga vladara Trpimira (Gottschalk ga naziva kraljem) **contra gentem**

Graecorum et patricium eorum (protiv Grka i njihova patricija). U tomu ratu Trpimir je pobijedio Grke. Ali gdje? Nada Klaić i Tomislav Raukar misle, da se to svakako dogodilo na granici **bizantske teme** — najvjerojatnije kod Splita. Zakarija se ne slaže s njima: "U tom 'grčkom' gradu (to jest Splitu, nap. M. M.) sjedište je latinske metropolije. Prvi čovjek grada nije Grk, nego latinski nadbiskup, prijatelj hrvatskog vladara koji da je napao taj 'grčki' grad. A Grci, splitski građani, gdje su? Jesu li za sobom ostavili neke uspomene, koji kodeks, nadpis, stih, glas? Ništa. Nije lijepo od njih. Nije Trpimir napao grad, samo kako se zaista mogla roditi misao da je konjaništvom išao na ljudi među koje je zalažio sa svom svitom kao u svoj dom i koje je častio nadarbinama? Ima komike svake sorte" (Zakarija, str. 705.).

Na temelju vijesti iz **Hrvatske kronike** Zakarija zaključuje, daje Trpimir ratovao s Grcima na granici Dukljе i Dračkoga tema-ta. "Tamo će s njima ratovati, god. 976., Mihajlo Vuševuk il Višević, Predimir **Hrvatske kronike**, njegov (Trpimirov) potomak" (Zakarija, str. 712. bilj 30.).

(nastavlja se)

Tomislav Pećarina

IZGUBLJENE PJESEME

Kad sam ih pisao u mračna

popodneva

(bijah tad još mladi gimnazijalac)
disao sam s njima, očut svakog stiha
bō me je kroz dušu - slatkobolni žalac.

Sad im ne znam ni naslova ni sroka
- mrtvaci tek mi spomen katkada

izmame

i sjetim ih se kô palih drugova
u šetnji kad sam s društvom guste
tame.

I uvijek tako: na groblje kraj srca
naviru mi strofe kô voda kraj česme.
Jer nikad posve mrtve nisu
- dio moga srca - izgubljene pjesme.

1948.

HRVATSKI SMRTNI PUT MATE ŠIMUNDIĆA

Prije par mjeseci splitska je Matica Hrvatska u nakladi od 500 primjeraka posthumno objavila knjigu poznatoga hrvatskog jezikoslovca, člana Hrvatskog društva političkih zatvorenika i suradnika *Politickog zatvorenika*, dr. Mate Šimundića, pod naslovom *Hrvatski smrtni put (Prilog novijoj hrvatskoj poviesti)*. Knjiga posvećena "svima što su trpjeli, borili se i život žrtvovali za DRŽAVU HRVATSKU", ima 545 stranica, a u rukopisu su je ocijenili dr. Ivan Mužić i prof. Ivan Bošković, ujedno pisac predgovora pod naslovom "Bleiburg - najveća tragedija hrvatskog naroda".

Oni koji su poznavali pokojnog auktora, neumornog zagovornika morfonološkoga ("korienskog") pravopisa, ne će se iznenaditi kad vide da je i ovo djelo napisao dosljedno i korjenito poštjući pravopis za koji se borio, istodobno pritom izvlačeći na vidjelo mnoge potisnute hrvatske riječi i hrabro stvarajući nove. Tako će Šimundić logoraše nazivati "sbirališnicima", sociologiju "družboslovljem", totalitarne sustave "posvemašnjim sustavima" i sl., a rečeničnim sklopovima i stilom podsjetiti će na Antu Starčevića ili druge naše bolje pisce iz XIX. stoljeća.

Kronologija velikosrpskog imperijalizma

Knjiga je zamišljena ambiciozno, kao svojevrsni sveobuhvatni leksikon masovnih gubilišta Hrvata pod kraj i nakon srušetka Drugoga svjetskog rata. Osim kratkoga Pristupa, ima šest poglavlja, s tim da peto ima Dodatak.

U prvom poglavlju pisac raščlanjuje genezu velikosrpskog imperijalizma i njegove plodove do 1918. Ukratko je opisano značenje obnove Pećke patrijaršije i širenje srpstva pod osmanlijskim okriljem, a dane su i naznake najpoznatijih srpskih nacionalnih ideologa prije Vuka Stefanovića Karadžića. Među njima se ističu Jovan Rajić, Dositej Obradović, Sava Tekelija, Dimitrije Davidović i - makar stranac - Jozef Pavel Šafarik. Uz bok Karadžiću stali su Ilija Garašanin, Todor Pavlović, Jovan Subotić, Stojan Novaković, Jovan Cvijić,

Piše:

Tomislav JONJIC

Pavle Popović, Aleksandar Belić i Miroslav Spalajković.

Iako su hrvatskim političarima bili poznati ili bar morali biti poznati agresivni pothvati Srbije (pisac pritom ističe bugarsko-srpski rat i bombašku aferu), mnogi od njih pohrili su u zagrljaj Beogradu. Činjenicu da ih nije otrijezniono pokolj hrvatskih ratnih zarobljenika u Odesi (o čemu je važnu interpelaciju u Hrvatskom saboru podnio pravaški prvak dr. Aleksandar Horvat), Šimundić naziva "zajedničkim ludilom". To je ludilo okrunjeno stvaranjem prve jugoslavenske države i novim stradanjima Hrvata, čemu je posvećeno drugo poglavje. U njemu su ukratko, na četrdesetak stranica, opisani prijelomni događaji urnonarhofašističkoj Jugoslaviji, od prosinačkog pokolja na zagrebačkom Jelačićevu trgu, do sloma jugoslavenske

vojske i države u travanjskom ratu 1941.

Treće poglavlje (str. 121.-288.) posvećeno je skupnim ubojstvima Hrvata tijekom Drugoga svjetskog rata, kad su se ruku pod ruku našli srpski četnici i jugoslavenski komunisti. (Šimundić bilježi izreku, da su u ratu najbolje prošli oni Srbi, koji su otisli u četnike, a vratili se iz - partizana!) Popisana su tu i opisana masovna i nekažnjena umorstva u Donjem Lapcu, Brotnju, Boričevcu, Kulen-Vakufu, Guduri, Višegradi, Foči, Čajniču, Stolcu, Glamoču, Vrgorcu,

MATE ŠIMUNDIĆ

HRVATSKI SMRTNI PUT

(Prilog novijoj hrvatskoj poviesti)

Predgovor:

Ivan Bošković

MATICA HRVATSKA - SPLIT
SPLIT
2001.

АПЕЛ СРПСКОМ НАРОДУ

Drežnici, Prozoru, Poljicima, Dugopolju, Biteliću, Maovicama, Imotskoj krajini, Bihaću, Udbini, Omišu, Kupresu, Španovici, Ravnom, Splitu, Podima kod Trilja, Dubrovniku, Makarskoj, Korčuli, Zagvozd, Širokom Brijegu, Mostaru, Čapljini, Ljubuškome, Đakovu, Vukovaru, Županji, Vinkovcima, Ivankovu, Osijeku, Brodu, Braču, Jakljanu, Drnišu, Pagu, Sibinju, Doboju, Samoboru i drugdje.

Četvrto poglavje opisuje put "u susret k praznoj nadi" odnosno povlačenje hrvatske vojske i naroda prema Zapadu u svibnju 1945. Kao višedesetljeni sveučilišni nastavnik u Mariboru, Mate Šimundić prikupio je mnoga svjedočanstva slovenskih građana o stradanjima Hrvata prigodom povlačenja, pa tako ovdje objavljuje događaje u Trbovlju, Hrastniku, Laškom, Mariboru, Rogaškom gozdu, Stražunu, Hudoj Luknji, Dravogradu itd.

Peto poglavje s dodatkom (str. 322.-467.) posvećeno je bleiburškom pokolju i Križnom putu. Šimundić je nesmiljeno oštari prema Englezima koji su Hrvate (a s njima i Slovence, Kozake, nešto Srba...) predali komunističkim režimima, a nakon toga bilježi i opisuje bezbrojna stratišta u Sloveniji i izvan nje. Šimundić procjenjuje, daje na slovenskom području ubijeno oko 125.000 Hrvata. U šestom, zaključnom poglavju, on povlači usporedbu između Jugoslavije kojaje po definiciji velikosrpska i Nezavisne Države Hrvatske koja je, unatoč svim svojim nedostacima, bitno pridonijela opstanku hrvatskog naroda, jačanju njegove nacionalne svijesti i smaopouzdanja, što je naposljetku dovelo do uspostave suvremene, suverene i demokratske hrvatske države, koja je najvažniji plod dugotrajne i teške narodne borbe.

Šimundić kao neposredni svjedok

Najmanje dva su važna razloga, zbog kojih treba pozdraviti objavljivanje Šimundićeve knjige. Prvi je činjenica da ona izlazi u doba kad je hrvatski javni prostor okužen strahovitom ekspanzijom jugoslavenskih boljševičkih kadrova, izvučenih iz povjesne ropotarnice s poslanjem da rediraju noviju hrvatsku povijest. U svakodnevnim nastupima u medijima, oni se - nekad sami, a nekad u zagrljaju s predsjednikom Republike (koji još uvijek, neušporedivo više od svog predčasnika, živi u partizansko-ustaškim okršajima i u uvjerenju, da bombarder Harris, Milka Planinc, Boško Buha i Marko Belinić imaju biti

Српски народ доживљава тешке дане. У овим судбиносним часовима, дужност је сваког Србина, сваког правог родољуба, да свим својим снагама помогне да се у земљи сачувају мир и ред, јер је само тано могуће да се успешно изврши велико дело националне обнове отаџбине и нашем напађеном народу обезбеди боља будућност.

У тренутну када огромна већина нашег народа јасно увиђа да је то једини пут нашег националног спасења, шака туђинских плаћеника и саботера по наредбама злочиначког большевизма својом безумном акцијом доводи у питање све напоре на срећивању наших прилика и намерно понуђава да у земљи изазове пожар уништења и истребљења, у варљивој нади да ће тиме нешто помоћи својим господарима.

Разбојничке банде, састављене од комуниста и одвељих робијаша, који су се одметнули од власти, упропашћују народну имовину, убијају и пљачкају наше сурађане и уројжавају животе невиних жена и деце.

Овим својим неделима ти злочинци даводе у питање опстанак целокупног нашег становништва, целе српске нације,

Сваки трезвен и паметан Србин, сваки добронамерани ове земље који мисли својом главом схвата опасности које нам прете. Његова су страховања оправдана када се имају на уму опасности којима је једна побеђена земља изложена, када се у њој помути мир. Његово је гнушање изазвано нарочито нада се на понуду победника за лојалну сарадњу, одговарајућим изјавама из заседе. Овакав мучки и недостојан начин борбе не одговара витешком духу нашег народа, и баца тешку љагу на цео српски народ.

Наш народ није комуниста, нити има ма канве везе са овим међународним рушиоцима најсветијих теновина европске културе. Због тога не смемо више скрштих руку гледати као наше очи турати у понор.

Не смемо допустити да услед њихових злочина и овај део наше земље, ово острво спасења целокупног српског народа, буде урођено, а наш народ десеткован и прогнан из својих домаћina.

Кућнују је последњи час да се пренемо и устанемо у одбрану свога опстанка.

Дужност је сваког правог српског родољуба да свима силама настane да се онemoguće паклене намере комунистичких злочinaca.

Зато позивамо целokupan srpski narod da odlучno u svakoj prijaci i svima sredstvima pomognе naše vlasti u borbi protiv ovih zlostvora sрpskog naroda i њegove будућnosti.

Apel Srpskom narodu (1941.) -jedna od rijetkih ilustracija u Šimundićevoj knjizi

uzorima hrvatskoj mladeži!) - trse stvoriti predodžbu kako komunističko partizanstvo nije čin veleizdaje, nego apotezo hrvatske povijesti, dok svaki proplamsaj nacionalne svijesti i pogotovo Domovinski rat predstavljaju negaciju slobode i demokracije.

Drugi važan razlog jest Šimundićev poušaj da vlastita sjećanja iz Imotske krajine, gimnaziskog Širokog Brijega i mlađenacke Slavonije ukomponira u poznate dokumente i objavljeno gradivo. (Dio toga

je objavljen i u *Političkom zatvoreniku*, kojega pisac u više navrata citira.) Upravo ti dijelovi, dijelovi vlastitih sjećanja odnosno svjedočenje iz prve ruke najvažniji su i najvrjedniji dio Šimundićeve knjige. U toj će mjeri ona zasigurno postati vrelom i putokazom za buduća istraživanja. U stanovitoj mjeri to vrijedi i za piščeve pozivanje na neimenovane (uglavnom slovenske) svjedočoke masovnih smaknuća i njihovo ubicanje grobišta. Prava je šteta, što pritom nisu navedena imena tih svjedoka, nu pisac

uvodno napominje, daje neotkrivanje njihovih imena posljedica njihova straha za vlastitu sudbinu.

Ovaj prikaz ne bi bio cijelovit, kad se ne bi spomenula i neka slabija mjesta u knjizi. Jedan dio njih potječe od činjenice da Šimundić nije bio povjesničar, pa mu se mogu staviti neke "strukovnjačke" opaske. Nabrojimo najvažnije. Prvo, strast kojom se okomljuje na velikosrpstvo, jugoslavensko, komunizam i englesku perfidiju svakako ne pripomaže znanstvenosti diskursa (s tim da će predgovornik navesti, kako je Šimundić na tome ustrajao, iako su ga ocjenjivači nagovarali na neke zahvate!).

Drugo, ima činjeničnih netočnosti i nepreciznosti u pogledu dočaranja povijesnoga konteksta. Tako, npr. pisac Kraljevstvo Srba, Hrvata i Slovenaca (od 1921. Kraljevinu Srba, Hrvata i Slovenaca, a od 1929. Kraljevinu Jugoslaviju) ne razlikuje jasno od Države Slovenaca, Hrvata i Srba (1918.). Narodno vijeće SHS on naziva "Narodnim viećem Države SHS", iako je Narodno vijeće znatno starije od Države SHS. On tvrdi da Garašanin svoje teze ne taji, nego ih "kaže svakomu i svima", iako je *Načertanje* objavljeno prvi put više od šezdeset godina od godine nastanka. Kao što je Svetozar Pribićević dosljedno preimenovan u "Pribićevića", tako Šimundić, poput mnogih drugih, čak i profesionalnih povjesničara, ne razlikuje veleposlanstvo (Botschaft, Ambasciata, Ambassade) od poslanstva (Gesandschaft, Legazione, Le-

gation), krivo držeći da je poslanstvoistošto konzulat.

On piše kako je Beograd u prosincu 1924. izdao "Obznanu", zakon o zabrani HRSS-a", iako je ranije donesena "Obznanu" tada samo protegnuta na HRSS (s obrazloženjem da je privoljela komunizmu, zbog Radićeva učlanjenja stranke u Seljačku internacionalu). Grijesi kad piše da se Šufflay "politikom nije zanimalo", a nedovoljno kritički prihvata tezu da je SSSR bio voljan *de iure* priznati NDH. Budakov ciklus *Kresojevića soj* pretvoren je u *Kresojevića soj*, Horvatova *Hrvatska na mučilištu* previdom je postala *Hrvatska na vješalištu*. Ne će biti ni da je dr. Ante Pavelić 1930. utemeljio *Ustašu - hrvatski oslobođilački pokret*, jer je 1929./1930. utemeljena *Ustaša - hrvatska revolucionarna organizacija (UHRO)*.

Nije previše ozbiljno kad se tvrdi, da su Rimski ugovori "dokazom Pavelićeve kukavičnosti i sluganstva", jer su razlozi postanka tih ugovora puno, neusporedivo kompleksniji. Designiranog princa iz talijanske kraljevske kuće Šimundić, valjda zbog *Zakonske odredbe o kruni kralja Zvonimira*, krsti imenom "Zvonimir II.", iako je vojvoda od Spoleta trebao nositi ime Tomislav II. Neobično je kad pisac tvrdi da su Madžari 1941. prisvojili i Baranju, jer Baranjski prije toga nije bila dijelom Kraljevine Jugoslavije. Teško bi bilo prihvatići njegov prikaz tzv. afere Lorković - Vokić, a ne stoji ni tvrdnja, da je Italija "do konca svog obstanka, tj. 9. rujna 1943." podupirala četnike, jer Italija nije prestala postojati 9.

rujna 1943., budući da prelazak države u protivni tabor ne znači njezin nestanak...

Svi su ovi propusti ipak manjeg značenja, a dobar dio njih bi pisac - da je poživio - vjerojatno ispravio. Ovako, nasljednik auktorskih prava i nakladnik nisu imali velika izbora, ne mogavši dirati u izvorni, auktorov rukopis. Ipak, s obzirom na to da povlačenje Hrvata u svibnju 1945. prema Austriji, njihovo izručenje i pokolj, ipak predstavljaju težiše knjige, svakako treba istaknuti da je neumjesna Šimundićeva (u publicistici, a pogotovo u političkim polemikama tako često ponavljana) teza da su se Hrvatske oružane snage u svibnju 1945. mogle obraniti i izbjegići pokolj, samo da su ostale u Hrvatskoj. Iz te teze se nameće zaključak, da krivicu za pokolj snose oni, koji su donijeli odluku o napuštanju Domovine.

Nu, ta teza ne uzima u obzir ne samo političke okolnosti koje su tada vladale u svijetu, nego i dramatično stanje s prehranom, oružjem i streljivom, sudbinom ranjenika, stradanjem civila i sl. S tom se tezom svedobno, argumentirano i stilistički na vrlo visokoj razini, obračunao pok. Danijel Crnj, sudionik bleiburških "pregovora". Ne mogu, naime, hrvatske državne vlasti biti krive za to što su Britanci (i ne samo oni) prekršili međunarodno ratno pravo i Hrvate izručili natrag jugoslavenskim komunistima, koji su ih poklali. To, nesumnjivo, nije htio kazati ni pok. dr. Mate Šimundić, pišući vrijednu knjigu koja daje nesumnjiv odgovor na to, tko je odgovoran za hrvatska stradanja u XX. stoljeću.

STATISTIKA ZLOČINA U LEPOGLAVI

U monografiji o kazneno-popravnom domu Lepoglava, dr. Augustin Franić prikupio je i obradio podatke o pojmenice utvrđenim žrtvama. Donekle ažurirani podatci objavljeni su u *Političkom zatvoreniku* br 102, rujan 2000., na str. 48. U međuvremenu je auktor došao do novih spoznaja, pa ovdje objavljujemo precizne podatke o ubijenim i umrlim političkim zatvorenicima, kojima nisu pribrojeni tzv. žitari:

	Hrvati	Srbi	Ostali	UKUPNO
umrli	182	14	17	213
ubijeni	139	2	1	142
UKUPNO	321	16	18	355

HRVATSKI JEZIČNI PRIRUČNIK MARIJANA KRMPOTIĆA

Dne 14. studenoga 2001. u 18 sati u prepunoj Vitežkoj dvorani Zmajske kule nad Kamenitim vratima u Zagrebu uz podporu družbe "BRAĆE HRVATSKOG ZMAJA" (FRATRES DRACONIS CROATICI) i ZNANSTVENGA DRUŽTVA ZA PROUČAVANJE PODRIETLA HRVATA - predstavljena je knjiga prof. Marijana Krmpotića "Hrvatski jezični priručnik".

Piše:*Srećko GABRILOVAC*

tavniji i lakši za naučiti, te zašto se moramo odrediti njime pisati.

Prof dr. Andrija Željko Lovrić nazočnima je protumačio koliko su za pravi sudobni hrvatski važni stari hrvatski govor s naših otoka i primorja, te kako je iz njih nastao jezik o kojem govor i auktor u svojem Priručniku. Zatim je gospodin Josip Vuković pročitao prilog prof. dr. Nedjeljka Kujundžića koji je bio sprječen nazočiti predstavljanju.

Auktor Priručnika prof. Marijan Krmpotić prvo je javno zahvalio našim vrednim izseljenicima, "tim vrim Hrvaticama i Hrvatima" koji nisu prezali novčano podupreti tiskanje Priručnika, danas kada se mnogi Hrvati u domovini ponovno uvlače u kukavičku "novu hrvatsku šutnju" iz straha izpred nekakvih sve grlatičnih protivnika obstojnosti i suverenosti naše hrvatske Drave.

Auktor Priručnika pročitao je i izjavu njemačkog prof. dr. i filozofa Erwina Hugnagela tiskana u Slobodnoj Dalmaciji 3. studenoga 2001. "Pred Hrvatskom je velika opasnost"

ne bude li očuvala svoj jezik i svojukulturu pred naletom abstraktnosti globalizacije t.j. kulturna egaliziranja ili mekdoliziranja kulture. Stoga je auktor još jednom pozvao sve nazočne da njegov Priručnik prigrle - kako bismo se svi zajedno suprotstavili kulturnoj globalizaciji i očuvali izkonske koriene hrvatskoga jezika i što lakše izbjegnuli zamkama koje nam podlo podmeću OEES, EU i SAD svojim programom globalizacije. Ponajeće otkadaje Račanova Vlada podpisala pridružbu RH, ali ne u EU izravno, već kao pridružbu Hrvatske

u Zapadni Balkan, u neku tamo buduću novu Balkansku uniju.

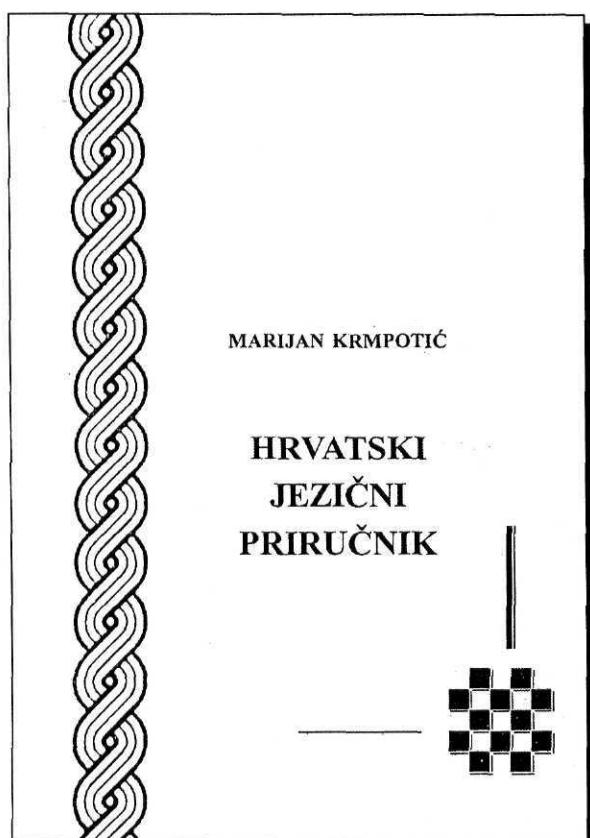
Na kraju opet je govori prof. Ante Krmpotić, pohvalivši otvoreno tronarječni pristup auktora Priručnika tronarječnom ustrojstvu hrvatskoga jezika, posebice njegovu utemeljenost na hrvatskoj glagoljici, čakavskim i kajkavskim govorima i našem štokavskom ikavaskom govoru.

Auktor je zatim podijelio bezplatno 36 primjeraka svojega Priručnika svima koji su obećali daće pisati hrvatskim korenskim pravopisom. Poslije toga neki su ostali u srdačnu razgovoru s auktorom i na skromnu domjenku. Među nazočnima zamićeni su bivši veleposlanik u Južnoafričkoj Uniji (i sam nekada hrvatski izseljenik) gospodin **Tvrtko Mursalo** i gospodin **Vjekoslav Karlovčan** bivši generalni konzul RH u Perthu, auktorov kolega sa studija i dugogodišnji osobni prijatelj.

Takođe, zadovoljstvo mi je i priobčiti da je Knjižnica grada Zagreba upriličila u okviru Kulturnog četvrtka u Sesvetama u Knjižnici Sesvete 29.11.2001. u 18.30 sati Predstavljanje knjige "Hrvatski jezični priručnik" profesora Marijana Krmpotića.

ISPRAVAK

Tehničkim je propustom izostavljen potpis ispod fotografije na unutarnjoj (trećoj) strani korica *Političkog zavorenika* za prosinac 2001. Riječ je o naslovnoj stranici strojopisnog izvješća "**The Croats Under Yugo Slavian Rule. Results of an Inquiry.**" (Hrvati pod jugoslavenskom vlašću. Rezultati jednog istraživanja", koje su u listopadu 1932. sastavili Rhys J. Davies, član Britanskog parlamenta i Ben Riley, bivši član Britanskog parlamenta. (Ur.)

Prof. Ante Krmpotić, Zmaj od Krmota, pozdravio je nazočne, a zatim je prof. dr. Ivo Biondić uz slajdove (slides) zorni prikazao trnovit put hrvatskog jezika od njegova izkona do danas, naglasivši da je knjiga prof. Marijana Krmpotića prekretница u povratu hrvatskoga jezika svojim izkonskim korienima i znanstvenom pristupu hrvatskom jeziku, budući da u njem podpuno odbacuje lažni nauk vukovaca o podrietlu hrvatskoga jezika.

Prof. Marijan Horvat-Mileković opisao je životni put i rad autora knjige i zašto je hrvatski korienski način pisanja jednos-

U SPOMEN

STANISLAV BAŠIĆ

Rođ. 06.11.1923. u Dobropoljani, na otoku Pašmanu, preminuo 23.10.2001. uslijed teške bolesti.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Zadar

U SPOMEN

BARBARA HUZJAK

Rođena 03. prosinca 1925. u Vrbanovcu, Ludbreg.
Umrla 17. prosinca 2001.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ - Podružnica Varaždin

U SPOMEN

STANA ZRNO

rođena 28.05.1920. umrla 15.07.2001.
Laka joj bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

RUŽA VIDAČEK

rođena 23.09.1922. umrla 07.08.2001.
Lakajoj bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

IVA MARIĆ

rođena 11.07.1915. umrla 14.10.2001.
Lakajoj bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

DOMINIK ČOLIĆ

rođen 22.08.1926. umro 16.11.2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

BRANKO VUKŠIĆ

rođen 15.12.1935. umro 16.11.2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

AMBROZ VLAŠIĆ

rođen 09.07.1923. umro 22.11.2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.
HDPZ HERCEGOVINA

U SPOMEN

STJEPAN STIPIĆ

rođen 1. srpnja 1922.
umro 08. prosinca 2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

KAZIMIR SAMBOLEC

rod. 30.12.1932. u Zagrebu.
Umro 17. prosinca 2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

U SPOMEN

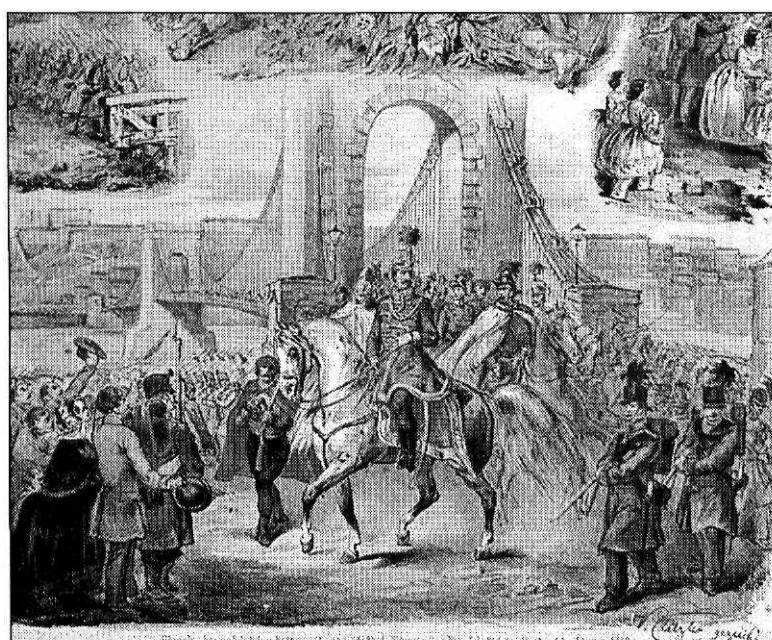
MIRKO ŠOŠTARIĆ

rođen 13. listopada 1925.,
umro 18. studenoga 2001.
Laka mu bila hrvatska zemlja.

IN DIESEM HEFT

Nach dem Wahlsieg der Sechsparteienkoalition, angeführt durch die Sozialdemokratische Partei Kroatiens (ehemalig: Bund der Kommunisten), genießen ehemalige Führer der jugoslawischen kommunistischen Bewegung immer mehr Zuneigung in den Massenmedien. Bewußt, dass der Kommunismus historisch besiegt und dass Jugoslawien tot ist, versuchen sie in ihren Medienauftritten die Geschichte zu retuschieren und sich als Kämpfer für Freiheit, Demokratie, Menschen- und Nationalrechte, darzustellen. Diese Auftritte sind oft grotesk. Nach Niederschlagung des Kroatischen Frühlings (1967 - 1971), der ein Versuch zur Demokratisierung und Sicherung der Gleichberechtigung der Völker in Jugoslawien war, haben jugoslawische kommunistische Mächte Matica Hrvatska (Matrix croatica), eine zentrale kroatische Volks- und Bildungsinstanz die 1842 gegründet wurde, aufgelöst. Einer der kommunistischen Führer aus dieser unglückbringenden Zeit, schreibt inzwischen: "Wir haben Matica Hrvatska nicht aufgelöst, wir haben ihr nur jegliche Tätigkeit verboten!". Im heutigen Kroatien ruft eine solche Äußerung weder Hohngelächter noch einen Skandal hervor. Über historischen Revisionismus, der nach der Rehabilitierung jugoslawischer und kommunistischer Werte strebt, schreibt Egon Kralevic. Er betont, dass der Sinn dieses "Kampfes zur besseren Vergangenheit" nicht nur eine Verschönerung der eigenen Rolle der seinerzeitlichen dunklen Zeiten ist, sondern dass sich mit ihm die gegenwärtige Lage absichert und die Position für die Zukunft aufbaut.

Vincenzo Katzler: Einzug des Ban Jelacic in Pest (5. Januar 1849.)

Schuldigen begann, wird in Kroatien über dieses Thema geschwiegen, obwohl die Opfer gerade - Kroaten sind. Das soll nicht wundern, da man weiß, dass die Vollstrecker dieser Verbrechen ideologische, politische und sogar eigentumsrechtliche Vorgänger heutiger "Sozialdemokraten" sind.

* * *

In diesem Heft übertragen wir einen interessanten Text, der 1934 im Almanach "Unabhängige kroatische Staat" (Pittsburgh, USA) veröffentlicht wurde und den der bekannte kroatische Schriftsteller Dr. Mile Budak redigierte. In diesem Text wurde eine Liste von kroatischen politischen Häftlingen, die in der Zeit der offenen großserbischen monarchofaschistischen Diktatur von 1929 bis

1934 wegen Kampfes um Volksrechte verurteilt waren, aufgeführt. Diese Diktatur führte der serbisch-jugoslawische Herrscher Aleksandar Karadorđević durch, nachdem im Belgrader Parlament 1928 kroatische politische Vertreter erschossen wurden und unter denen sich auch Stjepan Radić, Führer der stärksten Partei Kroatiens, Kroatischen Bauernpartei befand. Auf der Liste der Diktaturopten, die wir veröffentlichen, wurden viele junge Leute, die sich gegen das diktatorische jugoslawische Regime stellten, zum Tode verurteilt und hingerichtet, die meisten von ihnen bekamen drako-

nische Kerkerstrafen. Eine ganze Reihe von politischen Attentaten wurde ausgeführt. Opfer eines solchen Attentats war Dr. Budak selbst, dem man am helllichten Tag Mitten in Zagreb 1932 mit einer Eisenstange den Schädel einschlug. Dr. Budak überlebte das Attentat, musste aber ausser Landes fliehen und emigrierte. Interessant ist, dass dieses jugoslawische Regime, das eine solche Art des Kampfes gegen seine politischen Gegner praktizierte, von westlichen ("demokratischen") Staaten, die den Kroaten das Recht auf Selbstbestimmung verweigerten, volle Unterstützung genoss. Aus diesem Grunde sahen sich die Kroaten gezwungen die erstbeste Möglichkeit zu ergreifen, wenn auch im Rahmen der Achsenmächte, um seinen eigenen unabhängigen Staat zu erklären. Der Schriftsteller Dr. Mile Budak wurde in diesem Staat zuerst zum Minister von Religion und Erziehung und später zum Gesandten in Berlin bzw. Außenminister ernannt. Nachdem man ihn, mit unzähligen anderen Kroaten, 1945 durch die Briten an kommunistische Partisanen auslieferte, wurde er nach kurzem Prozeß zum Tode verurteilt und hingerichtet. Seine Grabstätte ist unbekannt.

* * *

Nach Beurteilung slowenischer Forscher, haben auf dem Gebiet der Republik Slowenien jugoslawische Kommunisten 1945, nach Übergabe durch alliierten (britische) Militärkräfte aus Kärnten, mindestens 192.000 Kroaten - überwiegend Zivilisten - getötet. (Nach anderen Schätzungen liegt diese Zahl viel höher.) Vor kurzem wurde innerhalb einer Fabrik ein Bergbauschacht entdeckt, in dem 4.000 Menschen - auch Frauen, Kinder und Alte - begraben wurden. Die jugoslawische kommunistische Macht hat nachher durch Leichenverbrennungen versucht die Spuren des Verbrechens zu entfernen. Für diese Arbeiten hat sie Gefangene, denen das gleiche Schicksal bestimmt war, engagiert. Einige von ihnen überlebten jedoch und zeugen heute vom Ausmaß des Verbrechens. Nun, während in Slowenien die Neuentdeckung der Massengräber viel Staub aufwirbelte und die Suche nach dem

IN THIS ISSUE

Following the election victory of the six member coalition headed by the Social Democratic Party of Croatia (formerly the Communist Party), former forerunners of the Yugoslav Communist Party are enjoying increasing favouritism in the media. Conscious that communism has been defeated historically and that Yugoslavia is in fact dead, these forerunners are attempting to redress history and show themselves as stragglers for freedom, democracy, human and national rights. Their appearances are often grotesque. Following the crippling of the Croatian Spring (1967 - 1971) - an attempt to establish some level of democracy and equality amongst the various nations incorporated in Yugoslavia - the Yugoslav communist authorities abolished the Matrix Croatica - a central Croatian national and historical institution founded in 1842. One communist leader from those fateful days today has the nerve to write, "We did not abolish the Matrix Croatica but instead just prohibited its activities!". In the current climate in Croatia such an absurd comment did not incite either a frown nor any scandal. **Egon**

Kraljević describes the historical revision in its attempts to rehabilitate Yugoslav Communist "values". Kraljević emphasises that the idea of "struggling for a better past", is not only to decorate one's own personal involvement in those dark times but to ensure a better position in the present and to build a better position for the future.

***

According to estimates by Slovenian researchers, in 1945 in the regions of current-day Republic of Slovenia, the Yugoslav communists killed at least 192,000 Croats - mostly civilians who were handed over to the Allied (British) forces stationed in Koruska. (According to some estimates, that number is significantly higher). Recently a mine shaft was disclosed in the yard of a factory where 4,000 people were buried. Amongst them were a large number of women, children and elderly. The Yugoslav authorities at one time attempted to cover up these crimes by burning the bodies. This task was conducted by prisoners whose fate was similar to those they were to burn. Nevertheless, some of the victims managed to survive and today they are testifying to the horrific measures of these crimes. In the meantime while a great deal of dust has been raised in Slovenia as a result of this latest discovery of a

mass grave, in Croatia this topic is being swept under the carpet even though the victims were in fact Croats. This perhaps isn't surprising when we well know that they who committed these crimes are the ideological, political and even legal property owners and predecessors of the current "Social Democrats".

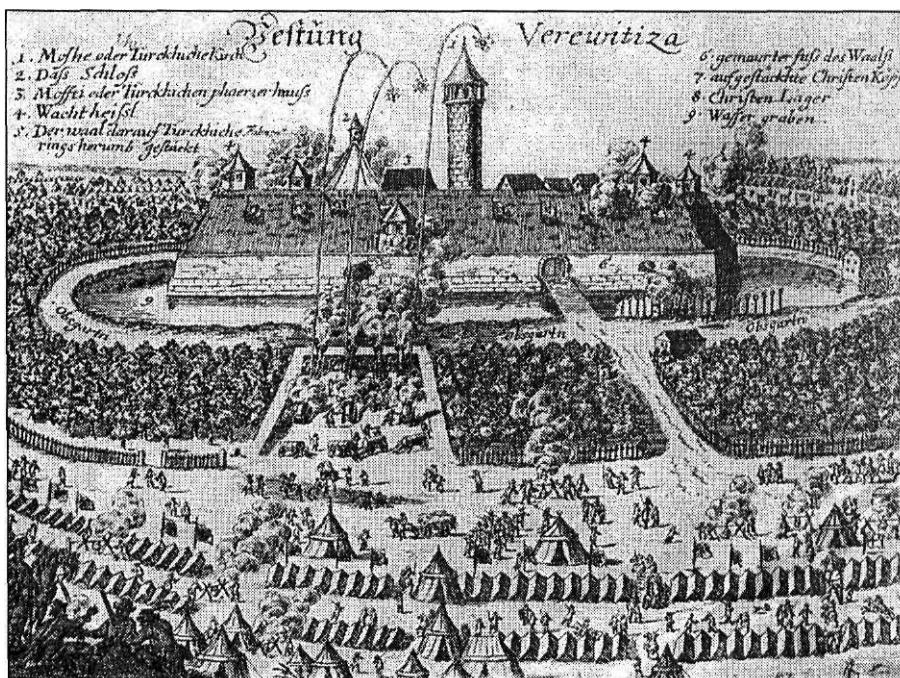
***

In this issues we bring an interesting text published in 1934, in an annual of the "Independent Croatian State", (Pittsburgh, USA), which was edited by **Dr. Mile Budak**. The text presents a list of

Croatian national combatants who for various political reasons were tried from 1929 to 1934, i.e. during the period of open Greater Serbian, monarchical-fascist dictatorship. This dictatorship was introduced by the Yugoslav ruler, **Aleksandar Karađorđević** after the assassination in 1928 in the parliament when several Croatian members of parliament were wounded. Amongst them was **Stjepan Radić** the head of the strongest

party at the time and the head of the Croa-

tian Peasant Party. In the list of Croatian victims of this dictatorship, published here, there is a great deal of young people who due to their opposition to the dictatorial Yugoslav regime, were sentenced to death and later executed and many more were sentenced to Draconian lengths of imprisonment. A series of political assassinations were carried out too. The victims of one of these assassinations was Dr. Budak himself whose head was smashed open in the middle of the day in Zagreb in 1932. Budak managed to survive this attack but was compelled to emigrate soon after. It is interesting to see that this dictatorial Yugoslav regime that stooped to such measures against its opposition enjoyed a great deal of support from Western ("democratic") states which denied Croats their right to self-determination. It is these circumstances that compelled the Croats to utilise any opportunity they could - even if it meant allying with the Axis Powers - to declare their own independent state in 1941. Dr. Budak, a writer, was appointed the Minister of Religious Worship and Education in that state and later as head of Croatian Legation to Berlin and Minister of Foreign Affairs. After he, along with masses of other Croats, was handed over by the British in 1945 to the Yugoslav Communist Partisans he was given a summary trial and sentenced to death and executed. There is no knowledge of where he was buried.

The siege of Virovitica

HRVATSKO DRUŠTVO POLITIČKIH ZATVORENIKA

HDPZ • Masarykova 22/IV • 10000 Zagreb

**USTAVNI SUD
REPUBLIKE HRVATSKE
10000 Z A G R E B
TRG SV. MARKA BR. 4**

Datum 20.12.2001.

Na temelju članka 36. stavka 1. Ustavnog zakona o Ustavnom суду Republike Hrvatske podnosimo ovaj

P R I J E D L O G

**za pokretanje postupka za
ocjenu ustavnosti zakona**

1.

Prema članku 5. Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 34/95.- pročišćeni tekst i br. 164/98), bivši politički zatvorenici imaju pravo na naknadu za svaki dan proveden u zatvoru ili pritvoru u visini od 54,00 kune, a za svaki dan nezaposlenosti nakon izdržavanja zatvora ili pritvora u visini od 19,00 kuna. Ako je bivši politički zatvorenik umro prije nego mu je isplaćena naknada, pravo na naknadu imaju njegovi bračni drug i djeca. Pravo na naknadu za dane nezaposlenosti primjenjuje se od 1. siječnja 2001., pa je toga dana dospjela obveza Republike Hrvatske, da isplati naknadu s toga pravnog naslova osobama koje su do tada za to podnijele zahtjev.

Prema članku 11. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika (Narodne novine, br. 164/98), taj Zakon stupa na snagu danom objavlјivanja u "Narodnim novinama", dakle, 28. prosinca 1998., pa je toga dana dospjela i obveza Republike Hrvatske, da isplati naknadu za dane provedene u zatvoru ovlaštenim osobama, koje su do toga dana podnijele zahtjev za isplatu naknade, a ostalim osobama od dana podnošenja zahtjeva.

2.

Dana 29. studenoga 2001. Hrvatski je sabor donio novi Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o pravima bivših političkih zatvorenika, koji je proglašen 6. prosinca 2001., a stupio je na snagu 19. prosinca 2001., osam dana od dana

HDPZ

Adresa:
Masarykova 22/IV
10000 Zagreb

Tel.: 01/48 72 433
48 72 466

Fax: 01/48 72 466

MB: 3485218
Žiro račun: 30101-678-75868

CROATIAPRESS

Informations-Dienst für Politik, Wirtschaft und Kultur

Erscheint zweimal monatlich.

Herausgeber: Dr. Ante Pavelić. Verantwortl. Schriftleiter: Dr. Branimir Jelić, Bln.-Wilmersdorf 1. Postschließfach 50.

Nr. 8

Berlin, 7. September 1933

I. Jahrgang

Inhaltsverzeichnis:

Unterdrückung der katholischen Kirche in Südslawien — Die kroatische Frage auf dem internationalen Studentenkongreß in Venedig — Neue Hochverratsprozesse in Kroatien — Ermordung eines früheren Ministers — Warum der serbische König Alexander aus Liša flüchtete. — Südslawische Militärvorbereitungen — Luftschatzmaßnahmen in Südslawien — Der englische Admiral besucht in Split einen Kroatenführer — Ein kroatischer Flugzettel in englischer Sprache — Serbische Greueltaten gerichtlich erwiesen

Unterdrückung der katholischen Kirche in Südslawien

Ein Mitarbeiter unserer Korrespondenz hatte dieser Tage Gelegenheit, mit einem kroatischen katholischen Gelehrten, der studienhalber ins Ausland gekommen war, zu sprechen.

Der katholische Geistliche erzählte, daß der Tätigkeit der serbisch-orthodoxen Kirche in Südslawien noch immer nicht genügend Aufmerksamkeit geschenkt werde. Diese serbische Kirche arbeitet systematisch durch die Verbreitung des orthodoxen Glaubens auf eine Serbisierung der kroatischen Länder hin. Diese Serbisierung sei ein alter großserbischer Traum aller serbischen Politiker ohne Unterschied gewesen, und sei auch jetzt das Hauptziel der Dynastie Karageorgewitschs und seiner Kamarilla. Sie begannen zunächst vorsichtig damit; sie versuchten, dieses Ziel bei den Griechisch-Katholiken und Uniaten zu erreichen.

Im Bezirk Prnjavor gibt es einige tausende Griechisch-Katholiken, die Belgrad so bald wie möglich serbisieren wollten, um die serbische Position in Bosnien zu verstärken. Auf welche Weise geschah das? Zunächst mußten sie zum serbisch-orthodoxen Glauben bekehrt werden. Das dauerte eine ganze Weile, aber schließlich erreichte man durch Versprechungen, Drohungen usw., daß ein gewisser Strilek aus der griechisch-katholischen Gemeinde austrat; dieser wurde zum serbisch-orthodoxen Geistlichen ernannt und hat als solchen eine Aktion zur Errichtung einer serbischen Kirche in dem Dorfe Hrvacani eingeleitet.

Alle Regierungsstellen stifteten größere Beiträge, und König Alexander gab seiner Genugtuung über die Verbreitung des Prawoslaventums in Bosnien Ausdruck und schickte vierzigtausend Dinar für die Errichtung einer serbischen Kirche.

Auch das dort herrschende Elend wurde für diese Zwecke ausgenutzt; mit Geld wurden einige Hunderte von Bauern in die Prawoslaver Kirche gelockt. Viele der Renegaten sahen aber bald ein, daß sie betrogen worden waren und wollten wieder in die katholische Kirche zurückkehren; dies wurde ihnen jedoch dadurch unmöglich gemacht, daß unerschwingliche Taxen für die Schriftstücke erhoben wurden, während denjenigen, die in die serbische Kirche eintreten wollten, alle möglichen Vergünstigungen eingeräumt wurden.

Ahnlich ging es in der Gemeinde Kucuri in Bačka zu, in der etwa fünftausend Ukrainer griechisch-katholischen Glaubens leben. Diese Ukrainer wurden unter Druck und Drohungen des dortigen Polizei-Obergewaltigen zum Uebertritt in die serbische Kirche gezwungen.

Aus Mazedonien, an der serbisch-griechischen Grenze, wo sich starke griechisch-katholische Siedlungen befinden, wurden alle griechisch-katholischen Geistlichen vertrieben, u. a. Dr. Firis und Dr. Aljancic aus der Umgebung von Strumica. Die Vergewaltigung der Andersgläubigen in Mazedonien ging so weit, daß ein aus der Gegend von Strumica stammender Bauer, der sein Kind 25 Kilometer weit trug, um es von einem griechisch-katholischen Geistlichen taufen zu lassen, von dem serbischen Polizeihauptmann aufgehalten und, als er sich weigerte, sein Kind in